

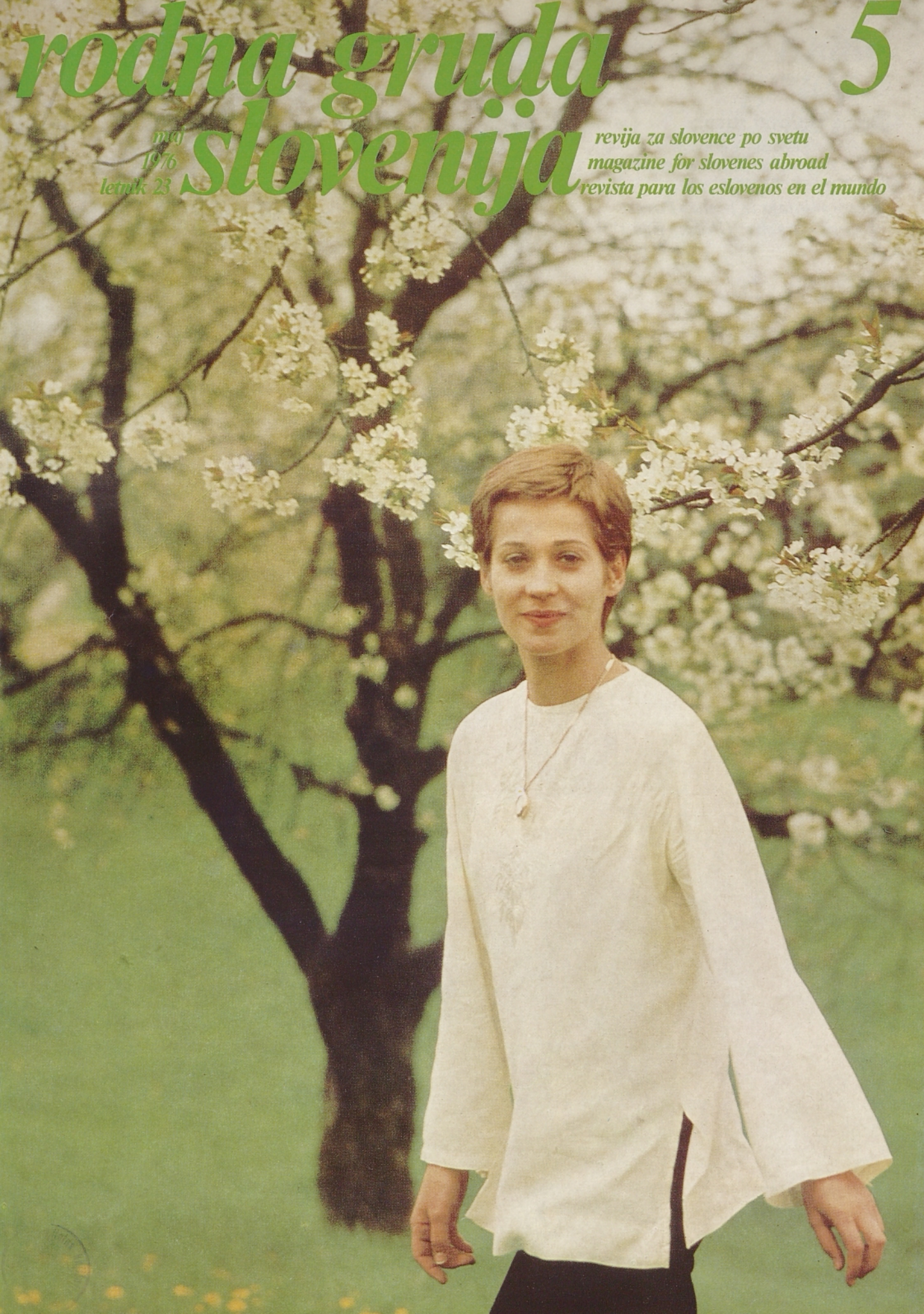
rodna gruda

slovenija

5

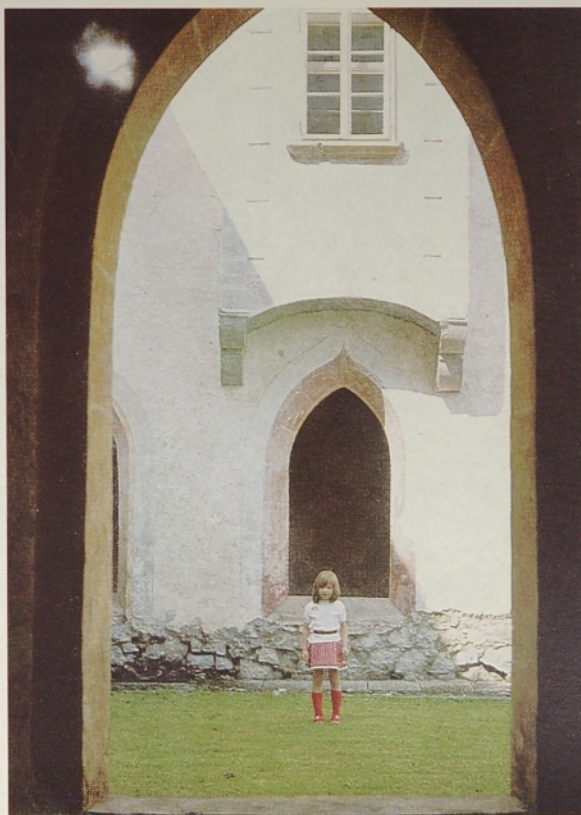
maj
1976
letnik 23

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

Slika na naslovni strani:

Mlada slovenska filmska igralka Olga Kacjan, ki se je mnogi gledalci spominjajo iz filma »Povest o dobrih ljudeh« (Foto: Egon Kaše)

Motiv z gradu Bistra pri Vrhniki, v katerem je danes slovenski tehniški muzej (Foto: Egon Kaše)

Breginj — danes osamljena, a ne še zapuščena vas na zgornjem Goriškem (Foto: Ančka Tomšič)

Stran 8

Maj je mesec praznikov, obletnic in — mesec mladosti. Najprej praznujemo mednarodni praznik dela, nato obletnico zmage v drugi svetovni vojni, obletnico rojstva Ivana Cankarja, za konec pa še rojstni dan predsednika Tita.

Stran 12

Letos bodo v vsej Sloveniji, zamejstvu in tudi med rojaki na tujem številne proslave 100-letnice rojstva Ivana Cankarja, osrednja slovenska proslava bo 10. maja v Ljubljani. Pripravili smo vam kratek sestavek o našem največjem pisatelju z izborom zanimivejših fotografij iz njegovega življenja.

Stran 14

Starosta slovenskih slikarjev Maksim Gaspari je pred meseci praznoval 93-letnico rojstva, v aprilu pa je bila v Velenju velika retrospektivna razstava njegovih del. Maksim Gaspari je danes že pravi ljudski slikar, ogromno njegovih slik je ljudstvo sprejelo »za svoje«.

Stran 17

V gradu Bistra pri Vrhniki ima osrednje prostore slovenski tehniški muzej. Kaj vse hranijo v njem? Muzej je prava zakladnica starih in novejših orodij, strojev, vozil... Vredno si ga je ogledati.

Velik napredek

Doma sem z Bleda, tukaj v ZDA pa živim že 9. leto in sem bil med tem časom dvakrat na obisku doma. Ko smo prišli lani z dopusta v Jugoslaviji, moram priznati, da smo videli velik napredek, največji v zadnjih petih letih. Ko sem pred 15 leti odhajal iz Jugoslavije, se še dobro spominjam, da smo največkrat sedeli v kuhinji, zdaj pa sem videl povsod lepe dnevne sobe, kjer se ljudje zadržujejo ob televiziji, imajo avtomobile, grade tudi zelo veliko. Jugoslavija se resnično približuje visoko razvitim državam. Če bo Jugoslavija tako napredovala še nadaljnjih pet let in obdržala vse socialne ugodnosti, ki jih tukaj nimamo, bo res kmalu prišla na poprečje visoko razvitih držav. Ko sem se o tem pogovarjal z nekaterimi Američani, sem spoznal, da ljudje sploh niso obveščeni, kako in kaj je zdaj v Jugoslaviji. Vesel sem, da zdaj lahko marsikoga prepričam tudi s tem, kar sem sam videl. Res moraš povsod po svetu dobro delati, da si izboljšaš življenje, kar pa se tiče socialnih dobrin, se Amerika že zdavnaj lahko skriva pred Jugoslavijo. Čestitati vam moram ob takem napredku!

Zdravko Wolf, Union, N. J. ZDA

Najdebelejša slovenska lipa?

Želel bi vedeti, če je kje v Sloveniji debelejšo drevo, kot je lipa, ki vam jo pošiljam na sliki. Ta lipa raste v mojem rojstnem kraju Mala Bukovica pri Ilirski Bistrici na Primorskem.

Joško Križ, Oskarström, Švedska

Slovenska novinarka Miran Sattler in France Stele sta pred nekaj leti izdala knjigo o starih slovenskih lipah, vendar pa sta v svojih pripovedih bolj obravnavala zanimive zgodbe v zvezi z vaškimi lipami kot pa debelino ali višino posameznih lip. Lahko pa rečemo, da je lipa pravi ponos vsake slovenske vasi, ki jo ima. Podatkov o najdebelejši slovenski lipi pa žal nimamo na voljo.

Veseljje ob domači besedi

Globoko sem hvaležna vam, ki mi jo pošiljate, in sestri, ki mi je naročila to lepo revijo Rodna gruda, ki me spominja na mojo lepo slovensko domovino. Z velikim veseljem prebiram zanimive novice iz moje domovine. Prav tako tudi moja družina, pa čeprav ne razume slovensko, v veliko pomoč pa jim je angleški del revije.

Marika Doenges, West Allis, Wis. ZDA

Pozdravi iz Pariza

Rodna gruda je meni in mnogim drugim uteha v tujem svetu. Z njo se za kratek čas spet počutimo doma in »ljubo doma, kdor ga ima«. Domovino sem zapustila leta 1924 kot mlada deklica in mnogo je bilo treba prenesti, predno smo se privadili novim običajem, in predno smo spoznali, da ti manjka le to, kar ti lahko nudi edino domovina. Lepo se vam zahvaljujem za vse, kar je bilo v reviji napisanega iz Zasavja.

Marija Kropivšek, Pariz, Francija

Vračam se domov

Zahvaljujem se vam za redno pošiljanje te naše najveličastnejše revije, ki s svojo dobrohotno vsebino presega vse drugo branje. Za hvalo ne bi našel besed, s katerimi bi dovolj jasno izrazil zadovoljstvo, ki me navdaja ob branju sleherne vrstice. Sporočam vam pa, da se vračam v domovino, zato vas prosim, da mi revijo pošiljate na naslov v Črenšovcih.

Štefan Balažič, Črenšovci, Slovenija

Pomembna »English Section«

Rodna gruda je kar dobro urejena in sodeč po poročilih si vedno bolj utira pot med naše naseljence po svetu. Razen zanimive vsebine je privlačna tudi oblika, ki mora zadovoljiti vsakega naročnika. Posebno važna je za angleško go-

Za tole lipo v Mali Bukovici pri Ilirski Bistrici so potrebni štirje ljudje, da jo lahko objamejo

voreče dežele angleška priloga, ki pritegne tudi našo mladino, da se zanima za lepo in gostoljubno domovino svojih prednikov. Tudi letošnji Slovenski koledar je že na prvi pogled zelo zanimiv in informativen. Žal pa naši stari naseljenci v ZDA hitro umirajo, kar škoduje našemu tisku, zato je prav, da objavljate postopoma vedno več gradiva v angleškem jeziku.

Frank Česen, Euclid, O. ZDA

Sam sem

Lepo vas pozdravljam in vam želim vse najlepše v domačem kraju. Dobil sem koledar, ki je zelo lep. Vesel sem, ko vidim, kako lepo napreduje domovina. Zapustil sem jo pred 20 leti, pa je še nisem pozabil. Vsako leto težko čakam, da se vrnem. Tu na Švedskem mi je zelo težko, ker nimam nikogar, ki bi se lahko z njim pogovoril po domače.

Ernest Kološa, Hanaskog, Švedska

Kamničani

Sem Janez Brlec iz Vrhpolja pri Kamniku. Vsa naša družina se rada spominja prelepih dni, ki smo jih preživeli na obisku leta 1973. Najlepše je bilo na Kamniških planinah in na morju. Pozdravljamo vse znance v okolici Kamnika in vse Slovence po svetu. Vsem sem namenil še pesem, ki sem jo sam napisal z naslovom »Rodni kraj«:

*Spominjam se na rodni kraj,
kako bi rad odšel nazaj.
Pa ta tujina veže me,
ah, kako boli srce.*

Upam, da se letos spet vidimo v domovini!
Janez Brlec, Weston, Ont. Kanada

Spoštovanje tradicij

Lepo se vam zahvaljujem za lepo uredjanje našega časopisa. Slovenci po svetu spoštujemo te vrstice in bodite prepričani, da vsebina ugaja večini.

Tudi kritika je zdrava: res bi bilo škoda, da bi Slovenci pozabili na svoje tradicije, kot ste pisali v članku Noše ali šeme. Ljudje se včasih spozabijo in se prehitro zagrejejo za različne noše. Ljudje v tujini pa v bujnih spominih poskušajo prispevati delček zavesti svoji domovini.

Anton Golc, Rosanna, Avstralija

Olimpiada v Montrealu

Montreal, kjer se bodo v juliju začele olimpijske igre, se že mrzlično pripravlja nanje, gradi športne objekte in naprave, podaljšujejo podzemsko železnico idr. Olimpijskih iger se bodo udeležili tudi jugoslovanski športniki in prav gotovo bomo med njimi lahko pozdravili tudi nekaj Slovencev. Olimpijske igre bodo prav gotovo obiskali tudi naši rojaki iz raznih kanadskih slovenskih naselbin in tudi iz Združenih držav ter tudi iz Slovenije. Kdorkoli od obiskovalcev bi rad kak naslov ali stik z rojakom iz Montreala, se lahko obrne na naslov:

*Vladimir Urbanc, 4159 St. Lawrence Blvd.
Montreal P. Q. Kanada, tel.: 844-5292*

Narodne vezenine

Zahvaljujem se vam, da ste mi poslali knjigo Narodne vezenine na Slovenskem, tokrat pa za moje znance naročam še tri. Knjigo sem pokazala na tečaju in učiteljicam je bila tako všeč, da so me prosile, da jo naročim še zanje. Rekle so mi, da v Avstriji nimajo tako lepih vzorcev in da smo Slovenci lahko ponosni, da imamo tako lepa ročna dela.

Pravkar sem tudi poslušala četrtkov večer domačih pesmi in napevov na ljubljanskem radiu, ki nobenega ne zamudim. Lepo pozdravljam vse urednike radijskih oddaj za slovenske izseljence, ki nam v tujino pošiljajo košček veselja.

Marija Čeh, Vorarlberg, Avstrija

Neki slovenski raziskovalec v Združenih državah Amerike je pred leti odkril, da je avtor ameriške deklaracije neodvisnosti Thomas Jefferson poznal in občudoval način, kako so ustoličevali vojvode v Karantaniji, kar je bil značilen primer socialne pogodbe. Ali so torej naši davni predniki posredno vplivali tudi na idejno zasnovo ameriške revolucije? Dokazati je to res nemogoče, vsekakor pa ostane domneva, ki že sama po sebi veliko pomeni pripadnikom majhnega naroda v tako velikem morju narodov, idej in teorij.

Združene države Amerike letos proslavljajo dvestoletni jubilej svoje revolucije, svoje deklaracije o neodvisnosti, svoje demokracije, ki je v poznejših letih privabila na ta kontinent toliko priseljencev z vsega sveta. Danes je v ZDA nad sedemdeset organiziranih narodnostnih skupin priseljencev in veliki jubilej njihove nove domovine bodo svečano obeležila številna njihova društva, organizacije in ustanove. Seveda bo vsaka od teh skupin proslavljala na svoj način. Dokazovale bodo svojo privrženost idejam, ki so pritegnile njih ali njihove prednike, dokazovale pa bodo tudi, da so še ohranile vsaj del svoje narodnostne samobitnosti. Ameriko so zgradili ljudje s skoraj vsega sveta in prav je, da je to poudarjeno ob tem njenem jubileju.

Tudi slovenske izseljenske organizacije, društva, klubi, krožki, pevski zbori, skupine, narodni domovi, cerkve bodo prirejali številne počastitve tega jubileja. Nekateri od teh obstajajo že skoraj polovico jubilejne dobe. Ustanovili so jih še pionirji, oldtimerji, od katerih so mnogi orali brazde v ledino ameriškega razvoja. Slovenci v Ameriki so ponosni nanje, še posebej tudi zato, ker so jim zapustili tudi pomembno dediščino na narodnostnem polju. Ohranili so jim narodnostno kulturo, ki je ne bodo uničila tudi prihodnja desetletja.

Veseli smo, da bodo nekatere izseljenske skupine počastile ameriški jubilej tudi s tem, da bodo obiskale staro domovino. Tako nas bo letos ponovno obiskal pevski zbor Zarja iz Clevelanda, ki letos proslavlja 60-letnico, torej tudi svoj častitljiv jubilej. »Pojemo že skoraj tretjino toliko časa, kolikor obstajajo Združene države!« mi je zatrjeval neki pevec Zarje. Ugotavljamo pa, da bo poleg Zarjanov pri nas proslavljalo ameriški jubilej še veliko naših rojakov. Tudi mi se jim bomo pridružili.

Jože Prešeren

Predsednik Tito v Latinski Ameriki

V marcu je predsednik Tito z jugoslovansko delegacijo obiskal Mehiko, Panamo in Venezuelo, ob vrnitvi pa se je za en dan ustavil tudi na Portugalskem. Ob vrnitvi v domovino je v izjavi za jugoslovansko javnost med drugim dejal: »Naš obisk v Mehiki, Panami in Venezueli je bil zelo uspešen. Skoraj ves čas smo porabili za razgovore in konkretne dogovore o poglobljanju sodelovanja. Vračamo se obogateni z novimi izkušnjami o narodih in vodilnih osebnostih držav, ki smo jih obiskali, in zadovoljni smo z doseženimi uspehi.«

Predsednik Tito in jugoslovanska delegacija so bili povsod, kamorkoli so prišli, izredno prisrčno sprejeti. Ob vrnitvi se je predsednik Tito javno zahvalil za gostoljubje vsem šefom držav in vlad ter narodom držav, ki jih je obiskal. V latinskoameriških državah se je jugoslovanska delegacija srečala tudi s predstavniki naših tamkajšnjih izseljencev.

Še o novih cestah

Iz meseca v mesec poročamo v naši reviji o gradnji novih cest v Sloveniji v prihodnjih letih. Seveda so to vse večinoma le načrti, zato je razumljivo, da se številke, o katerih pišemo, pogosto razlikujejo. Po nedavno objavljenem predlogu srednjeročnega načrta za razvoj republiškega cestnega omrežja, bomo do konca leta 1980 zgradili skupaj 117 kilometrov novih magistralnih in regionalnih cest, od tega 36 kilometrov avtomobilske ceste. Modernizirali ali rekonstruirali pa bomo 1545 kilometrov cest.

V načrt novogradenj so med drugim vključene avtomobilska cesta Hoče—Arja vas, Ljubljana—Vrhnika, cesta ob jadranski obali, mejni prehod Vrtojba in predor pod Karavankami. Predvidena je tudi graditev pasu za počasni promet na odseku magistralne ceste Ljubljana—Novo mesto.

»Slovenka« osvaja

Tovarna glasbenih inštrumentov Melodija iz Mengša je dala lani na trg poskusno serijo starih modelov diatonične harmonike, ki so jih ljudje takoj pokupili. V tovarni pravijo, da je zlasti veliko zanimanje za to harmoniko med našimi izseljenci, zato se trudijo z vsemi močmi, da bi zadostili povpra-

ševanju. Harmonika je lepega videza, izredno kvalitetno izdelana, njena cena pa je 7.762 dinarjev.

Kmečke pokojnine

V Sloveniji prejema kmečke pokojnine prek 40.000 upravičencev, letno pa se število kmečkih upokojujencev zviša za 3 odstotke. Po zadnji revalorizaciji znaša kmečka pokojnina 410 dinarjev na mesec.

Iskra v Veliki Britaniji

V Doncastru, nedaleč od Loncastra, bo konec leta začela obratovati prva jugoslovanska tovarna na britanskih tleh. Za ta podvig se je odločila tovarna Iskra iz Kranja, ki bo v tem angleškem mestu odprla obrat za proizvodnjo pirolitskih uporov, zelo iskanega izdelka pri proizvodnji televizijskih sprejemnikov. V gradnjo tovarne bo Iskra investirala okoli 300.000 funtov šterlingov. Nekvalificirana delovna sila bo iz Velike Britanije, načrtovalci in kontrolorji pa bodo iz Jugoslavije.

Francoske lokomotive

Železniško gospodarstvo Ljubljana je v Franciji naročilo 39 sodobnih električnih lokomotiv, od katerih so jih šest že prejeli. Francoske lokomotive bodo vozile na magistralnih progah med Reko in Ljubljano, Koprno in Ljubljano, Jesenicami in Ljubljano ter še kje.

Hrastničani v Bolgariji

Predstavniki splošnega gradbenega podjetja Hrastnik so s francosko firmo »Pomagalski« iz Grenobla podpisali pogodbo o izvedbi gradbenih del pri graditvi žičnic v Bolgariji. Hrastniški gradbinci bodo prva slovenska delovna organizacija, ki bo izvajala dela v Bolgariji.

Pobratena mesta na Gospodarskemrazstavišču

Na petnajstem mednarodnem potrošniško-poslovnem sejmu Alpe-Adria, na katerem so doslej razstavljala svoje izdelke predvsem podjetja iz Jugoslavije, Avstrije in Italije, bodo letos prvikrat razstavljavci iz vse Evrope ter tudi iz Indije in Filipinov. Na povabilo predsednika skupščine mesta Ljubljana Toneta Koviča se bo letoš-

Na gradbišču jedrske elektrarne v Krškem. Tu bo stal reaktor (Foto: Sveto Busić)

njega sejma udeležilo tudi najmanj pet pobratenih oziroma prijateljskih mest: Pesaro, Parma, Nottingham, Wiesbaden in Bratislava.

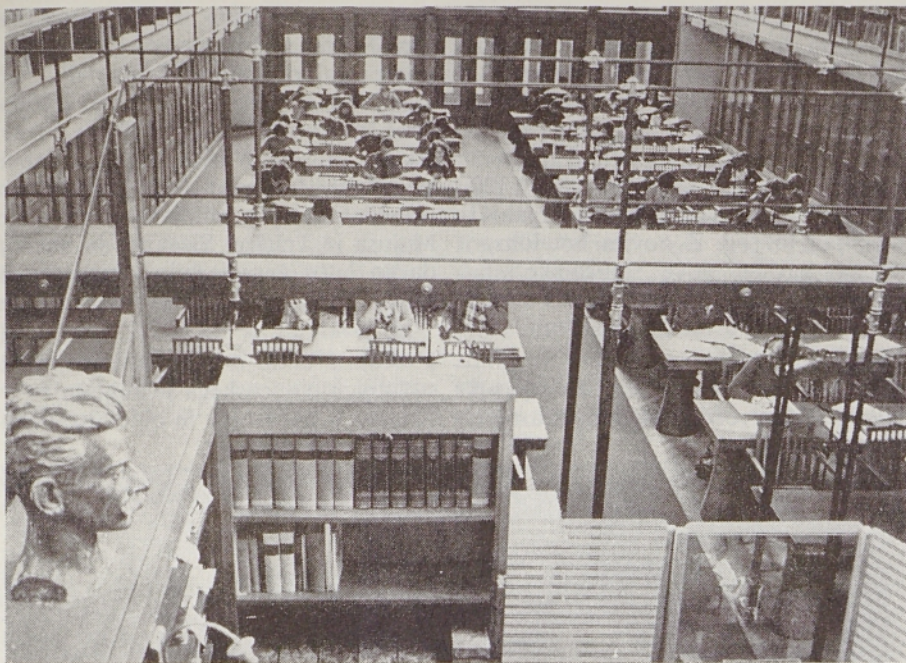
Nova stavba mednarodnega centra v Ljubljani

Predsednik slovenske vlade Andrej Marinc je med nedavno konferenco mednarodnega centra za upravljanje podjetij v družbeni lastnini v deželah v razvoju položil tudi temeljni kamen nove stavbe centra, ki jo bodo zgradili v Ljubljani.

Dejavnost tega centra bo brez dvoma prispevala k še tesnejšim vezem Jugoslavije in Slovenije z deželami v razvoju. To bo prvi sedež kake mednarodne organizacije v Ljubljani.

Pesem slovenske dežele

Mariborska založba Obzorja je pred nedavnim izdala dragoceno knjigo z naslovom Pesem slovenske dežele, v kateri je avtorica dr. Zmaga Kumer s sodelavci zbrala zapise še živih slovenskih ljudskih napevov in pesmi. Ob zapisih besedil je tudi zapis melodije

Pogled v veliko čitalnico Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Na levi je soba Ivana Cankarja (Foto: Sveto Busić)

in ritma. Knjigi sta dodani tudi dve gramofonski plošči z izvirnimi posnetki ljudskih pevcov. Izredno lepo in praktično urejeno knjigo, namenjeno vsem ljubiteljem slovenske ljudske glasbe, dopolnjujejo še prevodi povzetrov v angleščino (pri tem računajo avtorji zlasti na potomce naših izseljencev!) in razpoloženske fotografije Joca Žnidaršiča.

Jugoslovanski teden v Pittsburghu

V Pittsburghu je bil v marcu teden jugoslovanske kulture, v okviru katerega je bilo več kulturnih prireditev in zborovanj, ki so Američanom predstavili razvoj in dosežke jugoslovanskih narodov. V okviru tega tedna je bila odprta tudi razstava folklorne umetnosti jugoslovanskih narodov ter tridnevni seminar o tej umetnosti. Namen jugoslovanskega tedna v Pittsburghu je bil med drugim tudi v tem, da bi prek številnih jugoslovanskih izseljencev ob 200-letnici ZDA pokazal prispevek Jugoslavije. To je bila po simpoziju o Nikoli Tesli, ki je bil pred nedavnim v New Yorku, že druga tovrstna manifestacija.

Predsednik Tito na Švedskem

Konec marca je bil predsednik Josip Broz Tito na večdnevem uradnem obisku na Švedskem, kamor je prišel na povabilo švedskega kralja Gustava in predsednika švedske vlade Olafa Palmeja. Na uradnih razgovorih se je jugoslovanska delegacija pogovarjala o aktualnih evropskih in mednarodnih vprašanjih ter o dvostranskem sodelovanju. Predsednik Tito je v Stockholmu sprejel tudi predstavnike jugoslovanskih društev na Švedskem in se zelo zanimal za njihovo delo in življenje.

Umrli je Vatro Grill

V Santa Clari v Kaliforniji je 21. marca med obiskom pri svojem sinu umrl znani ameriški Slovenec Vatro Grill, pravnik, urednik, publicist ter neutrudden kulturni in društveni delavec. Vatro Grill se je po 58 letih življenja v Združenih državah Amerike leta 1971 za stalno vrnil v domovino, kjer je v letu 1975 končal rokopis svojih spominov na Ameriko z naslovom »Med devma svetovoma«. Knjiga bo predvidoma izšla v Ljubljani prihodnje leto. Za svoje obsežno časnikarsko in kulturno delo med ameriškimi Slovenci, zlasti med zadnjo vojno, ko je sodeloval pri SANS, je Vatro Grill leta 1974 prejel zlato priznanje Osvobodilne fronte. Daljši zapis o njegovem življenju in delu bomo objavili v prihodnji številki.

SKUPŠČINA OBČINE ŠKOFJA LOKA VABI NA

21. TRADICIONALNI IZSELJENSKI PIKNIK

Skupščina občine Škofja Loka sporoča vsem rojakom po svetu, da bo letos zopet organizator tradicionalnega izseljenskega piknika, ki bo v nedeljo 4. julija na loškem gradu.

Letošnji izseljenski piknik je že enaindvajseti v organizaciji Slovenske izseljenske matice in deveti v Škofji Loki.

Rojake bo sprejela v starem mestu Škofji Loki skupina več sto fantov in deklet v narodnih nošah z vozovi in na konjih ter jim pripela nageljne. V kulturnem programu bodo nastopali priznani kulturni delavci in ansambli.

Zabavni program bo letos popestren s prikazom izdelovanja čipk. Udeležencem bodo turistični delavci prikazali tudi nekaj starih običajev iz življenja na kmetih. Tudi gostje se boste lahko pomerili v spretnosti izdelovanja čipk. Za najbolj spretno bo prireditelj pripravil posebne nagrade in priznanja.

V zabavnem programu bodo igrali priznani slovenski ansambli in zabavni ansambli izseljencev, ki se bodo predhodno prijavili Slovenski izseljenski matici v Ljubljani. K sodelovanju bomo povabili tudi priznane pevce popevk.

Pokroviteljstvo nad tradicionalnim izseljenskim piknikom bo tudi letos prevzela Republiška konferenca SZDL Slovenije.

Skupščina občine Škofja Loka in Slovenska izseljenska matica Ljubljana vabita vse izseljence, ki boste v tem času v rodni domovini, da obiščete tradicionalni enaindvajseti izseljenski piknik 4. julija na prireditvenem prostoru loškega gradu. Obenem pa vam želimo srečno pot v domovino in prijetno bivanje med nami.

V *Domajincih* v *Pomurju* gradijo 770 metrov dolg in 7 metrov visok obrambni nasip, ki bo preprečil poplave ob Ledavi. Z njim ne bo obvarovana le ravnina med Ledavo, Kučnico in Muro, temveč tudi Murska Sobota in območje do Ledave. Za gradnjo tega zadrževalnika v *Domajincih* so se odločili, ko je v juliju 1972 poleg narasle Mure tudi Ledava tako narasla, da se je izlila iz svojega korita in poplavela več sto hektarjev površin. Izračunali so, da bo gradnja zadrževalnika, odkup zemljišč in nadomestnih stanovanjskih gospodarskih objektov, ki jih bodo dobili lastniki, katerih zemljišča bodo ostala pod vodo, veljala 45 milijonov novih dinarjev. Med prvimi deli so že zgradili objekt, s pomočjo katerega bodo regulirali gladino vode v akumulacijskem jezeru. Do konca letošnjega leta pa bodo zgradili jez v celoti. Na vrhu jez, ki bo širok tri metre, bodo speljali cesto.

V *Lendavi* je spet zaživel mešani pevski zbor, ki je prvokrat zelo uspešno nastopil na osrednji proslavi ob dnevu žena 8. marca.

V *Benediktu* v *Slovenskih goricah* iščejo toplo vodo. Raziskavo, ki jo financira sklad Borisa Kidriča, vodi geološki zavod iz Ljubljane. Z vrtnimi svetri so prodrli že blizu 800 metrov globoko. V prvih dveh mesecih pri vrtnanju niso bili uspešni, vendar so pri *Benediktu* prepričani, da bodo naposled našli termalno vodo. Če se bo to zgodilo, bodo v *Benediktu* uredili toplice.

V *Letušu*, v *žalski občini*, si bodo uredili kulturni dom, gasilski dom, vodovod, avtobusno postajališče, igrišče ter asfaltirali nekaj cest. Ker bo to veljalo veliko denarja, so se občani odločili za prostovoljne delovne akcije. Dela so se lotili z vso vnemo in do marca opravili že blizu devet sto prostovoljnih delovnih ur. Opraviti pa morajo še več tisoč ur, s čimer bodo prihranili blizu sedemdeset milijonov starih dinarjev. Med druga dela sodi tudi rušenje starih obratov celjske Cinkarne, ki so jih kupili in jih bodo preuredili.

V *Preboldu* gradijo nov hotel, ki bo predvidoma lahko sprejel prve goste že to jesen. S tem bodo nedvomno ustvarjene nove turistične možnosti za ta prijazen kraj v *Savinjski dolini*, ki

se ponaša z ličnim vikend naseljem, bazenom in še številnimi krajevnimi privlačnostmi. Novi hotel bo koristil tudi domačinom, saj bodo v hotelski kuhinji pripravljali tudi tople malice za delavce in uslužbence tamkajšnje tekstilne tovarne, ki jih je blizu 1300 ter za člane drugih delovnih organizacij tam okrog. Z novim hotelom ter po zaslugi nove smučarske vlečnice bo postalo preboldsko območje privlačno tudi v zimskem času.

Na *Vinskem Vrh* v občini Šmarje pri Jelšah so lani ob občinskem prazniku

izročili namenu novo šolo. Ta ni namenjena le šolarjem, temveč je odprla vrata tudi odraslim za njihovo izobraževanje. Tako so v letošnji zimi na šoli organizirali enomesečni gospodinjski tečaj za kmečke žene in dekleta z *Vinskega Vrha*. Tečaj je organizirala delavska univerza iz Šmarja. Prijavilo se je toliko kandidat, da so morali nekatere celo odkloniti. Žene in dekleta so se naučile kuhanja, zvedele marsikaj novega iz hranoslovja, o pripravi dietne prehrane, zdravstveni zaščiti in sodobnem urejanju stanovanj. Tečaj so zaključili s kulinarčno razstavo, na kateri so gojenke praktično pokazale, koliko koristnega so se na tečaju naučile.

V *Sevnici* so 10. marca na dan 40 mučenikov, ki ga ponekod priredijo »zakonski mučeniki«, imeli

tudi letos v gostilni Franca Vrtovska tekmovanje salamarjev, ki je že tradicionalno. Zaradi obilice zapadlega snega v tistih dneh, je bilo letos le 24 tekmovalcev, ki so tekmovali s svojimi doma izdelanimi salamami. Za najboljšo je komisija ocenila salamo gostilničarja Igorja Malusa iz Tržišča. Sicer pa so menili, da so letos zaradi mile zime salame slabše dozorele kakor sicer.

V *Kopru* bodo 14. maja proslavljali stoletnico slovenskega učiteljišča v Kopru. V počastitev te obletnice bodo

Posnetek z enega izmed množičnih pohodov na Triglav. Ali ste se že pripravili za letošnji izseljenski pohod? Vabljeni ste rojaki z vsega sveta. (Foto: Joco Žnidaršič)

v prostorih centralne knjižnice uredili razstavo, na pročelju kopske gimnazije pa bodo vzdali spominsko ploščo. Odbor za proslavo je pripravil tudi gradivo za posebno brošuro, ki bo posvečena stoletnici te pomembne prosvetne ustanove.

Na *Kozjanskem* so tri občine v marcu organizirale solidarnostno sobotno delo. Sredstva bodo porabili za gradnjo in ureditev potrebnih cest.

Zamisli iz muzeja

Kdo oblikuje izdelke domače in umetne obrti v »Domu«

Bolj ko prodirajo stroji v našo vsakdanjost, raje imamo ročna dela. Tako bi vam lahko povedali tudi v »Domu«, delovni organizaciji za domačo in umetno obrt, ki letos proslavlja 30-letnico svojega obstoja. Ob tej priložnosti so pripravili tudi razstavo izdelkov, med katerimi najdemo prav takšne, kakršne so stoletja izdelovala širom Slovenije. Ni kaj, kar se folklore tiče, lahko trdimo, da smo bogati. Takšen vtis človek dobi, ko si razstavo do-dobra ogleda in si napase oči ob čudovitih rečeh, ki jih ne najdeš nikjer drugje.

»Z domačo in umetno obrtjo se zlasti ukvarjajo v zaostalejših krajih, saj jim le-ta reže dober kruh. Zanimivo je, da se predvsem za ročna dela, zanimajo tudi ženske iz mest. Tako se ne moremo pritoževati, da ne bi imeli ljudi za uresničevanje naših zamisli.« »Dom« ima vrsto odkupnih postaj širom Slovenije pa tudi drugod in vrsto stalnih sodelavcev oziroma rokodelcev, ki v »Dom« prinašajo svoja dela. Nuša in Jelka sta z njimi v stalnih stikih, skrbita za vzorce, za modele, za surovine, za skladišče. Ker je zanimanje za ročna dela veliko, nameravajo

so v obliki vevnice, drugič v obliki lesene žlice, tretjič ribežna.

Kje črpata zamisli?

»Na tekočem sva z modo. Opažava, da se moda iz leta v leto bolj ozira v preteklost in spravlja iz naftalina stare, na roke narejene vzorce. Tako tudi medve brskava po starih zapiskih, po starinah, hodiva v etnografski muzej in se povezujeva z ljudmi, ki se ukvarjajo z domačo oziroma umetno obrtjo.«

Povedali sta, da so starine že redkost tudi v odročnih krajih, saj so jih ljud-

Oblikovalki Jelka Štern (levo) in Nuša Dežman na razstavi

Eden od uspelih ročno narejenih izdelkov

Domača obrt je trdoživa

»Domača obrt ne bi smela izumreti nikoli, saj smo dolžni ohranirati tisto, kar je zraslo iz duše in potrebe ljudstva,« sta med drugim dejali Nuša Dežman in Jelka Štern, oblikovalki pri »Domu«, ko smo se pogovarjali o folklori.

Kljub industrializaciji je domača obrt v Sloveniji dokaj trdoživa. Ne manjka ljudi, ki pletejo vitre, tkejo platno, vezejo, kleklajo in dolbejo les tako, kot so to počeli naši dedje in pradedje kdove koliko stoletij nazaj.

v »Domu« razširiti ta oddelek. Tako bosta imeli oblikovalki več časa za tisto, za kar sta tudi pri hiši — za oblikovanje in vzorce. Končali sta šolo za oblikovanje v Ljubljani, sicer pa se s tem ukvarjata že 12 let.

Koledar v obliki vevnice

Tujec, ki pride v Ljubljano, ne more mimo »Domovih« trgovin z ročnimi deli, med katerimi vedno najdemo kaj novega: čipke, prte, vezene bluže, pletene košare, razne lesene predmete, predpasnike, pregrinjala itd. Posrečeni so vsakoletni novi koledarji, enkrat

je iz mesta dobesedno izropali. Vsak bi rad imel v stanovanju kaj starega, kaj domačega.

Tako oblikovalki Nuša in Jelka povezujeta staro z novim; to se pravi, da oblikujeta nove predmete, vezene in druga ročna dela, ki spominjajo na stare, rekli bi tiste iz zgodovine. Na ta način se ohranja tradicija domače obrti v Sloveniji.

Albina Podbevšek

O generaciji, rojeni v svobodi

Maj — mesec mladosti

V mesecu maju praznujemo dan mladosti, rojstni dan tovariša Tita, zato mesec maj že dolgo ni več čisto navaden spomladanski mesec.

Je mnogo več.

Jugoslovanska socialistična skupnost narodov in narodnosti, mladi rod in delovni ljudje praznujemo na njegovo in na našo željo dan in mesec mladosti kot simbol večne revolucionarne mladosti naše družbe, kateri je dal in daje tovariš Tito svoj neizmerljivi del.

Svoboda človeka in njegovega duha

Mnogokrat slišimo očitke, češ, kakšna je ta mlada generacija, same neumnosti ji gredo po glavi, in mnogokrat je slišati primerjave, češ, kako drugačni smo bili mi v mladih letih. To niso prijetne besede in marsikaterega mladega človeka zbodejo prav v sredo srca.

Prav zato se moram tu na začetku spomniti besed Ljuba Jasniča, predsednika slovenske socialistične mladine, ko sem mu postavila vprašanje:

»Današnji mladi generaciji pogosto rečemo, da živi bolje, kot so živeli njeni starši, kot je živela medvojna generacija. Kaj misliš o odnosu te generacije do generacije, rojene v svobodi?«

»Odnos med generacijama, ki sta živeli in delovali v tako različnih časih in pogojih, je nujno pogojen z marsičem. Bistveno se mi zdi to, da današnja mladina, vsaj večina, pozna žrtve prejšnje generacije, ceni in spoštuje njeno delo, pa tudi konkretne prispevke slehernega posameznika.«

»Kako osebno čutiš razliko med tedanjo in današnjo generacijo, čeprav si bil tudi sam rojen v svobodi?«

»Razlika med tedanjo in današnjo mladostno generacijo je, vsaj ena, tudi v tem, da so bile takratne naloge, posebej med NOB in takoj po njej, dosti bolj konkretne, jasne, da je šlo za izredno akcijsko enotnost celotne družbe, medtem ko so danes ti procesi veliko bolj zahtevni, zahtevajo drugačen pristop, drugačno poznavanje stvari, akcije je dosti težje speljati kot včasih.«

Deveti kongres Zveze socialistične mladine Slovenije v Moravcih pri Murski Soboti je predstavljal prekretnico v delovanju mladinske organizacije.

»Delavska mladina je dobila v organizaciji vodilno vlogo,« zatrjuje sekretar zveze socialistične mladine Slovenije Zdenko Mali. Odločno se je namreč povečalo število mladih delavcev v vodstvih mladinske organizacije, imamo konference mladih delavcev, sicer

pa, mar ne govorijo naši programi o tem? Vsebujejo, po mojem mnenju, bistvo tistih vprašanj, ki zanimajo vse mlade ljudi in celotno družbo.«

Ker v takem pisanju ne morem govoriti le o programih, sem skušala dobiti odgovor mladega delavca.

Delavca iz Litostroja, Milana Jurjavčiča, sem vprašala o osebnih dohodkih na delovnem mestu, ki ga opravlja kot delavec službe varstva pri delu. Zanimalo me je, na kaj vse mora svoje dohodke razdeliti, kaj vse mora z njimi plačevati: kolikšen del mora iti za hrano, kolikšen za obleko, koliko gre za stanovanje in podobno, ter koliko denarja mu ostaja za izdatke, namenjene prostemu času njemu in njegovi družini?

»Prej sem delal v neposredni proizvodnji kot izmenski delovodja. Kasneje, ko sem končal dvoletno šolanje na višji tehniški varnostni šoli v Ljubljani, sem izpolnil pogoje za zasedbo sedanjega delovnega mesta. Moj sedanjí mesečni dohodek se giblje okrog 3600 din in sem z njim kar zadovoljen. Ker je zaposlena tudi žena, se v najini blagajni tako zbere nekaj več kot 6000 dinarjev. Novo stanovanje, ki sva ga poleti dobila od solidarnostnega sklada za mlade družine, nama pobere skoraj polovico te vsote. Vsi izdatki za stanovanje v enem mesecu so sicer okrog 1000 din, ostalo pa je za odplačevanje kredita za pohištvo, več kot 2000 din izdava za hrano, 600 din za hčerkin vrtec, tako da za obleko ostane bolj malo, za zabavo pa skoraj nič.«

Zanimalo me je še, koliko prostega časa mu ostane ob delu, študiju in družini, ter kako porabi ta čas? Za zabavo ali za družbeno aktivnost?

»Poleg dela in študija si vedno najdem čas za družbenopolitično delo. Težiče tega mojega dela je v ZSMS, ZK in sindikatu. V našem samoupravnem sistemu se mi zdi dobra informativnost zelo pomembna, zato poskušam z raznimi članki v našem internem glasilu obveščati širši kolektiv.«

Revolucija v izobraževanju

Ker se je nemogoče detaljnije lotiti problematike in dejavnosti, ki se neposredno tičejo mlade generacije, naj na kratko omenim le še nekatera prizadevanja. Sem moram vključiti reformo v izobraževanju, na katero se intenzivno pripravljamo. Pred več kot letom dni je zavod za šolstvo na podlagi idejnopolične zasnove novega vzgojnoizobraževalnega sistema izde-

Ljubo Jasnič, predsednik zveze socialistične mladine Slovenije

lal teze o usmerjenem izobraževanju s posebnim poudarkom na preobrazbi sedanjega srednjega šolstva. Te teze so po nekajkratni predelavi sedaj v javni razpravi.

V vse to se že aktivno vključuje uvažanje celodnevne osnovne šole, kar pomeni boljše podlago za nadaljevanje šolanja. In v to se vključujejo vse resnejše in intenzivnejše priprave na šolsko televizijo.

Solidarnost in humanost delovne akcije

Med najpomembnejše akcije mladine sodijo delovne akcije. O njih se bo dalo preko poletja zapisati mnogo, obiskati delovišča, se pogovarjati z mladimi in zapisati njihove besede in delovno zanesenost.

Mladinske delovne akcije in delovne brigade imajo svoj začetek po končani vojni. Potrebno je bilo zgraditi temelje za razvoj industrije nove Jugoslavije in mladi so sami sebi in drugim ponovno želeli dokazati, kaj in koliko zmorejo.

Mladi hočejo graditi. Kakšen je širši pomen tega njihovega hotenja?

Na lokalnih akcijah — naj se tokrat omejim le na Slovenijo — mladi s pro-

V šoli . . . (Foto: Tone Stojko)

stovoljnim delom gradijo pomembne družbene objekte: ceste, vodovode, športna igrišča, urejajo prostore za družbeno delovanje ali za delovanje posameznih društev in skupin, spominske parke itd. V Sloveniji je pri akcijah izrednega pomena solidarnost in humanost, ki se izraža v pomoči nerazvitim področjem Slovenije. In prav v tem je tudi eden bistvenih elementov za tako povečanje zanimanja, ki predstavlja pomembno obliko družbenega angažiranja mladih.

Kaj se v zadnjih dveh letih najizrazi-teje kaže?

To, da so ekonomski, politični in vzgojni vidiki prostovoljnega dela celota.

V tem je dokaz, da družba ocenjuje prostovoljno mladinsko delo ne le po »rentabilnosti« oziroma ekonomski upravičenosti, temveč vse bolj tudi po širših družbenih vrednotah in nagibih.

Mladi in prosti čas

Ko sem z delovnimi akcijami že segla v prihajajoče poletje, naj v nekaj besedah omenim eno izmed možnosti izkoriščanja prostega časa mladih predvsem v poletnih mesecih.

Da turizem ni le avantura, so mladi

bralci revije »m«, ki jo izdaja ZSMS, lahko prebrali v posebni prilogi PRIZMA, namenjeni mladinskemu turizmu. Ker je to mlada panoga, se suče okrog nje mnogo mnenj in prizadevanj, ki doslej še niso rodila povsem enotnih pogledov.

Mladi v počitnicah potujejo individualno, ker si želijo avanture in zabave, ter tudi zato, ker želijo spoznavati nove ljudi in nove kraje. Močno je razširjen tudi avtostop.

V prihajajočem poletnem času pa bo potrebno za mladinski turizem storiti več, kot je bilo storjenega doslej. Saj smo se že prepričali, da za mlade ni dobro vse, kar se jim ponudi. Čim več se je vlagalo v mlado generacijo, pa naj je bilo to v njihovo šolanje, delo in prosti čas, toliko več je naši družbi z obrestmi vrnila.

Zlata ptica — republiško priznanje za kulturne dosežke

Tako ob koncu tega pisanja ostajam pred dilemo, kako zabeležiti kulturno ustvarjanje mladih.

To je področje, o katerem bi lahko napisala največ. Ne le zato, ker ga redno spremljam, temveč tudi zato, ker so mnogi mladi resnično ustvarjalni tudi

na tem področju, ker za svojo raznoliko ustvarjalnost dobivajo mnoge nagrade in priznanja doma in tudi zunaj naših meja.

Žal je nemogoče zapisati in omeniti posameznike, posamezne dosežke; knjige, razstave, predstave, koncerte, baletne predstave, vse pogostejše fotografske razstave . . . Omenim naj le, da je bila pred mesecem dni v Socialistični republiki Makedoniji na gostovanju izbrana ekipa mladih kulturnih ustvarjalcev, ki so poželi pri makedonski publiko mnogo uspeha: tako na literarnem večeru mladih književnikov, kot na predstavi gledališča GLEJ »Pogovor v maternici koroške Slovenke«, pa na baletnih predstavah, koncertu, likovnih in fotografskih razstavah . . . To je veliko priznanje za ustvarjalnost mladih iz naše republike in gotovo so si to potrditev tudi zaslužili.

Če bo kdaj priložnost, da se za dlje pomudim pri kulturni ustvarjalnosti slovenske mladine, bom to zagotovo z veseljem storila.

Morda bo za to priložnost prav kmalu, ko republiška konferenca ZSMS skupaj z revijo »m« podeljuje posebne nagrade za ustvarjalnost na vseh kulturnih področjih — za izjemne dosežke mladih v preteklem letu: ZLATO PTICO.

Nekaj malega za zaključek

Priznam, da sem preseгла dogovorjeno mejo dolžine teksta. Vendar je težko na nekaj tipkanih straneh predstaviti mlado generacijo, potem pa vidiš, da se je ne da . . .

Mnogo je vsega, kar danes počno mladi v Sloveniji.

Mnogo je problemov, mnogo pa je tudi radosti in uspehov.

Mnogo je želja, mnogo zanesenosti, pa tudi spodrsrljavev in včasih nemoči. Pa ustvarjalnosti, delavnosti in včasih tudi zgrešenosti.

Zapisati vse bi bilo tako ali tako nemogoče. Tudi iz tega, kar ste prebrali, pa ste si lahko ustvarili sliko o nekaterih prizadevanjih slovenske mladine. Če je tako, je bilo vredno vse to napisati.

Tatjana Pregl

»Res sem nor na petje...«

Razgovor z dirigentom pevskega zbora »Jadran« v Belgiji

Pevski zbor Jadran v Charleroiu je že odkar pomnim povezan z njegovim imenom. Ko ga ni vodil Ivan Kodeh, tudi zbora ni bilo. In ko so se spet opogumili, je tudi zbor kmalu uglašeno zapel. Radi ga imajo pevci in drugi člani društva Jadran, radi se pogovarjajo z njim o drobnih človeških zadevah, pa vendar se zdi, kot da se slej ko prej vse konča pri glasbi, pri zboru. Pogovarjala sva se po uspešnem nastopu na društveni proslavi, s katero so počastili slovenski kulturni praznik in 100-letnico rojstva pisatelja Ivana Cankarja. Nekaj pesmi je zapel tudi Kodehov zborček. Ubrano, doživeto lepi, polni glasovi. Nisem strokovnjak za ocenjevanje kakršnihkoli glasbenih dosežkov, rad pa poslušam tudi dobro petje. In petje Jadrana se mi ni zdelo slabo. Ivanu Kodehu sem omenil, da je nadvse pohvalno, da se je končno na zboru kot temelju osnovalo v Charleroiu tudi društvo s tem imenom. Pa me je zavrnil:

»Danes težko govorimo o zboru kot temelju društva Jadran. Svet je razcepljen — niti vsi pevci niso uradno člani društva, oni radi pojejo, to je glavno, društvenega dela pa se izogibajo.« Tudi on sam je tak: tuje so mu vse društvene formalnosti, sovraži osebne razprtije, podtikanja, vse, kar je naperjeno proti skupnosti. »Slovenska pesem, to nekaj šteje pri meni,« pravi Ivan Kodeh. »Vsega drugega se izogibam, to ni naloga pevcev. Ali mislite, da je petje v nekem slovenskem zboru politično dejanje? Po mojem trdnem prepričanju je to predvsem slovensko dejanje. To nekaj pomeni le za naš slovenski narod!«

Danes je Ivan Kodeh invalidski upokojenec, pred tem pa je bil rudar. Začel je kot kopač, končal kot »oberštajger«, rudarski nadzornik. Njegova družina je bila doma iz Boštajna ob Savi, v Belgijo pa so se preselili, ko je bilo Ivanu tri leta. Po zaslugi zavednih slovenskih staršev govori lepo, čisto slovenščino, deloma pa je to tudi zasługa slovenskega učitelja Svatopluka Štovička, ki je pred vojno nekaj časa deloval v belgijskem Limburgu.

Tudi kot zborovodja je Ivan Kodeh samouk. Nad dvajset let je bil član nekega belgijskega zbora in dobro se

je naučil, kako je treba delati. »Vadil pa sem tudi sam, poslušal druge zборе, poslušal sem njihove posnetke na ploščah. Dalj časa sem se vozil na vaje tudi po 125 kilometrov daleč v eno stran. Res sem nor na petje...« Potem pa je nadaljeval: »V naši družini se je vedno pelo. Z nami je živela tudi moja stara mama po materini strani in ona me je naučila mnoge stare slovenske pesmi. Peli smo seveda na pamet. Nobenih not nismo imeli.«

»Kaj vam predvsem pomeni delovanje v slovenskem društvu?«

»Za društveno delo je treba veliko osebne požrtvovalnosti, žrtvovati pa je treba tudi marsikateri lastni frank, drugače je vse skupaj nič. In kaj imaš od tega? Veliko plačilo je tvoje notranje zadovoljstvo, da si nekaj žrtvoval za skupnost.«

»Kdaj ste bili najbolj zadovoljni z vašim Jadranom?«

»To je bilo v Merlebachu, kjer smo se na drugem srečanju evropskih izseljenških društev prvokrat predstavili drugim izseljenškim zborom. Nastopili smo pred 700 Slovenci, izseljenci, in to je meni in vsem članom zbora pomenilo zelo veliko. Še danes se vsi radi spominjamo tega našega nastopa. Zdi se nam, da ne bo nikoli več tako.«

»Dobro leto že deluje v tem okolišju tudi slovenska šola. Zdi se mi, da je sem prišla res zadnji čas.«

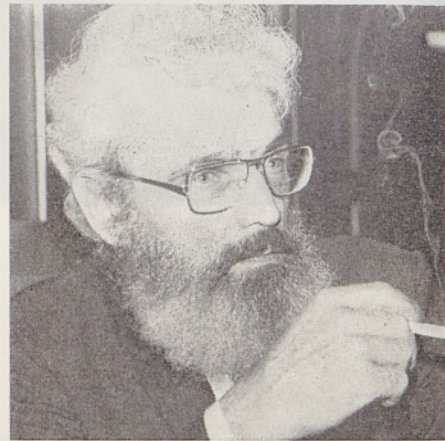
»Slovenska šola je tukaj med nami resnično velika pridobitev, ves čas smo jo že potrebovali. Nerazumljivo mi je stališče slovenske katoliške misije, ki od vsega začetka nasprotuje slovenski šoli.«

»In še to mi povejte, kako gledate na prihodnost slovenske naselbine v Charleroiu in na nadaljnji obstoj slovenskega društva?«

»Moja napoved za prihodnost, kakršno si zamišljam, je pesimistična,« je zagrenjeno odvrnil Ivan Kodeh. »Kljub vsemu pa mislim, da ti ljudje, ki so zdaj zgrabili za društveno delo, ne bodo tako kmalu odnehali. Veliko so pripravljene žrtvovati. Nakazujejo pa se nam še nove možnosti povezovanja in sodelovanja z drugimi slovenskimi in jugoslovanskimi društvi v Belgiji in tudi v drugih državah. Glede zbora pa lahko rečem tole: takega, kot smo ga imeli nekaj časa, najbrž nikoli več ne bomo imeli.«

Za tem sva se z Ivanom Kodehom, dirigentom-samoukom, velikim ljubiteljem slovenske zborovske pesmi, pogovarjala še o njegovem poletnem obisku v Sloveniji, kjer bi se rad ude-

ležil srečanja slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, pa srečanja slovenskih oktetov v Šentjerneju, kjer bi si rad ogledal, kaj pojejo, kako delujejo domači pevski zbori. V svojem zboru zdaj res nima veliko pevcev, upa pa, da bo še pri kom vzbudil veselje do petja, do lepe slovenske pesmi. Na spominskem večeru 28. februarja je zbor Jadran nastopil v sestavi: Vili Kotnik, tenor, Ivan Omerzu, 2. tenor, Rudi Kovačič, 2. tenor, Danilo Rušt, 1. bas in solist, Ivan Kodeh ml., 1. bas, Jože Bizjak, 2. bas, in Ivan Kodeh st., bas.

»Slovenska pesem, to je nekaj, kar šteje pri meni,« pravi Ivan Kodeh

Pred nekaj tedni je Ivan Kodeh v družinskem krogu praznoval 50-letnico življenja, od katerega so prav najlepši trenutki povezani s slovensko pesmijo. Ves čas je velik Slovenec in velik Jugoslovjan. Ob tem življenjskem jubileju mu čestita tudi naše uredništvo.

Jože Prešeren

Ivan Cankar, poet in upornik

10. maja 1976 je stoletnica njegovega rojstva

Cankarjevo književno delo je po svojem obsegu in idejnem bogastvu, še posebej pa po moči umetniške izpovednosti med najpomembnejšimi literarnimi prispevki h kulturi slovenskega naroda. Širina Cankarjevega ustvarjalnega obzorja obsega tako razsežnosti človekovih intimnih doživetij kot vprašanja usode vsega slovenskega naroda v odnosu do tujega sveta in v lastnih trenjih, tako čustvene in duševne krče posameznika kot tudi družbena trenja tedanjega časa. Globina njegovih spoznanj o teh vprašanjih presega časovni okvir, v katerem je Cankar črpal snov za njihovo ubeseditiv in ustvarjal; Cankar osvetljuje ta čas namreč s tolikšno ostrino in kritičnim odnosom do človekove duhovne in moralne majhnosti ter do splošnih družbenih krivic v svetu, da nam tudi danes ne more biti tuj.

Ob stoletnici Cankarjevega rojstva pojmuje razsežnosti njegovega ustvarjanja ne le kot jubilejni spomin in proslavo njegove veličine: posebej pomembno je, da ob tem jubileju obnovimo duhovno podobo njegovega dela predvsem zaradi današnjega časa in zaradi nas samih.

Cankarjeva poezija in uporništvo sta osnovni prvini, ki se neprestano prepletata v vsaki od književnih plasti njegovega dela: v pesmih, v dramatik in v pripovedništvu. Poetičnost, ki jo Cankar izraža s simbolom in impresijo, je navadno povezana z motivi ljubezni, s čustveno navezanostjo na domači kraj, na mater, na dekle in na domovino. Ta Cankarjeva ljubezen je navadno boleča, zato se izraža z obliko nedosežnega, hrepenenjskega, daljnega. Takšna je na primer Franckina ljubezen v romanu Na klancu: neprestan, ponavljajoč se tek za vozom, ki se ji vedno bolj odmika in ga ne bo nikdar dosegla. Franckino življenje je polno vdanega pričakovanja in vzvišenega hrepenenja po lepem: niti revščina niti samota ji ne vzameta upanja, ki je hkrati neprestan boj za močno zavest o obstajanju.

Poetičnost Cankarjeve izpovedi je močna v vseh črticah o materi, v mnogih besedilih, ki izpovedujejo umetnikov odnos do domovine (Kurent) in v dramskem delu Lepa Vida, kjer je hrepenenjski motiv osrednje vsebinsko jedro.

Cankarjeva osebna usoda in njegovo umetniško poslanstvo je narekovalo drugo pomembno vprašanje v njegovem delu. Tudi to vprašanje je našlo svojo realizacijo v dramatik (Pohujša-

nje v dolini šentflorjanski), v pripovedništvu (Tujci, Gospa Judit) in v esejistični obliki (Bela krizantema) ter v kritičnih spisih. To je vprašanje umetnikovega odnosa do družbe in do naroda, vprašanje svobode umetniškega ustvarjanja in njegovega družbenega statusa. Cankar je v teh pogledih oster sodnik in kritik. Zanj je umetnik proletarec, človek, ki ga družba ne varuje in ne podpira, zaradi tega se čuti nevezanega pa tudi brezpravnega. Cankarjeva obsodba takega odnosa do umetnika in do njegovega dela je navadno polna ironije in posmeha, jedkosti in tudi grenkobe. Kot prvi pravi slovenski svobodni umetnik je Cankar povezal pojem umetništva s pojmom krivičnosti in neupravičenosti medčloveških in družbenih odnosov, ki ovirajo duhovni razmah človekovega umetnikovega osebnega domišljjskega in miselnega ustvarjanja. Cankarjeva kritika družbenih odnosov in s tem tudi človekove moralne podede, njegove lažne uglajenosti in navidezne vrednosti, njegove oblastizelnosti, meščanskosti in čustvene gluhosti, je najmočnejša v njegovi dramatik: v farsu Pohujšanje v dolini šentflorjanski, v komediji Za narodov blagor in v dramah Hlapci in Kralj na Betajnovi. Z dramatik je Cankar najbolj povezan z vsemi dogodki v naši polpretekli zgodovini in tudi s sedanjim časom. Cankarjeva dramatika najbolj zgoščeno in najaktivneje sega v sedanjost: ne le v zavest gledalcev temveč predvsem v zavest slovenske književnosti, ki v novejših dobah svojega razvoja marsikdaj sledi Cankarjevim idejnim, oblikovnim in slogovnim vzorom.

Cankarjevi kritični spisi s svojo ostrino ne posegajo le na območje splošno človeških npravstvenih, duševnih in čustvenih lastnosti in družbenih nepravilnosti ampak tudi v stvarne politične in kulturne razmere na Slovenskem. V tem pogledu je izoblikoval marsikatero misel in idejo, ki jo je nato prihodnost uresničila in potrdila njeno vrednost.

Cankarjev umetnostni nazor in realizacija njegovega pogleda na umetnost v njegovem besednem ustvarjanju je prisotna v naši književnosti vse dvajseto stoletje. Cankar ni le pomemben učitelj naše literarne in družbene kritike: za slovensko književnost je prav tako pomemben Cankarjev prispevek k oblikovanju slovenske umetniške besede. Cankarjeva poetika, ki gradi na harmoničnem ravnovesju simbola

in resnice, je izoblikovala tudi njegov slog s posebej izdelano ritmičnostjo stavka in melodičnostjo besednega izraza, ki daje njegovemu jeziku pojoč in mehak zven. Bogastvo Cankarjevega poetičnega jezika je ravnovesje med melodičnostjo in dramsko ostrino, ki jo izražajo njegovi dialogi v dramatik in pripovedni prozi.

Tako kot s svojim mojstrskim slogom, Cankar močno deluje na svoje naslednike z dramsko tehniko in idejno angažiranostjo svoje dramatike. Posebno mesto ima tudi Cankarjeva pripovedna proza, ki je izoblikovala dve značilni obliki pripovedi: črtico in literarni esej. Črtica se je v teku Cankarjevega ustvarjanja najbolj spreminjala in dopolnjevala tako v oblikovnem kot v vsebinskem pogledu: od simbolističnih Vinjet, v katerih so se izoblikovale podobe tihih, samotnih razpoloženj, do cikla Podob iz sanj, ki so izraz Cankarjevega spoznanja o procesu močne dehumanizacije v prvi svetovni vojni. Ivan Cankar je v sedanjem slovenskem kulturnem dogajanju prisoten kot izjemno pogumen, brezkompromisen, skrajnje kritičen mislec v pogledu na družbena vprašanja in na mesto umetnika v kolesju družbenih odnosov; njegova angažiranost v umetniškem in družbenem pogledu pa brez lepote njegove besede in brez ustvarjalne moči njegove domišljije, brez njegove občutljive, ranljive in vznemirljive narave in uporništva, ki je zraslo iz nje, ne bi bila tako pomembna in živa, kot jo živo in nepreseženo sprejemamo še sedaj.

Helga Glušič

Cankarjeve značke

Osrednja proslava 100-letnice Cankarjevega rojstva bo 8. maja v dvorani Tivoli v Ljubljani, v kateri bo prostora za 7 do 8 tisoč ljudi. Udeleženci bodo imeli v gumbnici priložnostne značke, na svoj račun pa bodo prišli tudi filatelisti in celo zbiralci cečinov.

Osrednjo proslavo v Ljubljani bo spremljala še vrsta drugih prireditev — gledališki muzej bo priredil razstavo o Cankarjevem gledališču, narodna in univerzitetna knjižnica bo priredila razstavo prvih izdaj Cankarjevih del z rokopisi, prevodi v tuje jezike in prikazom Cankarjevega političnega dela, idr.

Cankar v podobi

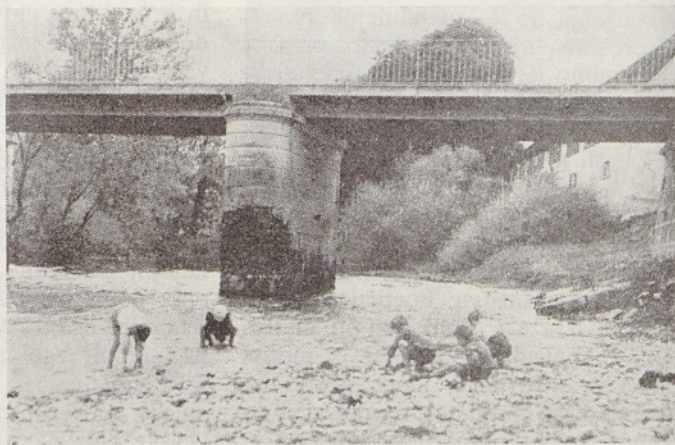
Ob
stoletnici
umetnikovega
rojstva

Veža na vrhniški Stari cesti št. 11. Sem so se po vsej verjetnosti Cankarjevi preselili potem, ko so postali pogorelci, spet le v enosobno stanovanje. O vsem drugem najbolje spregovori sama slika

Cankarjeva rojstna hiša na Klancu (Vrhnika). V resnici je bila umetnikova rojstna hiša ubožna lesena bajta, ki je stala na tem mestu. Ko je bil Ivan Cankar star tri leta, jo je uničil požar in so se morali preseliti v še dosti bednejše bivališče

Enajsta šola pod mostom. »Enajsta šola« je bila že od nekdaj zbirališče vrhniških otrok. Cankar je svoje »šolanje« pod mostom popisal tudi v Mojem življenju

»Cankarjeve breze« v ljubljanskem Tivoliju, fotografirane okoli leta 1930. Danes je ostal le še preostanek nasada brez. Ta del tivolskega parka je Cankar večkrat ovekovečil v svoji literaturi. V Tujcih jih popisuje: ... Pot se je vila polagoma navzgor, iz parka v gozd. Na desni se je zasvetila skupina mladih brez z vitkimi debli in že nekoliko orumenelim listjem. Pravilne, ravne vrste kostanjev so se izlile v gozdno svobodo ...

Bivališče dunajskih brezdomcev. Takšne prizore dunajske bede in pomanjkanja je Cankar v dunajskem Ottakringu videval vsak dan. Takšne podobe je tudi pogosto popisoval. Deset ali dvajset ljudi prenočuje v tej izbi; težko jih je prešteti, ker leže v klobkah in gručah po vseh kotih, vzdolž in počez, kakor že je, glava ob glavi, noge vsekrižem; človek bi se ozrl proti stropu, če ni tam na kakšen način pripeta blazina ...

Našim bralcem smo iz Cankarjevega albuma Franceta Dobrovoljca, najpopolnejše zbirke fotografskih in slikovnih dokumentov iz življenja in delovanja pisatelja Ivana Cankarja doslej, pripravili skromen izbor, ob katerem se bomo spomnili velikega sina slovenskega naroda

Ivan Cankar v Sori. Na sliki stoje od leve na desno umetnostni zgodovinar in pisatelj Izidor Cankar, igralec Anton Verovšek in Ivan Cankar, sedi pisatelj Fran Saleški Finžgar. Fotografija je nastala o priložnosti, ko so trije kulturni delavci iz Ljubljane obiskali Finžgarja, ki je bil tedaj župnik v Sori pri Medvodah

Fotografija Ivana Cankarja, posneta v letu 1918, v letu pisateljeve smrti. To je bil čas prve svetovne vojne in velike revščine. Na to sliko se nanaša anekdota, ki jo je Cankar sam pripovedoval Ivanu Mazovcu, češ da za delo fotografu ni nič plačal, pač pa je v tistem času stiske za hrano in razsvetlavo od njega po končanem delu prejel še 1 kg sladkorja in 1 liter petroleja, samo zato, ker se je prišel k njemu fotografirat. Cankar je bil s fotografijo zelo zadovoljen

Ivan Cankar v družbi Pfeiferjevih na Rožniku. Poleg družine gospodarja gostilne na vrhu Rožnika, na katerem je pisatelj preživel svoje plodno rožniško obdobje, sede še dekla, natakarica in kuhinjska pomočnica. Fotografija nazorno kaže, kako se je Cankar (z belim klobukom) intimno vživel v Pfeiferjevo družino, s katero so ga vezale prijateljske vezi še izza njegovih dijaških let

Faksimile rokopisa 3. dejanja Cankarjeve komedije Za narodov blagor (1900). Značilno je, da si je Cankar, ki je bil tudi risarski talent, posamezne osebe in prizore ob rokopisu tudi skiciral

Portret Ivana Cankarja je fotograf Avgust Berthold posnel leta 1911 in je menda ena izmed najbolj posrečenih fotografskih podob pisateljevih, po kateri so se zgledovali mnogi slovenski slikarji, ki so ga portretirali po smrti

Svetli slapovi spominov

V Gradišču, v tistem koncu naše stare Ljubljane, kjer danes in bo še tudi jutri mnogokaj spominjalo na davno preteklost našega mesta, domuje že dolgo vrsto let akademski slikar Maksim Gaspari. Živ je utrip prometa v Gradišču, ki dan za dnevno vrvi in vre znanj Gasparijevega domovanja. A sčasoma se trušču privadiš in bi ga skoraj pogrešal, če ga nenadno ne bi bilo več.

Vsi poznate Maksima Gasparija, kaj ne?

Če drugače ne, po njegovih razglednicah, ki so pred leti ob velikih praznikih potovale iz slovenske dežele k rojakom na vse konce sveta. Saj le kdo bi znal bolje od mojstra Gasparija v podobah pripovedovati o vsem pristno našem: o ljudskih običajih, o naših kmečkih dekletih in fantih, o očancih in ženicah, o pisanicah in čebelnjakih, o kozolcih, o kajžah, o cerkvicah in veselih zidanicah, o razigranih muzikantih in žalostnem slepcu. In kdo je prvi oblekel Madono v slovensko narodno nošo in ji vzela za model mlado, zalo slovensko mater. Kdo je tako neprekosljivo lepo ilustriral Jurčičeve povesti, slovenske narodne pravljice in pesmi in toliko drugega? Mojster Gaspari je bil v prejšnjih letih tudi eden najuglednejših sodelavcev naše revije Rodne grude. Bil je celo likovni boter pri opremi prvih letnikov. Ilustriral nam je Tavčarjevo Cvetje v jeseni, risal nam je naslovne strani, vinjete, kot posebne umetniške priloge pa smo izdali pri Rodni grudi več barvnih ponatisov njegovih podob.

V štirindevetdesetem letu

Mojster Gaspari je letos 26. januarja praznoval že svoj triindevetdeseti rojstni dan. Zrela leta so to, še posebej če pomisliš na tako bogat in uspešen delovni dan.

Ves pokončen nosi mojster pezo svojih let, čeprav toži, da ga zdravje zapušča. Najhuje je z očmi, pravi. Vse gostejša je megla pred njimi. Pa roke, ki trepečejo, in ne morejo več voditi krede in čopiča, čeprav bi tako zelo rade. Življenje mu je dokončno zapovedalo: Dovolj si delal, zdaj si odpočij!

Knjiga o mojstru Gaspariju

Njegova soba — delavnica je danes prav takšna, kot je bila pred dvajsetimi in več leti, ko sem prvokrat prestopila njen prag. S tiho zgovornostjo so se spet zagledale vame podobe s sten, kjer je poleg Gasparijevih del zbrana družina podob njegovih prijateljev —

Birole, Šantla, Smrekarja, Sternena, Vesela, Jakopiča in še koga. Vsi ti so že davno za vselej odšli, a v tistem zatišju mojstrove delavnice, kjer se onstran zidu nenehno pretaka vsakdanje življenje, se tiho pomenkujejo z mojstrom.

Z njim, ki mu njegova družica Olga pravi tudi Gašper, in soprogo sedimo pri mizi. Pogovor je stekel in se najprej ustavil pri monografiji, katere izdajo pripravlja založba Mladinska knjiga v Ljubljani. To bo knjiga, ki bo prav gotovo še posebej razveselila vse številne prijatelje Gasparijeve umetnosti, saj bo poleg drugega gradiva obsegala blizu dvajset barvnih reprodukcij. Uvodno besedo o mojstru Gaspariju in njegovi umetnosti je prispeval znani strokovnjak, umetnostni zgodovinar dr. Stane Mikuž. Z zbiranjem gradiva za to knjigo pa so precejšnje težave, saj se je skozi leta veliko mojstrovih stvaritev podob, skic, ilustracij in podobno porazgubilo po domovih naših ljudi doma in po svetu.

V umetniški galeriji na velenjskem gradu pa so aprila letos odprli razstavo Gasparijevih del. Mnogo gradiva za to razstavo so zbrali pri zasebnikih in drugih lastnikih po Sloveniji.

Na svečani otvoritvi 2. aprila je s koncertnim programom nastopil Slovenski oktet iz Ljubljane. Ob mojstrovih 70 letnici je priredila retrospektivno razstavo njegovih del Narodna galerija v Ljubljani. Tej so v naslednjih letih sledile Gasparijeve umetniške razstave na raznih straneh naše dežele: v Krškem, v Novem mestu, v Kamniku (ob mojstrovih 90 letnici), v Radovljici in zdaj v Velenju.

Kje je original?

Med drugim je mojster v pomenku potožil, da ne ve, kje je in če sploh še obstaja original njegove kolorirane risbe »Poklon Sloveniji«, ki jo je izdelal po naročilu naših ameriških rojakov in so po njej naslikali zastor na odru v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu. Ta podoba, ki simbolično predstavlja domovino Slovenijo, kateri se klanjajo znani Slovenci in Slovenke, je bila v Ameriki nešteto krat ponatisnjena. Med drugim je bila naslikana celo na obveznicah, s katerimi je Jugoslovanski pomožni odbor-slovenska sekcija med zadnjo vojno med ameriški Slovenci zbiral pomoč za domovino. Pod sliko na obveznicah so bili napisani verzi pesnika Ivana Zormana.

Kje je danes original te risbe? Ali je sploh še ohranjen? Mojster Gaspari

je o tem že velikokrat povpraševal ameriške rojake, ki so ga obiskali, pa mu nihče ni mogel dati ustreznega pojasnila. Morda bo pa ta zapis, ki ga bodo naši ljudje v Ameriki brali, končno to stvar razvozlal? To originalno kolorirano risbo bi želeli le strokovno prefotografirati za Gasparijevo monografijo.

Kakor v pravljici

Pred triindevetdesetimi leti je prvokrat zavekal pri Gasparijevih v Selščku nad Cerknico novorojeni fantiček, ki mu je oče kasneje namenil trgovski poklic. Poldorasel fante je zatem natakal petrolej in tehtal moko in sol kot vajenec v štacuni v Kamniku. Prav nič vseč mu ni bilo vse to, veliko raje je risal, risal. In ker so imeli veliko zalogo slaničnikov, ki niso šli v denar, se je prebrisano domislil, da bi naslikal lep slanič, ga dal v izložbo in s tem privabil kupce. In zgodilo se je kakor v pravljici — prav ta slanič je vajenčku prinesel srečo in mu odprl vrata do poti umetnosti. Kamniški zbiralec starih živinozdravnikov Sadnikar je videl risbo in dognal, da ima fant talent. Zavzel se je zanj in mu pomagal, da je iz kamniške štacune prišel na obrtno šolo v Ljubljano in zatem na slikarsko akademijo na Dunaj, kjer so na pobudo mladega Saše Šantla ustanovili umetniški klub Vesna, ki si je zapisal v program »iz naroda za narod«. Stradali so ti mladi zagnanci, a kaj zato, ko je vsak od njih nosil v sebi toliko ognja in volje. V Monakovem si je nabral znanja in se spet vrnil. Šel je na Koroško in se po plebiscitu z družino za stalno vrnil v Ljubljano. Postal je profesor risanja na 1. državni gimnaziji, za tem na grafični šoli Probuda in končno restavrator Etnografskega muzeja v Ljubljani. Zraven je delal, delal. Ustvaril je ogromno podob, ilustriral številne knjige, revije, izdelal vrsto grafičnih oprem, platnic, diplom, plakatov, karikaturnih in še in še. Prešerna je naslikal najmanj petindvajsetkrat, se danes spominja.

To je v drobno prgišče zajeta mojstrova življenjska zgodba. Za svoje delo je umetnik prejel številna priznanja in več nagrad. Med temi Prešernovo nagrado, Levstikovo nagrado za grafično opremo, Red zasluge za narod z rdečo zvezdo...

Njegove muze? Prva je bila Jula

Na steni prav nasproti vrat visi velika podoba fanta in dekleta v gorenjski

*Urica kramljanja
z nestorjem slovenskih
akademijskih slikarjev
Maksimom Gasparijem*

noši. Mojster je povedal, da je nastala pred več kakor šestimi desetletji. Pa sem hotela vedeti, kdo so bile muze, ki so mu služile za model. Mojster se je namuznil. »Oh, to je prišlo kar iz srca. A prva resnična muza? No, to pa je bila Blejčanka Jula.«

Pa sem zvedela, da je bila ta Blejčanka Jula, ki je »posodila« svojo podobo številnim dekletom na Gasparijevih podobah, bogata blejska dedinja Jula Vovkova.

Spoznal jo je leta 1905 na slovesnosti ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani. Takrat je bila na Kongresnem trgu velika veselica in tam se je mladi slikar srečal s svojo znanko z Gorenjske, pesnico Vido Jerajevo z dekliškim priimkom Franica Vovkova, ki je na slovesnost pripeljala več Blejčank, med temi tudi sorodnico Julo Vovkovo. Ko mu jo je predstavila, se

nemo sami. Madono je prav gotovo največkrat poseabila pokojna Gasparijeva soproga in mati njegovih otrok. Na kasnejših slikah pa takoj spoznaš umetnikovo sedanjo družico Olgo.

Bili so vesela družina

Vedrina in humor zazvenita v besedi, ko se mojster spomni vedre družine svojih pivskih prijateljev, s katerimi so se srečevali v »Rožcah« v unionski kleti in pa v stari gostilni pri Kolovratu. V družini so bili Ivan Cankar, pesnik Cvetko Golar, pisatelj Milan Pugalj, duhoviti univerzitetni knjižničar Joža Glonar, dr. Šmalc, brat psihiatra Alfreda Šerka Milan Šerko in še nekateri. O, to so bile debate, da se je kar iskriло. Nekoč je Cankar pri svoji četrtinki rdečega zadremal in Gaspari ga je skiciral. Pozneje je po tisti skici izdelal sliko, ki zdaj med drugimi visi na steni.

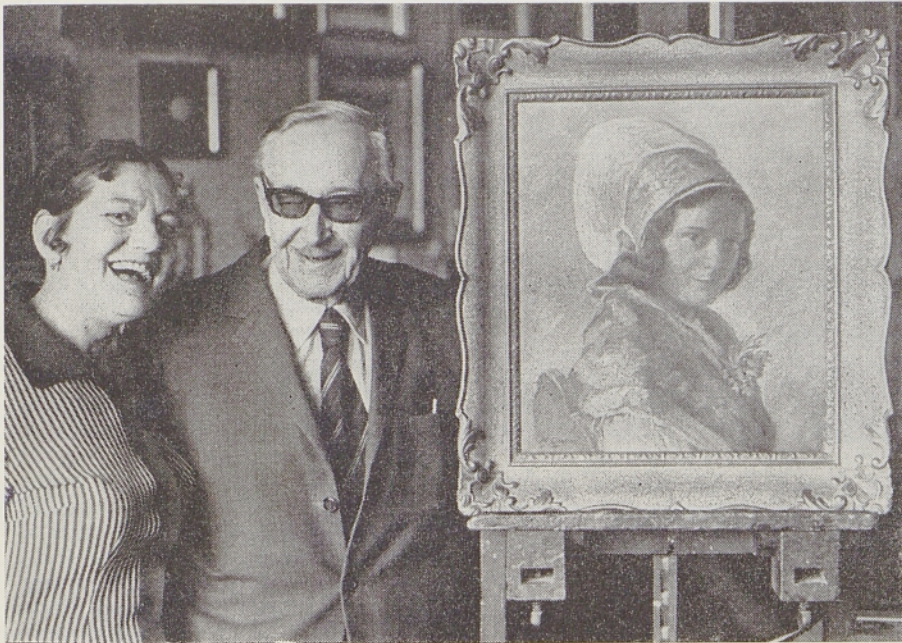
S Cankarjem ga je vezalo dolga leta toplo prijateljstvo, čeprav je bil ta sedem let starejši od njega in se je čutil zato malo pokroviteljsko. Če je Cankar dobil pri založniku Schwentnerju kaj cvenka, je poiskal Gasparija in sta jo največkrat mahnila na Bled. Seveda je slikarja vleklo obiskat Julo in ta je bila obiska vesela.

Pa se je Olga spomnila še tele: Cankar in Gaspari sta jo spet mahnila na Bled. V restavraciji hotela Petran sta si privezala dušo in to najbrž malo čez mero, vsaj natakarcici se je tako zdelo in jima potem ni hotela več postreči. To ju je seveda užalilo. Pozneje sta se s čolnom odpeljala na otok in Cankar se je domislil, da bi dala za mašo za dober namen. Šla sta k fajmoštru, ki je bil vesel brumnih fantov. Hotel pa je vseeno vedeti, za kakšen »dober namen« naj bere mašo. Ko pa sta končno povedala, da zato, da bi »pri Petrau šla kelnarca stran« se je gospod hudo kislo namuznil denar za mašo pa je le vzel.

Tako se tkejo in prepletajo svetli slapovi spominov, vedrih in manj vedrih v tihi mojstrovih delavnici. Podobe tiho z stene leta in leta enako in mojster natanko ve, kje katera visi. Med njimi je tudi podoba slepca, ki jo je naslikal leta 1920. Nanjo je pokazal s kretujo glavo in vzdihnil: »Če bi vedel takrat, ko sem jo slikal, da bo tudi z menoj podobno...« Bolečina mu je zastrla glas, a jo je premagal in se nasmehnil: »Kaj hočemo, je že tako...«

Ina Slokan

Maksim Gaspari z ženo Olgo.

*Maksim Gaspari: »Poklon Sloveniji«
Kje je original te risbe?*

mu je zganilo v srcu. »Bila je ljubezen na prvi pogled,« priznava umetnik. Lirične vezi med mladim umetnikom in Blejčanko Julo, kasnejšo znano hotelirko Molnarjevo, so se z leti spremenile v trajno prijateljstvo in kadar je prišla Molnarjeva v Ljubljano, se je rada oglasila pri Gasparijevi družini. Za druge Gasparijeve muze lahko uga-

Hruške z zamočvirjenega travnika

Slovenijo si skoraj vedno predstavljamo kot hribovito deželo, ki pa se sem in tja zravnava v večja ali manjša polja in kotline. Ta v sedanjem sodobnem kmetijstvu predstavljajo glavno delovno območje poljedelstva in sadjarstva. Na eni strani ga kos za kosom režejo nova stanovanjska in industrijska naselja, ceste, električni vodi, itn., na drugi strani, pa so njegov glavni nasprotnik vode. Po nekaterih podatkih bi bilo potrebno v Sloveniji osušiti 150.000 hektarov zemljišč, 110.000 ha pa bi jih kazalo namakati. Nad polovico teh zemljišč je v desetih občinah severovzhodne Slovenije.

Mi pa preskočimo na drugo stran, na Vipavsko. Tudi tam imajo precejšnje težave z vodo, seveda ne na tako velikih površinah, a če odzamejo naravnim silam že nekaj hektarov zemlje, so tega veseli. O takem primeru vam bomo pisali v tem članku.

Peto leto

Pet let ni dolga doba, a včasih zadostuje, da se tudi nejeverni Tomaži otresejo svoje nejevernosti. Pred dobre pol desetletja je na okrog 4 hektare veliki površini ob cesti Dornberk—Branik—Batuje, tik pod vasjo Branik, gospodovala voda. Zanimarjeni travniki in nerodovitna zemlja so bila last splošnega ljudskega premoženja. Leto za letom so se na tej površini menjavali najemniki, ki so malo vlagali in še manj dobili.

Kmetijski kombinat Vipava, kooperacija, ki upravlja s tem svetom, s takim položajem ni bil zadovoljen. Trg je zahteval vedno več sadja, predvsem hrušk. Sklenili so, da je treba slabo rodovitno svet meliorirati, ga dati za daljšo dobo v najem enemu ali več kmetom, na njem pa nasaditi sodoben nasad zgodnjih hrušk.

»Pred petimi leti,« je začel pripovedovati pospeševalec za vinogradništvo in sadjarstvo v spodnji Vipavski dolini inž. Franc Bizjak, »smo sklicali vse interesente in jim ponudili te površine v najem za 25 let. Določili smo, v skladu z našim razvojnim programom, da bodo najemniki te štiri hektare, z našo strokovno in denarno pomočjo preuredili v hruškov nasad. Strokovnjaki iz obrata hrušk v Mirnu pri Novi Gorici so ugotovili, da bosta tu zaradi podnebni, vodnih in talnih razmer, najbolje uspevali zgodnji sorti ‚junijska lepa‘ in ‚butina‘.

Ljudje niso verjeli, da bi lahko na tej zamočvirjeni površini uredili intenziven hruškov nasad. Nekateri bi bili pripravljeni začeti z delom, če bi lahko uredili vinograde. V kombinatu niso bili pripravljene odstopiti od sprejetega programa, po katerem bodo v nižini uredili sadovnjake, na vzpetinah pa vinograde.

»Nekaterih tedaj nismo mogli prepričati niti z izračuni,« je dodal vodja pospeševalne službe inž. Pavel Valič. »V najboljšem primeru so dobili s hektara tega travnika 50 stotov sena, ki je dal ob

vrednosti po 80 par za kg komaj 4000 din dohodka. V polni rodnosti daje tak sadovnjak 15 do 20 ton hrušk, kar znese ob minimalni ceni 3 din za kg od 45.000 do 60.000 din.«

Napovedim strokovnjakov iz kmetijskega kombinata so zaupali kmetje Alojz Vrtovec, Ernest Colja in Irenko Furlan. Dogovorjeno površino so vzeli v najem za 25 let in pričeli urejati hruškov nasad.

»Z Ernestom Coljo sva vzela v najem 36.000 kvadratnih metrov velik kompleks,« je povedal Alojz Vrtovec iz Branika 15. »Del smo se lotili 1971. leta. V vrste sva s Coljo posadila 5400 (pet tisoč štiristo) dreves, mednje pa po nasvetu

Slab travnik je ob Branici zamenjal visoko rodovitno hruškov sadovnjak kmetov Alojza Vrtovca, Ernesta Colje in Frenka Furlana (Foto: Stane Jesenovec)

inž. Juha že naslednje leto posejala travo. Ta nama je ob narasli vodi že večkrat zadržala prst in obvarovala hruškova drevesa. Seveda nasada ne bi bilo mogoče urediti, če ne bi tal popolnoma drenirali.«

»Za ureditev nasada,« je nadaljeval Alojz Vrtovec, »sva dobila od hranilno-kreditne službe po 81.000 din dolgoročnega kredita. To posojilo predstavlja 40—50 odstotkov vrednosti opravljenih del. Da bi bil tudi ta nasad čimbolj negovan in tako dajal primeren dohodek (imata tudi vinograd), sta najina sinova končala novogoriško kmetijsko šolo. To je seveda najpomembnejša investicija, saj se zavedava, da brez ustrezne strokovne izobrazbe danes tudi kmet težko dobro, pravočasno in pravilno opravi svoja dela.«

Leta 1974, tretje leto rasti, sta Colja in Vrtovec pričakovala že okrog 5 ton hrušk na hektar. Spomladanska slana je opravila svoje. Puške nista vrgla v koruzo. Lani sta si dejala: »Bolje prepre-

Noetova barka

Starožitnosti

Gmota lesa in slame, nekakšna »noetova barka«, določena za potop — še prej pa se morajo izleči golobi in mora imeti psica mlade. Kokoši se morajo udomačiti na novem dvorišču in mački si morajo poiskati nova zaklonišča. Stara mama, ki tako rada kuri z drvni, mora izčrpati zaloge neminljivih skladovnic. In krave in konji morajo požreti vse seno in deteljo in slamo, in prašiči morajo pomenkrat vso steljo, in pajki morajo prenehati s svojimi gradbenimi podvigi.

Potem so pa še živali doli v hlevu in vse naokoli po dvorišču in travniku za potjo in na ono kraj potoka. Toliko je teh živali... Lahko je pa tudi kača — mrzla in strupena, ali pa je samo mrzla in stru-

Staro se umika novemu...

čevati kot zdraviti!« in zavarovala pridelek za 120.000 din.

Lansko leto ju kljub muhavosti vremena ni razočaralo. Res je, da se pozna predlanski zastoj v rasti, vendar sta kljub temu obrala okrog 10 ton hrušk.

Po dogovoru in pogodbi sta izročila vse hruške kombinatu. Ob predaji hrušk »junijska lepa« so se dogovorili, da pripada kombinatu za vse njegove manipulacijske stroške fiksno 2 din za kg hrušk. Kombinatu je uspelo prodati hruške po 10,75 din. Od tega bosta Colja in Vrtovec prejela 8,75 din za kg. Ta vsota ni dokončna, saj jima bo po izračunu dohodka pripadal tudi ustrezen del dohodka.

»Delo v sadovnjaku,« je dodal Alojz Vrtovec, »opravljava vsak s svojim traktorjem in atomizerjem, skupaj pa uporabljava mulčer. Strokovno nama pri delu pomaga inž. Majcen iz enot hrušk Miran, seveda pa nama vedno stoji ob strani inž. Franc Bizjak.«

Stane Jesenovec

Kratek sprehod po tehniškem muzeju Slovenije

pena, ali pa je samo mrzla, in brez strupa in ljudje se je vseeno bojijo.

Ljudje so generacija za generacijo. Podobni so si navzven in navznoter. Malo podirajo, malo se veselijo in sproti pozablajo na reči, ki jim niso kos.

Drugače pa je, če se mane proso. Takrat sta fant in dekla par in se na debelom snopu dotikata s telesi in vdihavata vonj prosa in sneti in izparjene mehko-be teles.

Jutro je zmerom polno rose in žuljev in večeri v seniku so nepozabljivi...

Gmota lesa in slame — nekakšna noetova barka, določena za potop, pa diha prvinsko, globoko dihanje; in le včasih zavrtili v križnih vezeh ali v podbojih in barka se v resnici potaplja.

Tako je tudi s skednjem v Zalogu pri Škocjanu.

Franc Krištof, kmet, star 61 let, pravi:

»To dvestoletno podrtijo bomo podrli. Zdaj že imamo temelje za nov skedenj in za druga gospodarska poslopja.«

In res je videti kupe peska in opeke in traktor s prikolico in v stari kmečki hiši je veselo, kot bi se pripravljali k podiranju.

Stari skedenj je kombinacija vsega, kar hiša premore. Samo svinjaki so posebej. Pod skednjem je hlev in klet. Gori pa je senica in kašča in na koncu skednja je kot mali bicek prislonska drvarnica.

Na dolgem hodniku nad hlevom so visele rešte koruze in videl sem vrabca, ki se ni ustrašil strašilne cunje in je mirno ždel v svojih nebesih. Franc mlajši, edinec Franca starejšega, je star devetindvajset let in še ni poročen. Ko pa se je razgovoril, je povedal, da je star trintrideset let — ampak se boji povedati, ker so ženske izbirčne in ne marajo starih fantov. No, France se je zlagal samo za štiri leta. Zgleda pa veliko mlajši in ni hudič, da ga ne bi katera marala...

Sedeli smo v svetli sobici z dvoriščnim oknom in pili vino in France starejši, ki je še zmerom gospodar, je poklical psa Lumpija. In Lumpi je dal tace na okenško polico in je po pasje gledal čezme na krožnik in sline so se mu cedile in France mlajši mu je odrezal košček klobase.

So tudi pri vas, mislim na vašem skednju, med vojno spali partizani — vprašam tako mimogrede!

Franc starejši se prime za klobuk in pove čisto mirno:

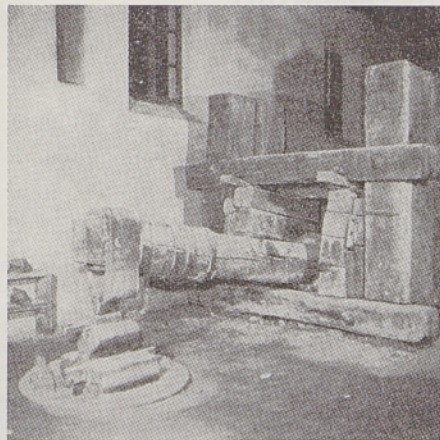
»O, tudi v hišo so prišli in zmerom so dobili jesti. Saj to je bila naša narodna vojska. Pred Nemci pa smo skrivali, kar se je dalo...«

»Ko sem bil še mlad«, pove France, »je bil moj prijatelj Mogoličev Lojze iz Goriške vasi. Bil je odličen tesar in odličen pivec in odličen pevec; ampak ga je vseeno leta 1940 nekdo zastrupil na veselici na Bučki. Tudi krovec ni več. Golob in Sintič sta umrla. Zdaj je samo še Polde — ampak saj tudi škope ni.«

Ladislav Lesar

Nedaleč od avtomobilske ceste Vrhnika — Razdrto leži v lepi in sveži okolici grad Bistra, v katerem je glavni del zbirke Tehniškega muzeja Slovenije (TMS). Ta muzej so ustanovili 1951. leta z nalogami, da proučuje, zbira, hrani in prikazuje predmete pridelovalne in predelovalne tehnike na Slovenskem. Ustanovili so zbirna središča, ki so iskala in shranjevala primerke, kasneje pa so postala samostojni muzeji in se zdaj ukvarjajo izključno s svojimi področji. Tako na primer muzej slovenskih premogovnikov v Velenju, kovaški muzej v Kropi, železarski na Jesenicah, steklarski v Hrastniku in drugi.

V gradu Bistra je bilo takrat, ko ga je

Veliko kovaško kladivo stoji v objektu, ki je v celoti rekonstruiran po vzoru kovačije Rosenhof iz Mute. Je iz konca 19. stoletja in ima okoli 60 udarcev na minuto

dobil TMS, 42 stanovalcev, zdaj pa jih je le še šest in muzej računa še na manjšo razširitev. Najprej so uredili gozdarski, lesarski in lovski muzej, sčasoma pa so ga širili in dodajali nove oddelke: elektro-strojni, tekstilni, kovaški in prometni. Ti oddelki so postavljeni, vendar bi jih kasneje radi preselili v Ljubljano. Poleg tega pa zbirajo in urejujejo različne tematske zbirke, ki pa so zaradi pomanjkanja prostora deponirane. Na primer: elektroakustična, PTT, optična, železniška, požarno-varnostna, medicinska...

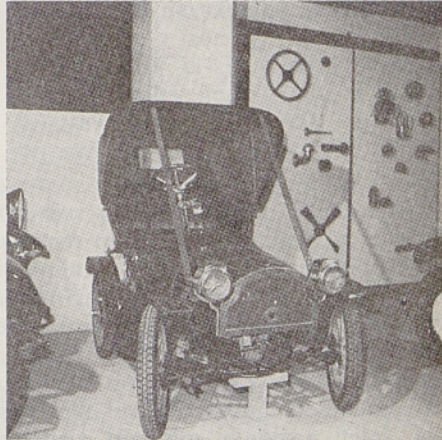
TMS ima v gradu v Kostanjevici na Dolenjskem še vinarski in vinogradniški oddelek, na ljubljanski univerzi pa planetarij.

Poleg same muzejske dejavnosti ima TMS tudi izobraževalno nalogo: gozdarski oziroma lesarski depo je dostopen strokovnim šolam in imajo tam lahko tudi praktična predavanja; po lepem muzejskem gozdu imajo približno 4 kilometre dolgo »gozdno učno pot«, na kateri obiskovalci med rekreativnim spre-

hodom spoznavajo gozd. »Z obiskom muzeja v Bistri smo lahko več kot zadovoljni,« je povedal direktor TMS Marjan Vidmar. »Lansko leto je bil odprt le sedem mesecev in v tem času si je ogledalo zbirke približno 45.000 ljudi in to nas uvršča na prvo mesto med ljubljanskimi muzeji. Za primerjavo naj povem, da je bil drugi najbolj obiskani muzej lani Muzej NOB v Ljubljani s 34.000 ljudmi.«

Sprehodimo se na kratko po najbolj zanimivih oddelkih bistriškega muzeja!

Nekaj vozil v CESTNO-PROMETNEM ODDELKU je unikatov; na primer: osebna avtomobila PERL iz leta 1920 in VANDERER iz leta 1922, avto AU-

To je osebni avto PICCOLO iz leta 1906. Našli so ga v Savinjski dolini in restavrirali v Ljubljani ter je po podatkih TMS najstarejši avto v Jugoslaviji. Z njim pa še vedno tekmujejo na rallyjih

STRO-DAIMLER iz leta 1914—1918 pa ima »brata« le še na Dunaju. Ta vozila zdaj obnavljajo in vsako leto se bo razstavljenim predmetom pridružil po eden. V LOVSKEM ODDELKU je unikatni predmet medvedja koža, ki je takorekoč svetovni prvak, saj je na dosedanjih mednarodnih tekmovanjih dobila največje število točk.

Ponosni so tudi na TEKSTILNI ODDELEK, kjer prikazujejo postopek izdelave blaga od prvega vlakna do končnega produkta na strojih, ki med razstavnim časom obratujejo.

V okviru LESARKEGA ODDELKA je tudi celoten prikaz tehnološkega razvoja žagarstva — od najbolj preproste ročne žage do modernih strojev.

Direktorja Tehniškega muzeja Slovenije smo povprašali še po načrtih. »Urejujemo kmetijski oddelek in pripravljamo postavitev železniškega oddelka, saj imamo približno 25 lokomotiv in vagonov že restavriranih in deponiranih po kuhinjah po vsej Sloveniji.

Pavle Jakopič

Pisateljski portret Nade Kraigher

Ogenj trdožive volje, zavit v krogotok ostro opazujoče osebnosti, to je njeno pisanje. Ta volja ve, koliko časa je človeštvo moralo hoditi do tod, do križišča bodočih poti v atomskem stoletju. Ve, da od tod vodijo poti mnogih različnih možnosti. Dobro loči interese. Ostro razlikuje glas zdravega, dejavnega razuma od glasu nasilja. Zaveda se, da je od slehernega »dane« sleherni novi korak človeštva usodnejši, kakor vsa ona mučna pešhoja skozi prejšnja stoletja. Večja sila ima večje, dolgotrajnejše učinke. Toliko bolj je treba paziti, ali jo bomo, svobodni, porabili za dobro ali zlo. To je tipična polnokrvna žena in mati tudi v pisanju. Ne nosi v svojem srcu le svoje generacije, ki jo kar se da zvesto zrcalči v vsej zanosni vznesečnosti do skrajnosti samozavestnega baklonosca, v srcu nosi tudi vse potomce, rojene in še nerojene.

V tišine zviti hieroglifi njenih vsebin, ki sicer v njenih knjigah niso naravnost opisane, strmijo v nas kot prebliski smeri, ki bi morda, po naši lastni presoji, prosim, vseeno najbrž bile vredne tudi čitateljevega raziskovalnega premisleka. Zato visi ob vidnem skeletu besed, natiskanih v knjigi, še cel splet nevidnih miselnih svetov. Tako je po načinu podajanja dovolj površna za današnji tempo branja in dovolj globoka hkrati, kot voda, ki teče in teče in ji ni videti dna, če sam ne zaplavaš globlje.

Nada Kraigher ustvarja spontano, nagonsko in vendar njeno pisanje ni le kulturni preludij časa, podoben ostalim kulturnim nastopom v zgodovini, kjer so se horizonti možnosti le kopicili drug ob drugem.

Pisateljčino zgodovinsko in kulturno okolje nujno terjaja prav takšno analizo brez kakršnekoli samozazrtosti in pisateljica, ki se tega zaveda, omogoča ta proces vprav s tistimi pomembnimi staccato tišinami med tekstom, ki so zgornje kot Pitijski reki iz dna neznanega časa. Ob njih neslihnih vzgibih je možno za spremembo, ko se rešiš vseh sestankov in drugih obveznosti, misliti in soditi samostojno, zase in včasih tudi sebi. Toda v dobro lastnega razvoja! In to je očitno cilj njene umetnosti.

V družbi svoje moderne samote se ob njenih tekstih lahko človek mirno ocenjuje: ali je pravilno izbral, ali je odbral boljše ali najboljše, ali je odbrano smer uresničeval na najbolj razuzmen, najkoristnejši način za družbo

in zanj. Odkrije lahko razne aspekte okolja, izve, kako bi njegovo ravnanje ocenjeval krog sodelavcev ali družba kot celota. Ovede se v vsej nevsiljivi jasnosti, kakšno vrednost pravzaprav imajo izkušnje, ki jih je pridobil v teku časa, za skupnost. Lahko se ové mere svoje kritičnosti. Vse svoje življenje more moderni človek ob teh tekstih kritično ocenjevati in to ne tako, da bi ga pisateljica silila k skrivanju za tuje hrbte. Ne . . . Ona vabi prijazno k virom moči . . . Ko se namreč znajdeš pred temi posebnimi prepadi molka, spoznaš, da je dvignila masko

sateljica dobro opazuje zmanjšano prilagodljivost težkega bolnika novim situacijam, temveč zelo humano opozarja na dejstvo, kako pravzaprav vsaka nova dilema usodno zavira prejšnjo usmerjenost kolektivne volje in prav zategadelj za nekaj časa vnaša nihanja negotovosti in odtekanje ustvarjalne sile v prazno celo pri zdravih ljudeh, če ta nova usmerjenost hkrati sama po sebi tudi že ne polni z novimi svežimi impulzi in zadoščenji. Sviri nas pred posebne vrste sizifovstvom, svobodni zavezi naših narodov, nehote razkriva, kateri so pravzaprav

raz tvoj obraz in da te zre naravnost v oči, ker hoče, da se zaveš tudi ti dejstva, da še vse premalo ljudi izbira svoje poti, svoje sodbe, svoje odzive in pozive k soljudem zavestno. Vse preveč je po njenem mnenju očitno še tistih, ki reagirajo na silnice od zunaj avtomatično naravno, se pravi prilagodljivo kot slepa narava, nagonsko, suženjsko. Ona ve, da takšno prilaganje najboljša pa je od vseh njenih spisov knjiga *Terminus*, ki opisuje zgornji sloj slovenske inteligence v njeni vsakdanji eksistencialnosti. Ne le, da pi-

tisti mehanizmi, s katerimi vsak novi korak človeštva, usmerjen v temo rizične bodočnosti, mora računati, če hoče ohraniti ustvarjalno zalogo svojih svobodnih sil s pomočjo največje možne mere zdrave premissljenosti za dosego cilja po eni strani in hkrati največje možne mere humanosti. Glede tega izzveni *Terminus* kot najčistejše asociativno zrcalo. Razločno nakazuje, kako je za kaj takega potreben vsakemu posamezniku različno dolg čas za preusmeritev samega sebe.

Zlata Curk

8. maja v Münchnu

Jubilejno srečanje slovenskih društev

Pod geslo »Jaz, bratje, pa vem za domovino...« bo v soboto, 8. maja, v Olympia-Halle v münchenskem olimpijskem parku osrednja prireditve 5. srečanja slovenskih društev iz Zahodne Evrope. Začetek osrednje prireditve bo ob 16. uri.

Slovensko kulturno in športno društvo Triglav iz Münchna že več mesecev pripravlja vse potrebno za to veliko srečanje, ki bo brez dvoma privabilo več tisoč rojakov iz skoraj vseh zahodnoevropskih držav, zlasti pa seveda rojakov iz ZR Nemčije. Društva bodo, kot je že običaj, nastopila s svojimi kulturno-umetniškimi skupinami, nekatera pa bodo v München poslala le delegacije, ki bodo v dvorani kot gledalci, vendar pa si bodo želeli tudi izmenjati izkušnje iz društvenega dela ter se dogovoriti za tesnejše sodelovanje z drugimi slovenskimi društvi na tujem.

Celotna prireditve bo posvečena 100-letnici rojstva Ivana Cankarja, ki ga bodo še posebej počastili učenci slovenskega dopolnilnega pouka v ZR Nemčiji, z recitacijami pa tudi predstavniki drugih društev. Društva so prijavila za nastop v kulturnem delu prireditve pevske zборе, folklorne skupine, recitatorje in narodnozabavne ansamble.

RTV Ljubljana bo na ta dan posnela tudi svojo otroško oddajo Veseli tobogan, na kateri bodo nastopili učenci slovenskega dopolnilnega pouka na Bavarskem in v Baden-Württembergu. V razstavnih prostorih Olympia Halle pa bodo pred prireditvijo odprli tudi razstavo slovenskih knjig

in drugih publikacij, obiskovalci pa si bodo poleg te lahko ogledali še turistično razstavo, razstavo likovnih del učencev slovenske šole, možen pa bo tudi nakup in kaset slovenske narodne in zabavne glasbe. Slovenskega časopisna podjetja bodo poslala v München tudi večje število izvodov časopisov in revij.

Prokoviteljstvo nad prireditvijo je prevzel predsednik bavarske vlade dr. Alfons Goppel, iz domovine pa republiška konferenca Socialistične zveze Slovenije. Ob tej priložnosti bo tudi prevzela pokroviteljstvo nad društvom Triglav skupščina občine Trbovlje, ki bo društvu svečano izročila društveni prapor.

Program

— ob 10. uri:

otvoritev razstave slovenski knjig,

— ob 13. uri:

»Veseli tobogan«, javna otroška oddaja RTV Ljubljana,

— ob 16. uri:

pozdravi in nastopi skupin kulturno-prosvetnih društev

— ob 20. uri:

zabava s plesom. Igrata ansambla bratov Avsenik s pevci Emo Prodnik, Jožico Svete in Alfijem Nipičem ter Zadovoljni Kranjci s pevci Branko Stergar, Stojanom Venetom in Stanetom Mancinijem

Oddajo Veseli tobogan ter kulturni in zabavni program povezujeta Jana Osojnik in Marjan Kralj.

V kulturnem delu programa sodeluje tudi delavska pihalna godba iz Trbovelj.

Ob petem srečanju slovenskih društev bo izšla tudi posebna programska brošura, posvečena 100-letnici rojstva Ivana Cankarja, v kateri bodo tudi kratki prikazi o delovanju društev v preteklem letu. Vsi udeleženci srečanja bodo prejeli

tudi posebne spominske značke.

Za srečanje v Münchnu je veliko zanimanje v domovini, zato bodo naše turistične agencije pripravile več izletov, katerih udeleženci se bodo udeležili srečanja in obiskali tudi nekatere druge kraje v ZR Nemčiji.

Občni zbor Slovenskega društva v Stockholmu

Slovensko društvo v Stockholmu je po številu članov eno od največjih na švedskem. Vendar pa ugotavljajo, kot povzemamo po glasilu slovenskih društev na švedskem »Naš glas«, da imajo kljub temu težave z organizacijo kulturnega življenja. Sprašujejo se, čemu se od društvenega življenja odklikajo zlasti izobraženci, katerih v tem mestu ni malo. Odgovora na to vprašanje seveda ni, res pa je le, da se ravno izobraženci morda lažje in bolje vključujejo v tuje okolje in ne čutijo potrebe po domači, slovenski družabnosti. Seveda pa je ena izmed nalog slovenskega društva, da pritegne v svoje vrste tudi izobražence, ki bi jim lahko pomagali v marsikaterem pogledu.

Slovensko društvo v Stockholmu je imelo 7. februarja redni letni občni zbor, združen s proslavo slovenskega kulturnega praznika. Iz poročila na občnem zboru je razvidno, da je bilo delo društva dokaj pestro, žal pa nekatere društvene sekcije niso izpolnile svojega delovnega načrta. Tako so v poročilu z obžalovanjem ugotavljali, da je razpadel pevski zbor, da športna sekcija niti ni dobro zaživela (zaradi pomanjkanja denarja, rekvizitov in prostorov), da pa je precejšnje uspehe

dosegla kulturna komisija, ki je imela na skrbi poleg organizacije proslav tudi izdajanje društvenega glasila in izobraževalno dejavnost. Društvu je v preteklem letu uspelo organizirati sobotno dopolnilno šolo za šolske otroke, sobotno malo šolo za predšolske otroke in tečaj slovenskega jezika za odrasle. Učenci obeh otroških oddelkov so sodelovali tudi pri organizaciji različnih proslav, zlasti proslave dneva republike.

Letošnji občni zbor je bil izredno skrbno pripravljen, tako da ni bilo nepotrebnih razprav, ki pogosto občne zборе samo zavlačujejo. Novi upravni odbor, ki je bil na občnem zboru izvoljen, šteje enajst članov, od katerih jih je pet iz starega odbora. Novi upravni odbor sestavljajo: Lojze Hribar, Helmut Kegl, Sten Ofors, Peter Legat, Pavel Udir, Franc Ratajc, Jože Štefanič, Kristl Mlakar, Ana Jaki, Jože Stražar in Riko Leskošek. Na prvi seji novega upravnega odbora je bil za predsednika ponovno izvoljen Lojze Hribar, za podpredsednika Helmut Kegl, blagajničarka je Zinka Ratajc, delo tajnika pa opravlja Vera Stražar in Franc Ratajc. Za odgovornega urednika lista »Naš glas« je bil ponovno določen Tone Jakše. Odslej ima slovensko društvo v Stockholmu tudi socialno komisijo, ki naj bi pomagala rojakom, ki imajo probleme zaradi jezikovnih in drugih težav; to komisijo vodi Pavel Zavrl.

Po občnem zboru so počastili tudi spomin Franceta Prešerna, poleg tega pa so se spomnili tudi letošnjih stoletnic rojstva Ivana Cankarja in Dragotina Ketteja.

J. P.

Nepozabno srečanje

Ob uradnem obisku v Belgiji in Luksemburgu letos februarja je predsednik

Djemal Bijedić, predsednik zveznega izvršnega sveta, v razgovoru s Cirilom Murnikom in Antejem Muso, učiteljema dopolnilnih šol v Belgiji

je bilo izredno toplo in pri srčno, so se udeležili predstavniki jugoslovanskih dopolnilnih šol, športnih klubov, društev in radijskih oddaj. V imenu Jugoslovancev, ki žive v Belgiji, je predsednika ZIS Bijedića pozdravil predsednik koordinacijskega odbora naših društev in klubov v Belgiji in Luksemburgu Stipe Kurević. Tamburaški orkester jugoslovanske dopolnilne šole pa je zaigral Bilećanko,

Djemal Bijedić s tamburaškim orkestrom dopolnilne šole v Seraingu

ki je predsednika ZIS tako navdušila, da se je pridružil ansamblu in skupaj z njimi zapel.

Predsednik Bijedić je obljubil, da bo predsedniku Titu povedal, kako enotni in medsebojno povezani so Jugoslovani v obeh deželah, ki ju je obiskal, in to ne glede na to ali so stari naseljenci ali njihova tretja generacija ali naši na tujem začasno zaposleni delavci.

zveznega izvršnega sveta Djemal Bijedić kljub številnim uradnim obveznostim našel tudi nekaj prostega časa za srečanje z rojaki, ki žive in delajo v Belgiji in Luksemburgu. Srečanja, ki

Dobili smo klubske prostore

Slovenci v Köpingu smo pred nedavnim dobili v uporabo dve sobi, ki jih prav zdaj preurejamo v klubske prostore. En prostor nam bo služil kot društvena knjižnica, v drugem pa bomo lahko imeli manjše prireditve, družabna srečanja in seje. Seveda pa bo za ureditev po naših željah potrebno še veliko našega dela

Cankarjeva proslava

V okviru proslav ob stoletnici Cankarjevega rojstva se je uvrstilo tudi Slovensko kulturno društvo »Ivan Cankar« na Dunaju. V ta namen so izvolili poseben odbor, ki je odgovoren za pripravo proslave. Ta bo v soboto 15. maja. Obenem bodo izdali poseben letak ter brošuro, ki bo posvečena predvsem Cankarjevemu

Slovenci v Köpingu

vas vabimo na proslavo 100. obletnice rojstva našega največjega književnika

IVANA CANKARJA

1876 - 1976

Proslava bo v soboto, 22. maja 1976, ob 19. uri v NTO dvorani, Hagaplan, Köping.

1. Ivan Cankar - njegovo življenje in pisateljstvo
2. Podalitev bralnih značk učencem slov. šole
3. Sprejem cicibanov v PO
4. Poročilo o slovenski šoli v Köpingu

Po programu bo zabava s plesom.

Dobrodošli prijatelji slovenske besede, pesmi in glasbe!

in tudi opreme. Seveda smo se večine del lotili sami, moški opravljajo mizarska in plesarska dela, ženske pa šivajo zavese.

Prilagam vam tudi vabilo na našo proslavo, ki bo pokazala, kaj so se naši učenci naučili v dopolnilni šoli, obenem pa bomo počastili 100-letnico rojstva Ivana Cankarja. Na proslavo so vabljeni tudi rojaki iz drugih mest na Švedskem.

Terezija Hlep

življenju in delu na Dunaju. Društvo bo obnovilo tudi spominsko obeležje na hiši v Lindauergasse v 16. okraju, kjer je Cankar stanoval.

Praznovanje dneva žena pri Slovencih v Essnu

Pri slovenskem društvu Bled se je v zadnjem času precej uveljavila ob raznih prireditvah slovenska otroška

plesna skupina, ki jo vodi Jožica Sieger iz Essna. Njihova starost je nekako med 5. in 12. letom. Ob nekem prijetnem kramljanju je vzniknila zamisel, da bi naše slovenske žene, zlasti matere teh otrok, presenetili ti mali plesalci za njihov praznik — 8. marec. Iz zamisli je spontano nastala tudi ideja o šopkih. Kar zažarele so očke malčkov, ko jim je njihova vaditeljica predlagala, da bi skupno napravili šopke ter jih za dan žena, na dan praznovanja, podarili svojim mamicam in vsem ženam, ki se bodo tega praznovanja udeležile. V četrtek pred 8. marcem so torej otroci pod skrbnim vodstvom svoje mentorice napravili šopke ter se domesnili, kaj bodo na čast ženam zapeli. Žene pa so, seveda na skrivaj, napekle peciva in kolače, da bo praznovanje tudi temu primerno posladkano. V nedeljo smo se torej zbrali nekako po 16. uri v prostorih Kolpingovega doma v Altenessnu, kjer so nekateri člani in članice društva že pripravili in pogrnili mize. Vesel živ-zav otrok je prekinil predsednik društva Vinko Piber ter pozdravil vse navzoče, pohvalil pobudo praznovanja in presenečen ugotovil precejšnje število prisotnih žena ter seveda tudi njihovih mož. V svojem pozdravu je omenil, da bo nadaljevanje našega skoraj bi rekel internega praznovanja še širše, morda po umetniški strani prijetnejše, pa tudi veselo, 20. marca, ko nas bodo obiskali »Gorenjci« iz Radovljice. Predsednik je tudi povabil naše prisotne žene pa tudi one, ki danes niso tukaj, naj bi se tega dne udeležili razgovorov s predstavniki občinske skupščine Radovljica.

Suzana, Melinda in Katja so komaj pričakale, da je predsednik društva končal kratek nagovor in že so stekle k svojim mamicam in ostalim ženam s šopki v rokah in jim čestitale za njihov

praznik ter jim podarile šopke.

Ta nenavadna preprostost in hkrati prisrčnost je mnoge ganila. In že so se zbrali otroci v kot in prav prisrčno zapeli pesem o mami. Naš muzikant Milan, ki spremlja to mlado skupino s harmoniko pri plesu in na vajah, je raztegnil meh harmonike in zadonela je lepa slovenska melodija. Razpoloženje se je stopnjevalo ob prepolnih mizah. Poskrbljeno je bilo za vse, za otroke in šoferje, za nešoferje in slavljenke pa tudi z laškim rizlingom iz domovine. Žene, ki so se po končanem slavlju vračale spet v svojo vsakdanjost, so nehote pomislile, da tudi na tujem nismo pozabili na pozornost, katero naše žene v domovini s tolikim prikritim pričakovanjem in svečano doživljajo. Hkrati se naše želje pridružujejo čestitkam in željam vseh mož, ki so ta dan v domovini izrazili čestitke vsem delovnim ženam.

Rudi Ravnak, Essen

Ureditev položaja jugoslovanskih socialnih delavcev v tujini

V tujini dela med jugoslovanskimi delavci precej jugoslovanskih socialnih delavcev pa tudi prevajalcev in tolmačev, katerih položaj v času dela v tujini pa tudi po vrnitvi v domovino je potrebno urediti. To naj bi bilo storjeno s samoupravnim sporazumom jugoslovanskih skupnosti za zaposlovanje, skupnosti zdravstvenega in pokojninsko-invalidskega zavarovanja, skupnosti otroškega varstva, sindikati ter vzevnim birojem za zaposlovanje. Ta način urejanja določenih vprašanj je v Jugoslaviji v praksi že od nove ustave sem in je pokazal znatne prednosti pred prejšnjim, dostikrat togim urejanjem preko zakonskih predpisov.

Sporazum opredeljuje dela, ki jih morajo opravljati med jugoslovanskimi delavci ti socialni delavci in tolmači. To so: obveščanje jugoslovanskih delavcev v tujini, dajanje nasvetov in pomoči v zvezi z njihovim bivanjem, življenjem in delom v tujini, uveljavitev njihovih pravic iz dela in socialne varnosti v tujini in po vrnitvi v domovino. Pri tem morajo podpisniki sporazuma zagotoviti vsako leto zadostno število socialnih delavcev in tolmačev za delo med delavci v tujini, v sorazmerju s številom delavcev iz njihove republike oziroma pokrajine, kamor se ti strokovnjaki pošiljajo.

Socialni delavci in tolmači naj bi praviloma izhajali iz strokovnih služb podpisnikov sporazuma, v nasprotnem primeru pa mora ta služba zagotoviti potrebno število strokovnjakov preko natečaja. Te službe morajo zagotoviti tudi potrebno predpripravo za posebne naloge, ki jih čakajo v tujini. Program usposabljanja teh kadrov mora biti v načelu enoten za vse jugoslovanske republike in pokrajine in mora obsegati poznavanje domačih in tujih predpisov pokojnine prej pokojnine oblika socialne pomoči, ki jo daje država osebam, ki so izpolnile določena leta starosti (moški (65 let in ženske 60 lte). Pri tem ni važna delovna doba ali delovni prispevek Avstraliji, pač pa, da je tista oseba prebivala določeno dobo v Avstraliji, vendar se tudi ta pogoj ne zahteva za invalidsko pokojnino.

Jugoslavija ima spričo tega, ker je sedaj že preko sto tisoč Jugoslovancev v Avstraliji, interes na tem, da bi se s to državo sklenila konvencija o socialnem zavarovanju. Vendar zaradi velike različnosti v obeh sistemih to vsaj zaenkrat ni mogoče, zato si je Jugoslavija prizadevala doseči vsaj možnost izplačevanja avstralskih pokojnin v Jugoslavijo. Take

sporazume ima Avstralija doslej z Veliko Britanijo in Novo Zelandijo.

Sedaj je to vprašanje rešeno z internim avstralskim zakonom o izplačevanju avstralskih pokojnin v tujino z dne 7. maja 1973. Od tega dne lahko koristijo to možnost vse osebe, ki so zapustile Avstralijo, ne pa Avstralijo pred tem datumom. Te se morajo ponovno vrniti v Avstralijo in bitudi tiste, ki so zapustile vati tam vsaj 12 mesecev, da lahko pridobijo pravico do transferiranja avstralske pokojnine v tujino, torej tudi v Jugoslavijo. Izjeme so predvidene samo za naslednje osebe:

— ki so bile v trenutku, ko so zapustile Avstralijo, stare že 60 let oziroma ženske 55 let;

— da so v Avstraliji živele najmanj 30 let;

— da so v težkih materialnih razmerah.

Kadar pa gre za invalidsko ali vdovsko pokojnino, se ne terja niti prebivanje 30 let v Avstraliji, temveč 5 let.

Da bi se ublažili ti še vedno težavni pogoji za pravico do transferiranja avstralskih pokojnin v Jugoslavijo, bi morali obe državi skleniti poseben dvostranski sporazum; pogovori o teh vprašanjih še vedno potekajo.

Triglav v Švici praznuje

Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici praznuje letos peto leto svojega uspešnega dela. Plemenita misel — povezati in združevati rojake, ki so našli svoj začasni ali stalni dom v tej prijazni deželi, je kljub kratkemu časovnemu razdobju obrodila bogate sadove. Delo društva se nikakor ni omejevalo na planinstvo, marveč je vodstvo društva vedno prisluhnilo željam članstva in rojakov ter jih skušalo v največji možni

meri uresničiti. Tako je pridelilo vrsto kulturnih in zabavnih prireditev, izletov v švicarske in slovenske planine, srečanj z rojaki, živčimi v Švici in sosednih evropskih državah, itd. Velika zasluga in vse priznanje gre društvu za nesebično delo pri organiziranju dopolnilnega šolanja otrok naših rojakov (danes jih deluje osem) in za organiziranje različnih srečanj otrok, kjer le-ti pokažejo, kaj vse so se naučili v dopolnilnih šolah. Bogat obračun dela ne bi bil popoln, če vanj ne bi vključili prireditev, po kateri je to društvo znano tudi v širši javnosti Švice in med rojaki v sosednih evropskih državah. To je vsakoletni Slovenski veleslalom, za katerega lahko rečemo, da je v tej zvrsti največja prireditev naših rojakov na tujem. 29. februarja je bil na

Zmagovalci slovenskega veleslaloma v Švici (Foto: Marjan Hudina)

delovali tudi predstavniki Društva slovenskih izseljencev Beneške Slovenije, ki so bili še posebej toplo pozdravljeni. In končno so švicarski triglavani z veseljem ugotavljali, da se je njihove

prireditve udeležilo veliko število naših rojakov iz drugih republik in pokrajin SFRJ. Med gosti na tekmovni progi je bila tudi ekipa Smučarske zveze Slovenije in ekipe smučarskih klubov

Tudi letos je bil pokrovitelj tekmovanja begunjski Elan (Foto: Marjan Hudina)

Pokal, ki so ga izdelali kropski kovači

Še malo in stoperice se bodo ustavile

pobočjih Unteribergera izveden 5. jubilejni veleslalom. Da je bil veleslalom tokrat prazničen in da je rastel skupaj z društvom, je bilo kaj lahko ugotoviti. Skorajda brezhibna organizacija tekmovanja, preko 200 prijavljenih tekmovalcev in nabito polna dvorana v Unteribergeru ob slavnostni razglasitvi izidov tekmovanja vse to potrjuje. Čeprav ne gre podcenjevati nobenega, še tako drobnega dela, ki je

potrebno za uspeh take prireditve, je vendarle število nastopajočih in sodelujočih največje priznanje marljivim društvenim delavcem za njihov trud. Omeniti velja, da so imeli švicarski triglavani v gosteh močno zastopstvo društva Triglav iz Münchna, Triglava iz Stuttgarta, Save iz Frankfurta, med tekmovalci pa je bila vrsta rojakov, ki delajo v sosednji Avstriji. Na prireditvah in tekmovanju so so

Predsednik SIM Drago Seliger izročja pokal zmagovalni ekipi

iz Unteribergera in Oberibergera.

Kratko poročilo ne more zajeti vsega, kar je povezano s prireditvijo, katere pokrovitelj je vsa leta tovarna športne opreme Elan, in kjer se tekmovalci potegujejo skupinsko za prehodni pokal Slovenske izseljenske maticе, osebno pa za mnoge pokale in darila, ki jih prispevajo delovne organizacije in društva iz domovine ter podjetja iz Švice. Za poznavalce naj povem, da sta bili pripravljene dve progi in sicer: daljša, 1100 m z 180 m višinske razlike in 35 vratci, in krajša, ki je bila dolga 800 m s 150 m višinske razlike in 28 vratci. Po teh progah so se spuščali tako hlačmani, ki so komajda dobro shodili, in veterani. Med cicibani je bil najboljši Daniel Ilar, pri vrstnicah pa Eva Jakopič. V vrsti pionirk je že nekaj let daleč najboljša Katja Hladnik, pri vrstnikih pa je bil zmagovalec

Toni Čop. Pri mladincih se je najboljši odrezal Gerhard Hafner, vrstnica mu je bila Mojca Vončina. Prvak med člani prve skupine je postal Vojko Čanžek, v drugi jakostni skupini pa Jože Dolžan. Zlata medalja med članicami je pripadla Emi Zupan.

Prehodni pokal SIM je pripadel v trajno last društvu Triglav iz Švice, saj je njegova ekipa trikrat zapored osvojila prvo mesto.

Omenil sem zlato medaljo — to pa že sodi v zaključek svečane prireditve. Bilo je res svečano. Telovadnica, prirejena za to priliko v dvorano, je bila skromno a okusno okrašena. V njej ni manjkalo simbolov naše in švicarske države. Zmagovalni oder in fanfare kot na olimpiadi. Polna miza pokalov in medalj, druga vsa obložena s praktičnimi darili. Pozdravni govor predsednika društva Avgusta Teropišča in jubilejni govor podpredsednika društva Jožeta Jelovčana, ki mu je društvo zaupalo organizacijo tekmovalne vsebine vsa leta. Pristrčni prizori so se vrstili s filmsko naglico. Če so se najmlajši komajda kobacali na podstavku za »zlato«, »srebro« in »bron«, so njihovi starejši vrstniki to izvedli v stilu pravih olimpijcev. Zvoki fanfar so se mešali z brnenjem filmskih kamer in škljocanjem fotografskih aparatov, kajti mnogi so želeli trajnejši spomin na lep dan. Priznanje, ki ga je glasno dajala zbrana množica udeležencev veleslaloma prav vsem, tudi onim, ki so zadnji prišli na cilj, najzgovorneje potrjuje, da prireditev ni bila samo športna, temveč tako željeno srečanje naših ljudi na tujem, pri katerih se izmenjajo izkušnje, potoži nad stvarmi, ki jih bolijo, utrjuje zavest narodne in državljanke pripadnosti in pomembna oblika povezovanja z domovino. To so bile med drugim tudi glavne misli generalnega konzula SFRJ v Zürichu Branka Karadžole

in predsednika Slovenske izseljenske matice Draga Seligerja, ki sta društvu in njihovim organizatorjem čestitala k jubileju in uspešno izvedenemu 5. veleslalomu.

Korak naprej pri Planiki

Tukaj na skrajnem jugu Švedske nas je konec decembra lani prvokrat obiskal dedek Mraz. Njegov prihod je organiziralo Slovensko kulturno društvo Planika v Malmöju. O njegovem prihodu smo se najprej pogovorili s starši, katere smo poklicali na kratek razgovor. Soglasno so potrdili predlog odbornikov. Tako smo dobili prijave 37 otrok,

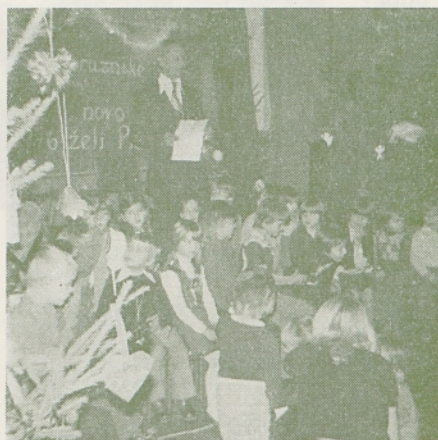
je hitro napolnila. Odborniki so navzoče pozdravili in program se je začel. Učenci slovenske dopolnilne šole so zapeli nekaj slovenskih narodnih, zaigrali so tri igrice in nazadnje zapeli še pesmico dedku Mrazu v pozdrav, kjer so jim pomagali še starši. Na harmoniko pa so zaigrali 17-letni Zdenka Hozjanova in Mihelca Ciglarjeva in Jože Koren ter 10-letna Ivan Rikard in Ivan Prša. Sledil je prikaz nekaj zabavnih skečev.

Prihod dedka Mraza je otroke zelo navdušil, saj se je večina od njih v svojem mladem življenju prvokrat srečala z njim. Dedka so spremljale tri Snežinke v belih oblekah.

Veliko lepih filmov, a Kekca pa ni

Slovenci v Köpingu nadaljujemo s kulturnim in zabavnim društvenim delom. Od starega leta smo se poslovili veselo. Obiskal nas je dedek Mraz in vsem otrokom razdelil pakete. Otroci pa so ga počastili s kulturnim programom. Pred odhodom dedka Mraza smo z njim veselo zaplesali okrog noveletne jelke. Program smo zaključili z risankami. Zatem pa smo se veselili in zabavali vsi — veliki in mali — pozno v noč.

Januarja smo si ogledali dva nova slovenska filma: Po-

Naš mladi rod v Köpingu

ki so se s svojimi starši udeležili konec decembra prireditve namenjene obisku dedka Mraza. Sestavljen je bil program, ki je obsegal dvanajst točk. Nastopili so predvsem otroci, ki obiskujejo slovensko dopolnilno šolo. Dvorana, polna prijetnega vonja novoletnih jelk, je bila lepo okrašena. Ob voščilu »Srečno novo leto 1976 vam želi društvo Planika« sta viseli naša in švedska zastava. Dvorana se

Dedek Mraz je otrokom razdelil darila in jih seveda zelo razveselil. S programom je to veselo praznovanje trajalo kar cele štiri ure, pa je ta čas ob okusnih prigrizkih, med katerimi ni manjkalo tudi domače potice, za kar vse je poskrbelo nekaj požrtvovalnih mamic, vsem kar prehitro minil. Za ostalo so pa poskrbeli odborniki SSD Planike. Želja vseh je, da nas ob letu spet obišče prijazen dedek Mraz. Organizatorjem prireditve in vsem, ki so pri njej pomagali in sodelovali iskrena zahvala!

Ivan Pucko, Malmö

Otroci članov društva Planika v Malmöju težko pričakujejo obisk dedka Mraza. Mnogi so se lani prvokrat z življenju srečali z njim

mladni veter in Povest o dobrih ljudeh. Posebno drugi nas je obogatil s spomini iz nekdanjih časov. V februarju smo že drugič lahko videli film Cvetje v jeseni. Vse slovenske filme, kolikor jih je tukaj na Švedskem, smo si v Köpingu že ogledali. Če si želimo takšnih filmov in se zanje priporočamo v domovini odgovornim ljudem, da nam jih še pošljejo. Zdaj pa potrpežljivo čakamo, da vidimo še Sa-

morastnike, Ljubezen na odoru, Na klancu, Bele trave in druge filme. Še bolj nestrpno pa čakajo naši otroci na Kekca. Tega šmentanega »Kekca« pa ni od nikoder.

V februarju je imelo naše društvo občni zbor. Izbrali smo nov odbor v katerem je ostalo nekaj starih članov, nekaj pa je bilo izvoljenih novih. Novi odbor je že izdelal letni načrt dela. Najbolj smo se razveselili novice, da smo dobili svoj prostor, v katerem si bomo uredili slovenski klub. Ob zaključku občnega zbora je naš rojak Tone Zupin poklonil Ivanu Detičku kot prvemu in še za naprej izvoljenemu predsedniku Slovencev v Köpingu srebrno medaljo, ki jo je sam izdelal. Medalja je zelo lepo narejena in se ji vidi, da jo je izoblikovala mojstrska roka umetnika. Po občnem zboru smo se zopet zabavali ob domači glasbi.

Terezija Hlep, Köping

Spominski dan v Charleroiju

Slovensko kulturno društvo je v soboto 28. februarja priredilo proslavo slovenskega kulturnega praznika in počastitev 100-letnice rojstva Ivana Cankarja. Rokaji iz Charleroija in okolice ter gostje iz drugih krajev Belgije so napolnili lepo dvorano v Marchienne-Docherie in z zanimanjem sledili kulturnemu programu. Proslavo je s kratkim nagovorom začel profesor Ciril Murnik, za tem pa so pripravili vrsto recitacij Prešernovih pesmi učenci slovenske šole. Eliane Gorjanc je recitala pesem »Kam«, Danilo Jošt »Memento mori«, Helena Plešnik in Jože Bizjak pa pesem »Železna cesta«. Kratek, a jedrnat govor o veličini Franceta Prešerna in Ivana Cankarja je prebral Ivan Kodeha, za tem

pa je zaigral na trobento Milan Bizjak ob spremljavi svoje sestre Erike. Višek kulturnega programa na tem večeru je predstavljal ponovni nastop pevskega zbora Jadran pod vodstvom Ivana Kodeha. Zbor šteje trenutno le sedem članov, kljub temu pa zveni kot pravi zbor, zapoje ubrano tudi najtežje pesmi, in čutiti je, da ga vodi izkušen posluš. Kot gostje so se vključili v program tudi člani ansambla Tamburica pod vodstvom učitelja Anteja Muse, ki so zaigrali venček jugoslovanskih melodij, med katerimi je bilo tudi nekaj slovenskih narodnih.

Pri organizaciji tega večera je sodelovalo tudi predstav-

družine Bizjak — oče Jože, hčerka Erika in Jože Bizjak mlajši, pri petju pa jim pomaga mama. Razveseljivo je, da je društvo Jadran navezalo izredno pristrčne stike tudi z dru-

gimi slovenskimi in jugoslovanskimi društvi v Belgiji in tudi v Luksemburgu. Tako se je proslave v Charleroiju udeležila tudi precejšnja skupina rojakov iz Eisdna, članov društva sv. Barba-

Pevski zbor Jadran trenutno sestavlja sedem članov, vodi ga Ivan Kodeha

Skupina članov društva sv. Barbare iz Eisdna, ki se je udeležila proslave v Charleroiju. Spredaj: Ivanka Jurca (levo) in Pavla Štiftar (desno)

ništvo potovalne agencije Yugotours iz Bruslja, ki je vsem prisotnim podarilo kozarec domačega vina, zavrtili pa so jim tudi kratek barvni film o lepota Jugoslavije. Direktor predstavništva Miloš Gorkič obljublja društvu vso pomoč tudi za v prihodnje.

Za ples in razvedrilo je po kulturnem programu poskrbel društveni ansambel Veseli bratci, v katerem od petih članov nastopajo trije iz

Delegacija društva sv. Barbare iz Eisdna na proslavi v Charleroiju. V sredini Avgust Tanjšek z ženo

Na posebno željo, ki so jo izrazili ob obisku delegacije zveznega izvršnega sveta v Belgiji nekateri člani Janku Smoletu, članu jugoslovanske zvezne vlade, se je pros-

lave udeležil tudi predstavnik Slovenske izseljenske matice in urednik Rodne grude Jože Prešern, med našimi rojaki pa je bil tudi tokrat predstavnik jugoslovanske ambasade v Bruslju Joško Srdoč.

Omeniti moramo še, da je imelo Slovensko kulturno društvo Jadran pred nedavnim občni zbor, na katerem so sprejeli statut društva in izvolili odbor, ki kolektivno vodi društvo. Odbor sestav-

Stuttgartski igralci doma

V soboto 13. marca in nedeljo 14. marca je bila v Sloveniji dramska skupina Slovenskega kulturno umetniškega društva Triglav iz Stuttgarta. S tem so člani skupine, ki igrajo v komediji Toneta Partljiča »Tolmun in kamen«, uresničili svoj načrt, da bi gostovali v Sloveniji. Tako so preteklo so-

rodošlico in ko jim je društveni pevski zbor zapel v pozdrav nekaj domačih pesmi, so z zanimanjem sledili igri mladih slovenskih amaterjev iz Stuttgarta. Dramska sekcija je ena najbolj delavnih in verjetno ena tistih, ki delujejo že najdelj v okviru Slovenskega kulturno umetniškega društva Triglav v Stuttgartu. Prav v zadnjem času so pridobili še nekaj novih članov in tako se bodo zdaj lahko lotili tudi dramskih del, za katere je potrebno večje število igralcev. Vadijo seveda po svojem rednem delu in marsikdaj se vaje zavlečejo precej pozno v noč, da jim je drugo jutro kar malce težko iti na delo. Vendar mladi amaterji se radi zbirajo, radi vadijo in jim ni prav nič težko in tudi ne žal naporov in žrtvovanj. Kajti prav ta pot v Slovenijo — naj pove- mo še, da so stroške zanjo prevzeli igralci sami — je nedvomno bila še posebej naporena, saj so člani skupi-

poldne zaigrali vaščanom v Beltincih. Ta del poti mladih igralcev amaterjev je pa bil spominski, posvečen preminulemu Francu Horvatu iz Beltincev, nekdanjemu zelo prizadevnemu podpredsedniku Slovenskega kulturno-umetniškega društva Triglav v Stuttgartu. In po prijateljskem pomenku z domačini, ki je sledil nastopu, so mladi navdušenci spet posedli v avtomobile in čakalo jih je približno 800 kilometrov poti, da so bili v ponedeljek spet vsak na svojem delovnem mestu.

Prepričani pa smo, da so se vračali zadovoljni in veseli, ker se jim je uresničila želja, da bi nastopili v domačih krajih, ker so jih gledalci doma lepo sprejeli in jim pokazali z besedo in ploskanjem, da so veseli in ponosni nanje, ker se v tujini tako trdno držijo.

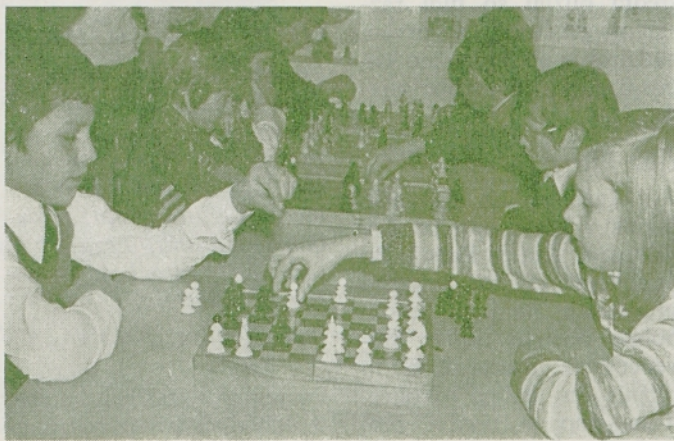
Boža Škoberne

Na proslavi v Charleroiu. Na levi Joško Srdoč, predstavnik ambasade SFRJ v Bruslju, na desni pa Miloš Gorkič, predstavnik Yugtoursa in predstavnik Slovenijalesa v Belgiji

ljajo naslednji člani: Jože Bizjak, Valter Hadner, Jaka Gorjanec, Friderik Jošt in Franc Miška. Vsi so soodgovorni za delo društva in seveda tudi za izvedbo začrtnega letnega načrta dejavnosti. Odboru pomaga tudi slovenska šola, ki predstavlja izredno poživitev društvene dejavnosti Slovencev na tem področju. V maju se bo Jadranska delegacija udeležila tudi proslave 50-letnice Slovenskega delavskega društva v Aumetzu v Franciji.

Požrtvovalnim rojakom na področju velikega Charleroija, ki so se tako zavzeto lotili obnove društvenega dela, moramo iskreno čestitati ob njihovih uspehih.

Mladi šahisti PO Triglav v Stuttgartu na IV. šahovskem prvenstvu

boto domačini v Ljubnem na Gorenjskem napolnili do zadnjega koticčka domačo dvorano in potem, ko so predstavniki domačega kulturnoumetniškega društva Ljubno izrekli gostom dob-

ne v petek zvečer, potem ko so opravili svoje delovne obveznosti, posedli v avtomobile, se vozili vso noč in v soboto zjutraj so se že pozdravili z domačini v Ljubnem. Potem so dopoldan nekateri izkoristili za kratek obisk pri sorodnikih, pozno popoldne pa se je bilo treba že začeti pripravljati na nastop v Ljubnem. Drugi dan, v nedeljo, jih je čakala pot v Prekmurje, kjer so po-

29. maja v Stockholmu

Festival slovenske pesmi in besede

Slovensko društvo v Stockholmu, ki je prevzelo organizacijo drugega srečanja Slovencev na Švedskem, je povabilo k sodelovanju ABF in kulturni komite v Faršti. Društvo je že več let član teh kulturnih ustanov in z njima na več področjih sodeluje. Slovensko društvo je zaprosilo za denarno pomoč za izdatke, ki so predvideni v zvezi s prenočevanjem nastopajočih, ter za pomoč pri najemu potrebnih lokalov za omenjeno srečanje. Obe ustanovi sta pokazali zanimanje za sodelovanje, vendar pa sta postavili tudi svoje pogoje, ki jih bo moral organizator srečanja upoštevati.

Pred dnevi so se predstavniki ABF, kulturnega komiteja in Slovenskega društva sestali in uskladili svoja gledišča na namen in izvedbo prireditve.

Prireditve bo javna

Želja ABF in kulturnega komiteja je bila, da bi bila prireditve javna in da naj bi bila v obliki kulturnega festivala. Oba predloga je Slovensko društvo sprejelo, kar pomeni, da bo prireditve namenjena slovenski in švedski javnosti. To je seveda bolj formalnega kot pa praktičnega značaja, saj so bile tudi dosedaj večje slovenske prireditve odprte vsem narodnostim, edina razlika tokrat je, da bo kulturni komitej, ki je prevzel obveščanje javnosti preko svojih kanalov v lokalnem in širšem tisku, povabil na ogled prireditve vse, ki jih zanima kulturno delo slovenskih priseljencev na Švedskem.

Da bi še bolj nazorno pokazali sodelovanje med narodi, naj bi na festivalu nastopili poleg slovenskih še ena švedska folklorna skupina in ena skupina iz južnih jugoslovanskih republik.

Nastopi celo popoldne

Da bi se na festivalu lahko zvrstilo čimveč skupin, naj bi prireditve trajala celo popoldne, se pravi od trinajste do sedemnajste ure, vmes pa naj bi bile daljše pavze. Tako bodo gledalci lahko prihajali in odhajali, prav bo pa tudi tistim gostom, ki so zelo oddaljeni od Stockholma in bodo lahko pripotovali šele v poznejših popoldanskih urah. Te bi lahko vključili v zadnji del programa. Če bi se izkazalo, da bi lahko večina nastopajočih prišla v Stockholm do ene ure popoldne, bi program uredili tako, da bi nastopali v posameznih delih otroci, folklorne skupine, pevski zbori in narodni ter zabavni ansambli. Na ta način bi občinstvo lažje izbiralo tisti del programa, ki bi ga raje videlo, po drugi strani pa bi taka izvedba bila veliko bolj zahtevna, zato prosimo nastopajoče, da nam pomagajo s svojimi mnenji.

Razstava

Obenem s festivalom bi Slovensko društvo rado prikazalo tudi umetniško delovanje Slovencev na Švedskem in to na področju slikarstva in drugih upodabljalnih umetnostih. Vsa društva, katerih člani se ukvarjajo s kako od navedenih dejavnosti, prosimo, da nam to čimprej sporočijo. Hkrati bi radi ob tej razstavi tudi čimbolj široko predstavili švedski javnosti Jugoslavijo ter njene lepote in značilnosti.

Prostori

Skupaj z nastopajočimi računamo na približno šeststo udeležencev. Prav toliko je tudi sedežev v dvorani gimnazije v Faršti, ki jo je Slovensko društvo v Stockholmu rezerviralo za popoldanski program. Ker pa dvorana ni primerna za zabavo in ples, smo rezervirali tudi prostore v bližnjem Farsta forum, kjer bo v spodnji dvorani prostor za družabno življenje in ples (v neposredni bližini so tudi razstavni prostori), v prvem nadstropju pa bo možno kupiti hrano in osvežilne pijače.

Čas hiti

Kot kaže, se bo slovenski piknik v Farsti spremenil v slovenski dan v Farsti. Po naključju je to prijazno predmestje na jugu Stockholma postalo center Slovencev iz Stockholma in bližnje in daljne okolice. Tam smo si uredili svoj

»Dom« in naleteli na vso pomoč in razumevanje lokalnih organov in prebivalstva. Upamo, da bo ta festival vreden in dostojen doprinos Slovencev h kulturnemu življenju tega kraja in prispeval k še širšemu in tesnejšemu sodelovanju.

Za uresničitev te želje pa bo potrebno še precej trdega dela. Vsa društva, ki so prijavila sodelovanje svojih skupin na pikniku prosimo, da nam čimbolj podrobno opišejo setavo nastopajočih skupin, njihovo število ter točke programa, s katerim bodo te skupine sodelovale. Dobro bi bilo, če bi lahko navedli tudi približen čas posameznih točk, da bomo lažje sestavili podroben načrt programa.

*Podatke pošljite na Slovensko društvo v Stockholmu, Box 301, 123 03 Farsta
Tel.: 08/949 848*

Vprašujete — odgovarjamo

Prosim, pojasnite mi glede državljanstva. Tu v Nemčiji delam že več let in bi rad prevzel nemško državljanstvo. Ali moram v tem primeru jugoslovansko državljanstvo pustiti. Tega ne bi rad storil, zato bom hvaležen za pojasnilo.

Ivan Kandus, Nemčija

Po jugoslovanskih predpisih o državljanstvu je v izjem-

nih primerih možno imeti dvojno državljanstvo. Če pa bo Nemčija zahtevala, da se jugoslovanskega državljanstva odrečete, potem morate zahtevati odpust iz naše državljanstva. Vaša prošnja za izpis iz državljanstva pa ne bo odobrena v primeru, če ste vojaški obveznik.

Kako bo z imetjem

Sem pred ločitvijo, zato me zanima kako bo z imetjem. Žena je bila le kratek čas zaposlena, sicer pa je bila doma in je le gospodinjala in skrbela za otroke. Jaz pa sem bil redno zaposlen in sem vse, kar imamo, s hišo vred, spravil skupaj z svojim zaslužkom.

France Kajfež, Švedska

Imetje, ki ste ga pridobili med trajanjem zakona, je skupna last, čeprav vaša žena, kakor pišete, ni bila redno zaposlena. Zato pa je gospodinjala in skrbela za otroke, kar je prav tako prispevek k skupnemu premoženju. Po ločitvenem postopku boste lahko v posebni tožbi, katero boste podvzeli vi ali vaša žena, dokazali, da je bil vaš prispevek pri skupni imovini večji. Sodišče pa bo dokončno odločilo, kolikšen je odstotek deleža vsakega od vaju.

Sveto pri Komnu na Krasu — (Foto: Ančka Tomšič)

Odmevi Ivana Cankarja v tujini

Letošnja stoletnica rojstva Ivana Cankarja bo nedvomno odmevala tudi v kulturnem krogu drugih narodov, zakaj izmed vseh naših pripovednikov je Cankar največ prevajan v tuje jezike. S Prešernovo poezijo in Cankarjevo prozo je naše slovstvo vstopilo v svetovno književnost, zato sta ta dva ustvarjalca upoštevana tudi v mnogih tujih pregledih svetovne književnosti. To dejstvo je tem večjega pomena, če se zavedamo, da je bila naša književnost še pred petdesetimi leti domala neznana v širokem kulturnem svetu. Pri tem pa ne smemo pozabiti,

ga Jurija Kozjaka, ki je zanje zaslužen dr. Ferdinand Kolednik. Cankarjevo delo je predstavljeno mnogim tujim narodom v raznih večjih izborih in samo tako se uvršča med pisatelje mednarodnega slovesa.

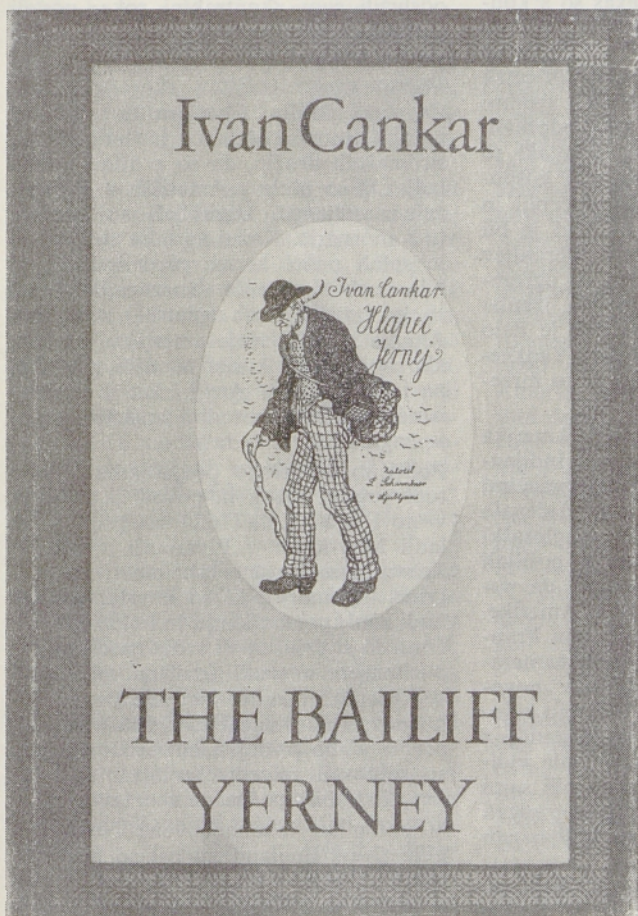
V obsežni bibliografiji prevodov iz slovenskega leposlovja, ki je izšla leta 1971 v posebnem zvezku revije *Le livre slovène*, je označenih 84 samostojno izšlih prevodov iz del Ivana Cankarja; nekateri med njimi zaznamujejo celo po več izdaj, kar je najboljši dokaz, da so tudi v tujem okolju našli svoje občinstvo in mu tako

demo pa tudi prevode v francoščino, angleščino, nemščino in italijanščino, nekaj spisov pa je prevedenih celo v romunščino, albanščino in esperanto. To množico prevodov Cankarjevih spisov v tuje jezike nam kaže že navedena bibliografija iz leta 1971, po tem letu pa je izšel še kak nov prevod in tako pomnožil Cankarjeve duhovne stopinje po tujem svetu.

Najzanimivejši bi bili podatki o tem, kako so prevode Cankarjevih spisov sprejeli ocenjevalci novih knjig v časopisih. Žal so ti odmevi dela našega pisatelja pre malo znani; kar je priložnostnih podatkov, so razmetani po starejših letnikih naših časnikov in jih v tem trenutku nimamo pred očmi. Toda že samo dejstvo, da so pri nekaterih narodih prvi knjigi Cankarja sledili nadaljnji prevodi, zgovorno pričajo, da je bil naš reprezentativni pisatelj tudi drugod ugodno sprejet in da je tako prevajanje Cankarjevih spisov doseglo svoj smoter.

Vsekakor bi bilo želeli, da bi letošnja stoletnica Cankarjevega rojstva vzbudila tudi pri drugih narodih in posebej še v večjih mednarodnih središčih nadaljnje zanimanje za napredek slovenske kulture in zlasti še naših slovstvenih in sploh umetniških dosežkov. Nekaj pobude za to naj bi prišlo po eni strani od naših kulturnih institucij in društev, nekaj pa tudi s strani naših rojakov, ki živijo onstran meja, in njihovih organizacij.

Božidar Borko

Naslovna stran Cankarjevega *Hlapca Jerneja* v angleščini

da tvorijo prevodi slovstvenih del enega izmed mostov med narodi: čez ta most prehajajo spoznanja o značaju in pomenu našega naroda, kakor smo Slovenci predvsem z razmahom naše prevodne književnosti spoznavali duhovno obličje drugih narodov ter si tako širili prepotrebne poglede v svet in v dobo, ki jih preživljajo posamezni rodovi. To je posebna vloga prevodne književnosti in nje se moramo zavedati tudi v letu, ki je pri nas posvečeno Ivanu Cankarju. V tem primeru gre za veliko več, kot je opravljeno s petdesetimi prevodi Jurčičeve-

približali enega izmed vrhov slovenskega slovstva. Bibliografija navaja prevode posameznih del, med katerimi se je zlasti priljubil *Hlapec Jernej*, mnogo pa je tudi zbirka krajših proz, v katerih se je prav posebno pokazala Cankarjeva umetniška sposobnost. Največ so Cankarja prevajali Čehi, kar je prisoditi posebni vnemi dveh dobrih poznavalcev našega jezika, kakor sta bila zdaj že pokojna dr. Bohuš Vybiral in dr. Vojtěch Měrka. Množico prevodov najdemo tudi v drugih slovanskih jezikih, tako zlasti v ruskem, poljskem in bolgarskem. Naj-

Priznanje slovenski in jugoslovanski sociologiji

V najnovejšem »Priročniku o sodobnem razvoju sociologije v svetu (*Handbook of Contemporary Developments in World Sociology*), ki je izšel avgusta lani pri ugledni založbi Greenwood Press v Westportu v Združenih državah Amerike, je dostojno zastopana jugoslovanska sociologija, ki ji je posvečeno posebno poglavje. Avtorji tega prispevka so dr. Edi Gobec, redni profesor za sociologijo na državni univerzi Kent, Ohio, dr. Jože Goričar znani sociolog z univerze v Ljubljani, in dr. Peter Jambreč, ki je trenutno predavatelj sociologije na univerzi v Lusaki, Zambija.

V tem poglavju je najprej kratek prikaz Jugoslavije, za tem pa so omenjeni predhodniki sodobne sociologije na balkanskih tleh. Posebna pozornost je posvečena tudi številnim strokovnjakom s področja sociologije, ki predavajo na tujih univerzah. Ta najsodobnejši učbenik te vrste, ki ga bodo uporabljale univerze v Ameriki, Kanadi, Angliji, Avstraliji, Novi Zelandiji in tudi v mnogih drugih državah, tako prvičkrat dostojno predstavlja delež slovenske in jugoslovanske sociologije pri razvoju te znanstvene veje.

Dvesto let dežele svobode

»We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are life, liberty, and the pursuit of happiness.«

The Declaration of Independence, July 4, 1776.

* * *

Letos, ko obhajajo Združene države Amerike 200-letnico svoje neodvisnosti, so gornje vrstice prav gotovo pogosto citirane, ko se v pisani in govorjeni besedi slavi čas in moče, ki so sestavili in podpisali zgodovinsko znano ameriško IZJAVO NEODVISNOSTI, katera prouglša:

— »Smatramo, da so same po sebi umevne sledeče resnice: da so vsi ljudje ustvarjeni enaki ter da so prejeli od svojega Stvarnika določene neodtujljive pravice, da so med temi pravicami tudi: pravica do življenja, do svobode in stremjenja po sreči.«

— Izjava neodvisnosti, 4. julija 1776.

Zgodovina ameriške revolucije, ki je izvojevala Ameriki svobodo in neodvisnost od Anglije, je do vseh potankosti opisana in obrazložena v nešteti knjigah ter ovekovečena v drugih oblikah: slikah, kipih, muzejih, spomeniško zavarovanih utrdbah, palačah in stavbah, poimenovanih raznih mest in krajev itd. Sleherni ameriški šolarček se mora že zgodaj seznaniti s tem, kdo je bil George Washington, katerega Američani označujejo za »očeta svoje dežele« (Father of his country). On je bil vrhovni poveljnik revolucionarnih sil in po končani vojni, odnosno po odobritvi Ustave, izvoljen za prvega predsednika nove republike (1789).

Prvi predsednik ZDA je bil ustoličen v New Yorku in tam se je 4. marca 1789 sestal prvi kongres. Nekaj let, v revolucionarni dobi, je bilo glavno mesto dežele Philadelphia, kjer je imel svoj sedež kontinentalni kongres, leta 1800 pa je bila dograjena nova prestolnica Washington in se je vanjo preselila vlada. Mesto je bilo takrat še nerazvito in mnogi tedanji kongresniki bi bili radi, da se sedež vlade premesti kam drugam. Predlogi za preselitev vlade so se pomnožili, ko je leta 1814 britanska vojska požgala Kapitol, predsednikovo hišo in še druga poslopja. Mlada ameriška republika je bila takrat v vojni z Veliko Britanijo, ker je ta ščuvala proti Amerikancem Indijance, ustavljala in preiskovala na visokem morju njihove ladje, v novo-angleških državah (New England States) pa so britanski agentje delovali med ljudstvom za odcepitev od Unije, kar naj bi končno privedlo do državljanske vojne.

Po ameriški zmagi nad Britanci je bil Washington obnovljen ter je mesto posebno naraslo v prebivalstvu med leti 1860—1870, torej med državljansko vojno in po njej. V mestu se je naselilo

tudi mnogo osvobojenih črncev in še danes ima Washington veliko črnskega prebivalstva.

Črnci se radi ponašajo s tem, da so bili med prvimi naseljenci v novem svetu — prvih dvanajst črnskih sužnjev je pripeljala iz Afrike v Ameriko neka nizozemska ladja v letu 1619. Prepoved trgovanja s sužnji pa je bila uveljavljena v letu 1808, medtem ko je suženjstvo ostalo vse do Lincolnove dobe ter je bilo odpravljeno šele po krvavi državljanski vojni med severnimi in južnimi državami Unije. Južnjaki so, ko je bil izvoljen za predsednika Abraham Lincoln (1861), začeli odpadati od Unije. Država Alabama, Florida, Georgia, Louisiana, South Carolina, Mississippi in Texas so s konvencijo 4. februarja 1861 ustanovile Konfederacijo južnih držav in izvolile predsednika. To je seveda pomenilo pričetek državljanske vojne. Lincoln je s svojimi severnimi državami hotel tako odpraviti sužnost kot ohraniti Unijo. Južnjaki so videli v odpravi suženjstva svoj gospodarski propad in so se raje odcepili in potem vojskovali s severom. Izid je bil poraz južnih držav (1865), ohranitev Unije, osvoboditev črncev in pa ogromna materialna škoda ter velika izguba človeških življenj. In dolga leta je tlelo potem ogorčeno sovraštvo do »Yankeejev« v južnih državah. Čutiti je to mrzenje še danes.

In navzlic dejstvu, da je imela Amerika veliko težav in borb z domačini Indijanci, z angleško nadvlado in z domačimi »toriji«, je vseskozi vendarle privlačevala naseljence. Prvotni so bili anglosaški ljudje, tudi kaznjenci, katere so pošiljali iz Velike Britanije z namenom, da pomagajo utreti pot koloniziranju Amerike. Podobno metodo so poskusili tudi Francozi, ki so si enako kot Angleži nameravali osvojiti čimveč teritorija v novoodkritem svetu in so bili v obdobju koloniziranja večkrat v vojnih spopadih z Angleži, proti katerim so ščuvali indijanska plemena, s katerimi so bili sami v dobrih odnosih, ker so mnogo trgovali s kožuho, za katero so Indijancem dobro plačevali.

Vendar je treba tudi v tako kratkem zapisu, kot je tale, povedati, da so potem v revolucionarni vojni Francozi priskočili na pomoč trinajstim ameriškim kolonijam, ki so se hotele osvoboditi britanske nadvlade. Thomas Paine, ki je s svojim pisanjem veliko doprinesel k stvarni ameriške neodvisnosti, in, kakor trdijo nekateri zgodovinarji, je bil celo prvi, ki je to predlagal, je bil proti usmrtitvi francoskega kralja Ludovika XVI. rekoč, da voditelji francoske revolucije ne bi smeli dati zadoščenja britanskemu trpinogmu s tem, da pade pod giljotino glava moža, »ki je pomagal moji ljubljeni deželi Ameriki zdrobiti okove podložništva Angliji.« (Ko so Jakobinci ovrgli Girondiste, je bil Paine vržen v ječo).

Francoska imena markiz Lafayette, general Rochambeau, admiral de Grasse in

De Kalb (ta sicer nemške narodnosti), so dobro zapisana v zgodovini ameriške revolucionarne vojne. Prav tako kot sta tudi Poljaka grof Pulaski in Tadej Kosciusko ter baron Steuben, ki je uvedel prusko vežbanje in disciplino v revolucionarno armado.

Če listamo po zgodovini kolonialne Amerike, vidimo, da so prvotni naseljenci prihajali v novo deželo po raznih poteh. Poleg prej omenjenih kaznjencev je bilo prepeljanih preko Atlantika veliko število takoimenovanih pogodbenih delavcev, ki so se zavezali za eno leto ali tudi celo za štiri in sedem let dela ali službe (ženske kot služkinje in tudi za delo na polju), da so potem, ko so odslužili svoj »kontraktni rok«, postali svobodni naseljenci. Navadno so dobili potem nekaj denarja in kos obdelovalne zemlje.

Za časa kralja Charlesa II. so celo ugrabljali revne delavce in tudi otroke siromašnih družin, da so z njimi polnili ladje, ki so plule v Ameriko in ji dovajale naseljence. Ugrabljali so pogosto tudi mornarje. Kazni za take zločine, če je sploh prišel krivec pred sodišče, so bile v obliki manjše denarne globe, saj se je v tistih časih smatralo, da mora Anglija naseliti svoje ameriške kolonije, ako hoče imeti korist od njih. Obenem pa je bila prav v Angliji takrat pogosto izrečena smrtna obsodba za siromaka, ki je zagrešil majhno tatvino . . .

Politično in versko preganjanje je bilo tudi pogosti vzrok in povod za izselitev v novi svet. Leta 1620 so pripluli na ladji Mayflower v Plymouth, v sedanji državi Massachusetts takoimenovani »pilgrims« (romarji), ki so navzlic izredno hudi zimi, pomanjkanju in boleznim preživeli in si vzpostavili svoje naselje. Tem puritancem so sledili še drugi, med njimi več premožnih ljudi in večje število duhovnov, katerim je bilo doma v Angliji prepovedano pridigati in obredovati, ker so zahtevali reformacijo obstoječe cerkve, ki je bila povezana z državo.

V kolonijah takoimenovane Nove Anglije (New England States) so puritanci svojo vero zelo razširili in utrdili, toda v teoriji je bila vera ločena od države ali kolonialne uprave, kakršno so si naseljenci in njih nasledniki sami osnovali. V resnici pa je bila kontrolna sila puritanska religija, ki je določala, kako se morajo ljudje vesti in kako živeti. Pobožnjaštvo je bilo kmalu globoko vkoreninjeno in s tem tudi mrznja do drugih, ki niso bili enakega verskega prepričanja.

Cvetelo je tudi vraževerstvo, ki je doseglo svoj vrhunec v letu 1692, ko so v Salemu v državi Massachusetts obesili 20 čarovništva osumljenih oseb. Res da so bili za tako početje v glavnem odgovorni posamezni fanatiki in njih pristaši ter oblasti, ki so to dovolile in sodile osumljenim, vendar je minilo precej časa, da so se ljudje uprli tej verski tiraniji in blaznosti.

Kakor verska nestrpnost tako se je med potomci prvotnih naseljencev porajala tudi mržnja do novejših emigrantov. Sploh je bila v Ameriki že kar navada, da je bil vsak novodošel »greenhorn« (zelenc) in so vsi, ki so bili smatrani za količkaj »stare Amerikance« gledali nanj z viška. Tem novim »foreignerjem« (tujcem) je padla v delež vsa tegoba težakih in slabo plačanih delavcev. Iz domačinov pa se je polagoma razvijal ameriški meščanski razred ter bogataški sloji. Diskriminacija je bila vraščena in jo je občutil malone vsak naseljenc, ko je recimo iskal kako boljšo zaposlitev. Spominjam se še dobro primerov za časa velike gospodarske depresije v tridesetih letih, ko so celo mnogi restavratereji zahtevali, da pokažejo prošilke za delo natakarič višješolsko diplomo! In če je imela prošilka količkaj tujega naglasa, ni bila sprejeta v delo pri takih delodajalcih. Isto je veljalo za moške prošilce.

V času velike krize so se tudi večkrat slišale in celo čitale pripombe, da naj bi se vse »foreignerje« naložilo na stare ladje in potopilo na Atlantiku. Mnogi so vzeli take stvari s smehom na znanje, a na tihem je le tlela mržnja proti tujcem, češ da jemljejo zaslužek domačim, ki so zaradi njih brez dela. Resnica je pa bila, da so v krizi povprečno največ trpeli tujerodni ljudje, pa naj so bili že naturalizirani ali ne, saj so bili večinoma zaposleni v industrijah in obratih, ki so odpuščala največ delavcev in to seve v tistem času brez vsake brezposelnostne podpore.

Ženske niso imele v Ameriki pravice glasovati v volitvah do leta 1920. Sufražetke, kot so bile Lucretia Mott, Lucy Stone, Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony in druge, so vodile borbo za žensko enakopravnost od 1840. leta, ko sta bili Lucretia Mott in Stantonova med moškimi in ženskami zastopniki na svetovnem protisuženjskem zborovanju v Londonu, toda zaradi spola ženske niso bile prepuščene na zborovanje! Po vrnitvi domov so te žene pričele z delovanjem za žensko enakopravnost. In značilno za deželo svobode in demokracije je dejstvo, da začeni z letom 1869, je bil zveznemu kongresu Združenih držav vsako leto predložen osnutek za dopolnitev Ustave v prid ženske emancipacije. Devetnajsti amandma (dodatek k Ustavi) je bil torej nazadnje predložen in odobren šele po dolgih 75 letih borbe za pravice žena.

Naturalizacija tujcev je imela v življenju le-teh velik pomen, saj je naseljenc s pridobitvijo državljanstvih pravic postal enakopraven član ameriške družbe, pa naj je ta gledala nanj iz drugih ozirov tako ali drugače. Obrobno bi bilo vredno omeniti, da so naturalizirane državljanke najbolj cenili politiki, kadar so se potegovali za kako javno uradno mesto. Glasovi naturaliziranih državljanov so šteli prav toliko kot ostali!

Tujejezični listi v Ameriki so priporočali svojim bralcem, naj se potrudijo za državljanstvo, takoj ko jim poteče obvezna doba petih let bivanja v deželi. Tudi naši slovenski časopisi v Ameriki niso bili v tem izjema, pravzaprav je treba poudariti dejstvo, da je bilo sorazmerno ravno med našimi slovenskimi naseljenci v Ameriki bolj malo posameznikov, ki niso postali državljani ZDA.

Obstajale so v ZDA tudi domoljubne in druge organizacije, ki so skrbele za informiranje tujcev glede sprejema v državljanstvo in še marsikaj drugega. V priročniku, ki ga je izdala v Washingtonu organizacija »Hčere ameriške revolucije« v zgodnjih dvajsetih letih (nekako ob mojem prihodu v Ameriko), sem še v začetni večerni šoli brala, da je prišlo od odkritja Amerike (1492) pa dotlej (1920) več kot 33 milijonov emigrantov, katere je Amerika velikodušno sprejela. Večina teh da je bilo Evropejcev, mnogi zelo revni, mnogi preganjani zaradi svoje vere ali politično, vsi pa so našli v svoji novi domovini mir, srečo in prosperiteto. Amerika, da pa od tistih, ki jih sprejme, pričakuje, da spoštujejo njene zakone in ustanove ter da postanejo ameriški državljani, zakaj to pomeni: postati Amerikanec! K temu so v knjižici dodani razni nauki in podatki za življenje v Ameriki, kakor tudi napotki, kako postati dober patriot svoje nove domovine, dalje knjižica vključuje Ustavo Združenih držav Amerike.

V izredno značilnem jeziku je leta 1908 ista stvar s poudarkom na državljanstvo malo obširneje objasnjena v slovenskem »Navodilu, kako se postane državljan v Zjed. državah«. V knjižici je v poglavju predpisov za naseljence med drugim zapisano: »Sledečim ljudem se ni dovoljeno izkrcati v Zjed. državah: Idiotom, topoglavcem, slaboumnim, božjastnim in duševno bolnim. Nazadnje tudi onim, ki so bili v zadnjih petih letih bolni na duhu. Osebe, ki nadlegujejo zaradi revščine javnost, ali bi jo nadlegovale, nimajo pristopa v Zjed. države. Izključeni so od naseljevanja nadalje: berači po poklicu; osebe, ki imajo jetiko ali kako drugo ostudno ter nalezljivo bolezen; osebe, katerim se dokaže hudo delstvo ali pregrešek, ali ki same priznajo, da izvirajo ti pregreški iz nenravne propalosti; poligamisti (oni, ki imajo več žen), anarhisti in prostitutke.« In tako naprej. Ta mali priročnik so izdali pri Glasu Naroda v New Yorku v pouk onim, ki so želeli zaprositi za ameriško državljanstvo.

V raznih drugih poznejših državljanstvih priročnikih (manuals), tako slovenskih kot ameriških, so predpisi za naseljence spremenjeni v toliko, kolikor so se medtem spremenile določbe zakona za naseljevanje in naturalizacijo. Kmalu po koncu prve svetovne vojne je namreč Amerika omejila naseljevanje in pripuščala v deželo le določeno število izseljencev iz posameznih dežel Evrope in

od drugod po svetu. K nezaželenim tujcem so bili dodani člani komunističnih ali drugih totalitarnih strank, kar je posebno po zadnji svetovni vojni vodilo do spornih vprašanj zaradi pripustitve mnogih posameznikov iz dežel, kjer so bili v teku vojne izvršeni množični in posamezni zločini nad nedolžnimi ljudmi, krivci pa so ob koncu vojne pobegnili in si iskali zavetje, kjerkoli so pač mogli.

Sicer pa so se dogajale razne krivice in nepravilnosti v vseh časih zgodovine ameriške neodvisnosti in demokratičnih ustanov velike republike, ki se je v dvesto letih razširila od prvotnih trinajst kolonij na 3,628.150 kv. milj obsegajoče ozemlje, in od dva in pol milijona ali nekaj več tedanjih prebivalcev na sedanjih nad 206 milijonov. (Ta podatek je iz leta 1971, število prebivalcev se je medtem še povečalo.)

Ker mi je bilo pred kratkim postavljeno vprašanje, kako da smo izseljenci iz Amerike tako predani svoji novi domovini a hkrati tudi tako veliki domoljubi v pogledu svoje rojstne domovine, za katero smo tako nesebično delovali in ji pomagali v času velike vojne in povojne stiske, naj podam še kratek odgovor, v kolikor je tak odgovor sploh mogoč.

Naš pokojni predsednik F. D. Roosevelt je v času druge svetovne vojne, ko smo delovali vsi skupno za zmago zaveznikov, enkrat poslal tedanjemu Ameriškemu slovanskemu kongresu pismo, v katerem je med drugim pozdravil zborovanje kongresa z besedami: »Vaše zborovanje je simbol enotnosti mogočnega naroda: naroda sestojčega iz ljudi iz mnogih daljnih dežel, korakajočih kot en sam mož v imenu svobode. Vam, ki ste pomagali zgraditi to deželo v tovarnah in na farmah, in ki ste bogato doprinesli k naši narodni kulturi, ni potrebno govoriti o pomenu Amerike, in ne o njenih dobrinah. In vas, ki pošiljate svoje sinove v boj in varite orožje, ki nam prinese zmago, ni treba posebej opozarjati, vztrajajte pogumno v trdni veri v našo stvar.«

Roosevelt je imel tudi navado reči, da kdor ne ljubi svoje rodne domovine, ne more postati dober Američan. Tako izgleda, da smo se Slovenci v Ameriki kar dobro ravnali po njegovih besedah, pravzaprav smo zmirom smatrali, da kdor zataji svoj narod, ne more biti koristen drugemu. In končno smo izseljenci ljudje nenehno nihajoči med dvema domovinama. Tako je bilo tudi s prvimi naseljenci, saj so bili mnogi proti Washingtonu in njegovi borbi za osvoboditev, ker so bili iz raznih razlogov zvesti svoji stari domovini Veliki Britaniji. Ali zmagali so tisti, ki so znali razločiti med pravo domovinsko ljubeznijo združeno z željo po svobodi in človeških pravicah in topo ali pa koristonosno podložniško zvestobo.

ZDA

Slovinci na vsenarodni proslavi 200-letnice ameriške revolucije

V dneh med 27. in 31. januarjem je bil v mestu Lubbock, Texas, velik simpozij v počastitev 200-letnice ameriške revolucije pod naslovom: »Ethnic Literatures since 1776: The Many Voices of America« (Izseljenske literature od leta 1776 do danes: Glas ameriških izseljenskih skupin). Na simpoziju je govorilo 26 vodilnih strokovnjakov iz vse Amerike od New Yorka do Kalifornije in od Texasa do univerze Harvard, v razpravah pa je sodelovalo še okrog sto profesorjev, strokovnjakov s področja ameriških izseljenskih študij. Simpozij, ki ga je uradno priznala in podpirala ameriška vladna komisija za praznovanje 200-letnice ameriške revolucije (U. S. Bicentennial Commission), je bil doslej največja izseljenska slovesnost te vrste v vsej Ameriki. O njem je ponovno poročalo uradno ameriško vladno glasilo »The Bicentennial Times«, skupaj z drugimi ameriški listi ter radijskimi in televizijskimi programi. Celotni simpozij je vodil njegov predsednik, dr. W. T. Zyla, priznani strokovnjak s področja izseljenskih književnosti, ki je dalj časa živel na Koroškem in ima zelo lepo mnenje o Slovencih.

Za Slovence je bil po daljšem iskanju in pretresanju povabljen k sodelovanju Slovenski ameriški institut — Slovenian Research Center of America, Inc., to je, edina znanstvena ustanova, ki je že zdavnaj zbrala vse potrebno gradivo tudi o slovenskih ameriških pisateljih in pesnikih. Centrov ravnatelj je po prejemu vabila k sodelovanju v sekciji o jugoslovanski ameriški literaturi poudaril, da gre tu za narodno književnost Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ameriki in bi bilo zelo žalostno, če bi se na simpoziju dvestoletnice Amerike ne slišal posebej tudi slovenski glas. Vodstvo simpozija je te razloge sprejelo in odkazalo Slovincem samostojno mesto na isti ravni kot angleški, nemški, španski, židovski ali ruski literaturi v Ameriki. Pridružilo se je še več srečnih naključij, ki so pripomogla k pravi manifestaciji slovenstva na tem edinstvenem vseameriškem simpoziju.

Slovinci smo se izredno dobro izkazali že na razstavi v univerzitetnem muzeju v Lubbocku, ki je bila slo-

vesno otvorjena 12. januarja in je trajala vse do 1. februarja. Čeprav ima preneka druga narodnost svoje dobro podpirane institute s plačanimi nameščenci, medtem ko sloni vse delo pri slovenskem institutu na idealizmu in osebnih žrtvah sodelavcev, je razstava pokazala, da smo bili ravno Slovenci nanjo izredno dobro pripravljeni.

Predavatelj dr. Edi Gobec je poudaril, kako srečni smo Slovenci, da se na tem vsenarodnem slavlju sliši med mnogimi glasovi tudi slovenski glas. V kratkem uvodu je s tujimi viri prikazal visoko raven slovenske kulture. Poudaril je, da sta že dva očeta ameriške neodvisnosti, Thomas Jefferson in Benjamin Franklin do neke mere zadolžena tudi majhnemu slovenskemu narodu in da je sloviti ameriški pisatelj Henry W. Longfellow posvetil eno celo poglavje slovenskemu ameriškega učenjaku in pisatelju Smolnikarju. Povedal je, kako je Slovenec Kapus raziskoval ameriški Zapad in bil prvi raziskovalec, ki je poslal v Evropo zemljevid, ki je svetu dokazal, da Kalifornija ni otok, kot so mislili dotlej, ampak del ameriške celine.

Posebno bleščeč pa je slovenski doprinos na kulturnem polju. Baraga se je boril za ohranitev indijanskih jezikov in kultur in pisal knjige v indijanščini sto let prej, ko je Amerika uradno sprejela bolj človečanski in pluralistični odnos do teh prvih Amerikancev. Škotski ameriški učenjak Berry omenja slovenskega naseljence, pisatelja Louisa Adamiča, kot najmočnejšega borca za kulturni pluralizem in kulturno demokracijo v Ameriki — za tisto novo smer, ki je šele leta 1972. uradno zmagala v ameriškem kongresu, ko je slednji sprejel pluralistično definicijo Amerike kot naroda narodov. In škof James Rausch, generalni tajnik Konference ameriških katoliških škofov, ki je Slovenec po materi, je postavil Adamičevo Ameriko kot »narod narodov« v širši svetovni okvir v svoji knjigi »A Family of Nations«, ali »Družini narodov«.

Prof. Gobec je zaključil svoje predavanje z naslednjimi besedami: »Ko Amerika stopa v tretje stoletje svoje zgodovine, se zdijo tudi zanjo primerne besede velikega slovenskega pesnika Otona Župančiča (podane v slovenščini in v Lavrinovem angleškem prevodu):

Kuj me, življenje kuj!

Če sem kremen, se raziskrim.

Če jeklo, bom pel.

Če steklo, naj se zdrobim!

Udeleženci so sprejeli slovensko predavanje z velikim zanimanjem. Skupaj z razstavo, ki je dobila posebno pohvalo, in z obsežnim poglavjem o slovenski ameriški književnosti in njenem doprinosu Ameriki, ki bo tiskano v posebni slavnostni izdaji za 200-letnico Amerike, so se sadovi četrtoletja raziskovanj spet prelili v veličastno manifestacijo slovenstva na enem najpomembnejših vseameriških forumov.

S. R. C.

15-letnica kluba upokojencev

Klub slovenskih upokojencev v Euclidu, Ohio, je 21. februarja praznoval 15-letnico obstoja z banketom in plesom. Na banketu je bilo prek 700 članov in prijateljev. Klub je štel ob koncu januarja 1028 članov, zato začasno ne moremo sprejemati novih, ker so že vse dvorane premajhne. Na mesečne seje pride tudi po 300 do 400 članov. Od še živečih ustanovnih članov jih je živih še 13, od katerih jih je bilo deset na banketu.

Za zabavo sta nam zapeli Josephine Turkman in Jennie Mramor od zbora

Predsednik kluba Jože Birk (desno) in župan mesta Euclid Tony Šuštaršič

Zarja ter kvartet J. Penko, R. Sterle, M. Dolenc in F. Ivančič od pevskega zbora Slovan. Navzoče je pozdravil tudi euclidski župan Tony Šuštaršič in mestni odborniki E. J. Eckart, E. J. Šuštaršič in F. J. Chukayne. Med nami je bil tudi novi jugoslovanski konzul Stane Lenardič s soprogo, ki nam je prinesel tople pozdrave iz lepe Slovenije.

Joseph Birk, predsednik kluba

JAT v Clevelandu

Jugoslovska letalska družba JAT je odprla v Clevelandu na 1422 Euclid Avenue 1648, Hanna Building svoj urad. V povezavi s Panamericanom je podjetje JAT s 23. aprilom odprlo redno letalsko zvezo med Beogradom, Zagrebom in New Yorkom.

Za etnografski muzej v Clevelandu

V Clevelandu živi s Slovenci vred kar petdeset narodnostnih skupin. Ze pred letom se je pod pokroviteljstvom glavnega odbora za letošnjo proslavo dvestoletnice ZDA za okoliš velikega Clevelanda ustanovil poseben odbor, ki si bo prizadeval za ustanovitev etnografskega muzeja, v katerem bi posamezne tam prisotne narodnostne skupine prikazale vsaka svoj prispevek na kulturnem, gospodarskem, družbenem in političnem področju svoji drugi domovini Ameriki. Odbor se deli na več pododborov, od katerih ima vsak svoj delokrog. Pri uresničitvi te velike zamisli naj bi bila najprej v Clevelandu etnografska razstava narodnostnih skupin ob letošnji 200-letnici ZDA. Kakor poročajo, je bil predlog z navdušenjem sprejet. Za častnega predsednika pripravljalnega odbora so izvolili clevelandskega župana Alpha Perka. Razstava bo v prostorih zgodovinskega muzeja Western Reserve Society. Svečana otvoritev pa bo pred državnim praznikom 3. julija. Razstava bo odprta tri mesece. V tem času so načrtovani tudi razni seminarji, prireditve in slovesnosti. Obenem s pripravami za to etnografsko razstavo napredujejo tudi priprave za stalne etnografske zbirke posameznih clevelandskih narodnostnih skupin. Tudi Slovenci ne smemo zaostati, naglašja rojak Avgust B. Pust, ki je predsednik glavnega odbora etnografskega muzeja v Clevelandu. Predlaga, da bi za začetek v enem clevelandskih slovenskih društvenih domov uredili slovensko izbo, v kateri bi bilo zbrano vse, kar je pristno slovenskega, zares našega — od stare skrinje, zibelke, kolovrata, na steklo slikanih podob do starih družinskih albumov. Vse to naj bi prispevali ameriški Slovenci, ki prav gotovo na podstrešjih ali drugod hranijo mnoge stare reči, na katere so že zdavnaj pozabili, tukaj bi pa dobile svojo pravo vrednost in pomen. Predmete za etnografsko razstavo lahko rojaki posodijo ali

pa darujejo za bodoči muzej. Vse bo strokovno pregledano in zavarovano. Kdor se zanima za to, naj to sporoči ali se oglasi pri Western Reserve Historical Society, East Boulevard, Cleveland. Ne dvomimo, da bo vabilo med rojaki naletelo na širok odmev.

Mož leta

Federacija slovenskih narodnih domov v Clevelandu je za letošnje leto izbrala zaslužnega društvenika Henryja Blatnika. Rojak Blatnik deluje v odboru federacije vse od ustanovitve, to je od leta 1959. Bil je nekajkrat predsednik federacije, zdaj pa je finančni tajnik. Zelo je dejaven tudi pri slovenskem delavskem domu na Waterloo cesti, kjer je zdaj podpredsednik. Čestitamo k izvolitvi!

Jadranov koncert

V nedeljo 7. marca je priredil znani slovenski zbor Jadran v Clevelandu koncert v Slovenskem delavskem domu, kjer običajno nastopa. Koncert je bil posvečen letošnji dvestoletnici ZDA in je bil temu primerno prirejen tudi program. V prvem delu so pevci v raznih zasedbah (mešani zbor, moški zbor, duet, solo) zapeli slovenske pesmi. Drugi del pa je obsegal stare popularne ameriške pesmi, uvrščene v poseben prizor »Bicentennial Salute«. Originalna zamisel in dobra izvedba sta razumljivo pritegnili številne obiskovalce.

Korenine usihajo

V torek 13. januarja je v Clevelandu umrl naš dolgoletni naročnik, 90-letni Frank Virant. Čeprav je že od leta 1905 živel v Ameriki, si kar hitro uganil, če si se srečal z njim, da je doma iz naše slavne Ribnice. To je očitovala tudi njegova hudomušnost. Pokojni je bil med prvimi našimi delavci, ki so si prizadevali za postavitve slovenskega narodnega doma na St. Clair cesti, bil je v prvem odboru St. Clair Savings Association. Sodeloval je tudi pri gradnji slovenske cerkve sv. Vida. Bil je član ADZ št. 12, KSKJ št. 25, kluba slovenskih upokojecev za senklersko okrožje in častni predsednik St. Clair Rifle kluba.

V Fontani v Kaliforniji pa je 30. januarja za vselej zaspala Groserjeva mama, kakor so splošno imenovali Jerico Groserjevo, mamo sedanjega glavnega predsednika SNPJ Franka Groserja. Njenih devetinosemdeset let živ-

ljenja ni bilo lahkih in ne veselih. Veliko trdih preizkušenj je bilo vmes, o čemer smo svoječasno v Rodni grudi že spregovorili. Ko je kot mlado dekle prišla iz Slovenije, jo je življenje vodilo po raznih ameriških naselbinah, dokler se ni v jesenskih letih ustavila v sončni Kaliforniji. Bila je članica društva št. 569 SNPJ in slovenskega kluba upokojecev. Trije sinovi: Frank, Jack in Luke in dve hčerki Ann in Mary so izgubili svojo dobro mamo, premnogi pa dobro prijateljico. Oba pokojna bomo ohranili v svetlem spominu.

Kanada

Slovenska šola v Torontu

V okviru jugoslovske-kanadske zveze žena »Mati in otrok« je začela lanske jesen delovati v Torontu šola jezikov in kulturnega izročila priseljencev iz Jugoslavije. Lepe šolske prostore so dale na razpolago prosvetne oblasti, in sicer prav v središču mesta, ki je vsakomur dostopno s podzemljsko ali cestno železnico. Poslopje se imenuje »Deer Park Junior High School« in je v ulici Ferndale, ta pa je kar na St. Clairu, nekaj korakov vzhodno od Yonge St.

Šola ima oddelke za srbski oziroma hrvaški jezik, v načrtu je še otvoritev oddelka za makedonski jezik, slovenski otroci, študentje in odrasli, pa so tudi že napolnili dva razreda. Poleg otrok naših rojakov so tukaj tudi vnuki naših priseljencev, ki jih pripeljejo v šolo babice in dedki. Med odraslimi srečamo zakonske družice in drugove, poročene z našim življem. Vsi se pridno učijo slovenščine. Pouk se seveda vse bolj razteza tudi na področje domačega zemljepisja, zgodovinskih dogodkov in sploh kulturnega izročila, brez katerega ne more biti dobrega in globljega poznavanja našega materinskega jezika in kulture.

Prve knjige za slovensko šolo so podarili »Central News« (lastnica Francika Starčev), društvo »Mati in otrok« (predsednica ga. Milena Božič) in Slovenska izseljenska matica, ki je tudi drugače obljubila študentom slovenskega jezika vsestransko pomoč. Otrokom in odraslim interesentom je šola še vedno odprta za vpis. Pouk slovenščine začne vsako soboto ob desetih in traja do enih (z eno uro pesmi in igre), odrasli pa prihajajo ob

dvanajstih in delajo do pol treh. Za tekoče šolsko leto znaša vpisnina deset dolarjev. Samo odrasli študentje si oskrbijo dodatne učne knjige sami. Slovenski jezik in slovensko kulturno dediščino poučuje magister Ivan Dolenc, ki je profesor modernih jezikov in literatur v North Yorku. Ženska zveza »Mati in otrok« mu je nedavno poverila tudi vodstvo celotne šole, v kateri delajo še štiri kvalificirane prosvetne delavke.

Pridite in nas obiščite! Po telefonu nas dosežete zvečer na št. 630-9887.

I. D.

Zakaj ne enotno?

Namen mojega pisma je, da bi izrazil nekaj mojih misli in misli tisočev drugih Slovencev, ki živijo tukaj v Torontu in okolici. Prek Rodne grude pa izražam te misli zato, ker je to eden redkih slovenskih tiskov, katerega Slovenci radi prelistamo, pa naj bomo kakršnegakoli političnega ali društvenega mnenja.

Povod za ta sestavek mi je dal pogovor z mnogimi slovenskimi izseljenci tu v Torontu ne glede na njihovo politično, versko ali ekonomsko pripadnost. Zavzemamo se za vseslovenski klub ali društvo, saj se s stanjem, v katerem se trenutno nahajamo slovenski priseljenci, res ne moremo ravno pohvaliti. Preštejmo le število društev ali klubov, kulturnih, športnih idr. in videli bomo, da njih število sega že v stotico. Vsi tekmujejo med seboj, katera slovenska pokrajina bo imela več društev, ter se s tem, če je le mogoče, čimbolj izoliramo, odmaknemo od ostalih ustanov. Namesto deset slovenskih šol, npr. v Torontu, s 4 do 200 učenci v šolskem letu bi lahko delovali dve slovenski šoli s 300 do 500 učenci, s tem pa bi se lahko tudi kvalificirali za ekonomsko in finančno pomoč (School grant) prek tukajšnje vladne ustanove.

Vem, da nisem prvi, ki je načel to vprašanje, toda zdaj bi bil že čas, da se začne resno delati, saj priseljevanje v Kanado ni več tolikšno, kot je bilo v prvih letih po drugi svetovni vojni, najprej politična, potem ekonomska emigracija. Res je težko razumeti, zakaj se Slovenci tako razkrajamo na desetine grup ali društev in se tako izgublamo v tem velikem svetu.

Identiteta malega naroda, kot smo Slovenci, se ne bo ohranila z ustanavljanjem teh maloštevilčnih klubov. Če

pogledamo npr. italijanske, židovske, ukrajinske in druge priseljence v Kanadi, vidimo, kakšna je njihova moč, povezanost, da imajo celo vpliv na gospodarsko in politično ureditev države.

Zakaj se ne bi vsi tisti Dolenjci, Prekmurci, Gorenjci, Štajerci, Primorci, Korošci združili v eno slovensko društvo, da bi tudi mi Slovenci uveljavili svoj glas in besedo med številčno močnejšimi narodnostmi v Južnem Ontariu oziroma v Kanadi, saj je strankarstvo in razcepljevanje že mnogokrat pripomoglo k propadu naroda, celo večjega kot smo Slovenci.

Slavko Pavlič, Willowdale, Ont.
Kanada

Zaživeli so novi klubi

V Kanadi so v zadnjem času zaživeli številni novi jugoslovanski in tudi slovenski klubi. Tako je bil pred nedavnim ustanovljen Yugoslav Canadian Press, Radio, TV and Writers Club, ki si bo prizadeval za čim boljše sodelovanje med vsemi kulturno-prosvetnimi in znanstvenimi delavci. Klub si bo prizadeval, da Kanada in njeni prebivalci prav dojamejo in razumejo naše etnične probleme, zato si bo prizadeval za širjenje resnice o našem poreklu, zgodovini in kulturi. V ta namen bo prirejal predavanja, seminarje, razstave in izdajal razne publikacije. Klub posluje v vseh jugoslovanskih jezikih kakor tudi v obeh uradnih jezikih Kanade.

V Jugoslovansko-kanadski svet prijateljstva in sodelovanja se je včlanilo tudi nedavno ustanovljeno društvo Yugoslav Canadian Art and Sport Association (Jugoslovansko-Kanadska zveza umetnikov in športnikov). To društvo ima v svojem programu razširjanja vezi in sodelovanja med kanadskimi in jugoslovanskimi športniki in umetniki. Društvo bo v ta namen organiziralo izmenjave gostovanj, obiske in podobno.

Tudi nekaj slovenskih klubov je, kakor poročajo »Naše novine«, že pristopilo v Jugoslovansko-kanadski svet prijateljstva in sodelovanja. Med temi je tudi novo društvo »Združeni Slovenci — Ivan Cankar«, ki namerava v letošnjem letu začeti z živahnim kulturno-prosvetnim delom med rojaki v Torontu. Društvo ima že svoj orkester in načrtuje akcijo za gradnjo slovenskega centra v Torontu. Aktivno želi sodelovati tudi pri jugoslovanski do-

polnilni šoli, katero vodi jugoslovansko-kanadsko združenje »Mati in otrok« v Torontu.

Avstralija

Spomenik Ivanu Cankarju

Stoletnica rojstva našega velikega mojstra slovenske besede, pisatelja Ivana Cankarja, ki se je Slovenci letos spominjamo z različnimi prireditvami, posega tudi daleč izven meja naše domovine. Celo tja do naših v Avstraliji je prišla, kjer bodo v maju obletnico počastili s primernimi prireditvami. Učenci slovenske dopolnilne šole Triglav v Canley Vale pa so ob zaključku svojega prvega šolskega leta sklenili, da bodo do konca letošnjega leta na zemljišču slovenskega kluba Triglav v Sydneyu postavili spomenik temu velikemu sinu slovenske domovine. Obenem so svoje letošnje šolsko leto proglasili za Cankarjevo leto. Vodstvo šole je željo svojih učencev sporočilo Slovenski izseljenski matici, kjer so lepo zamisel z navdušenjem pozdravili in obljubili pomoč, saj bo to prvi spomenik, ki ga bodo postavili Slovenci v Avstraliji.

Doprni Cankarjev kip bo izdelal znani slovenski akademski kipar Boris Kalin iz Ljubljane. Za bronasti odlietek kipa bo stroške krila Slovenska izseljenska matica. Načrt spomenika, ki bo v obliki štiri in pol metra visoke piramide, je za šolo brezplačno izdelal slovenski arhitekt ing. Ivan Žigon. Za kritje ostalih stroškov v zvezi s postavitvijo spomenika pa šolska mladina zbira potrebna sredstva, saj jih sama s svojimi prireditvami ne more kriti. Zato se obrača na naše rojake širom Avstralije, da ji pri tem po svojih možnostih pomagajo. Prispevek za temeljni kamen spomenika je 50 dolarjev. Vsi darovalci, ki bodo za spomenik prispevali najmanj 5 dolarjev, bodo imeli vklesana svoja imena na plošči na spomeniku. Prvi temeljni kamen za Cankarjev spomenik je kupil Slovenski klub Triglav za 50 dolarjev, nadaljnjih 50 dolarjev pa je poklonil šolski mladini, da bo tudi ona imela svoj temeljni kamen.

V nedeljo 9. maja bo na Triglavski zemlji proslava za materinski dan. Na njej bodo obenem počastili tudi stoletnico rojstva Ivana Cankarja. Na prireditvi bosta nastopila tudi mladinski in moški pevski zbor.

Društveni salon v domu Prvega slovenskega prekmurskega društva v Montevideu, Urugvaj, med praznovanjem 40-letnice društva. Dvorana še ni v celoti opremljena, zato bi radi iz domovine dobili stole in mize. Dom je priljubljeno zbirališče tamkajšnjih Jugoslovanov

Nastop pred odhodom v domovino

Znani ansambel bratov Plesničar je pred odhodom v domovino, kjer nameravajo ostati blizu šest mesecev in izdati svojo ploščo, priredil nekaj poslovnih nastopov. V soboto 28. februarja so sodelovali na pustni prireditvi Slovenskega društva Sydney v Auburnu, v nedeljo 29. februarja so se oglasili pri klubu Triglav, zvečer pa so sodelovali v razgovoru na slovenski radijski oddaji. Gostovanje so zaključili z nastopom pri Slovenskem društvu Sydney v Horsley parku. Rokaji so jim zaželeli uspešno turnejo po Evropi in domovini.

Naša šola naš ponos

Jugoslovanska dopolnilna šola pri Jugoslovanskem avstralskem kulturno

socialnem centru v Melbournu je začela delovati pred dvema letoma. Začetek je bil kaj skromen in tudi težaven. Uprava društva je z oglasi opozorila člane na novo šolo. Nekateri pa so že prej vedeli zanjo, ker je že pred tem začel delovati šolski oddelek v Broadmeadowsu. Začeli smo brez knjig, brez učil in učnega načrta. A tukaj so bili učenci, bila je šolska tabla in bila je živa beseda učiteljice, ki si je nadvse želela dela z otroki. Pismeno smo se obrnili za pomoč na nekatere šole in na izseljenske matice. Po dobrem letu je prispela prva pošiljka knjig. Te knjige smo pravzaprav sami zaslužili, ker smo se odzvali na nagradno tekmovanje IZseljenske matice v Splitu za spise z naslovom »Domovina, nosim te v srcu«.

Na jugoslovanskem konzularnem predstavništvu v Melbournu so nam obljubili, da bodo posredovali, da se v Jugoslaviji prizna naša šola, tako bomo od domovine deležni večje pomoči kakor doslej. To je tudi prav, saj je res velika stvar, če nam, ki živimo v tujini, uspe, da naši otroci ne pozabijo svoj materni jezik, ki je največja in najgloblja vez z domovino.

Sonja Vasiljevič-Stojković, učiteljica

Argentina

Tudi v Cordobi so praznovali

Kakor vsako leto je tudi letos naša naselbina v mestu Cordoba praznovala zgodovinski 29. november, praznik Jugoslavije, dan zmage na temo, svobode nad sužnostjo. Na povabilo našega neumornega in skrbnega predsednika Antona Govednika se je naše slovesnosti udeležilo nepričakovano veliko število rojakov iz mesta in okolice. Tako smo dokazali, da »kri ni voda«, da smo tesno povezani z našimi narodi v domovini. Po okusnem »asadu« je spregovoril nekaj besed naš predsednik Anton Govednik o pomenu praznika, ter se zahvalil vsem za udeležbo. Za njim so spregovorili še drugi, vsak je hotel izpovedati tisto, kar je takrat čutil v svojem srcu. Zatem pa je, kakor je ob takšnih priložnostih v navadi, zadonela naša slovenska pesem. Krog pevecv se je večal in večal in kmalu smo prepevali kakor »nekdaj«. Zadovoljni in veseli smo se poslavljali v poznem večeru.

Jože Fir, podpredsednik Slov. društva Edinost

Bežen pogled v preteklost

Sem dolgoletni naročnik Rodne grude, ki jo zelo rad berem, zato sem se namenil, da tudi jaz nekaj napišem vanjo. V februarju sva namreč z ženo praznovala 60-letnico skupnega življenja, to pa je že dolga pot, ki pa je bila ves čas tudi zelo pestra in zanimiva.

V Ameriko sem prišel na naslov mojega prijatelja Johna Ranta, ki je imel tedaj mesarijo, leta 1913. Dela tiste čase ni bilo lahko dobiti in kar vesel sem bil, ko me je Rant vprašal, če bi delal pri njem. Tam so bili večinoma premogokopi in veliko raje sem delal pri mesarjih, kakor pa da bi bil šel živ pod zemljo. Leta 1914 pa se je v rudnikih začela velika stavka in tudi mesarji so izgubili delo. Tudi zame ga ni bilo več. Odšel sem v državo Illinois z rojakom,

Rudolf Potočnik z ženo

ki je tam kupil saloon in mene postavil za »baro«. On se je vrnil v državo Ohio po družino, žal pa je s seboj pripeljal tudi svojega prijatelja, ki ga je namesto mene postavil za točaja. Spet sem izgubil delo.

Hodil sem okrog, iskal primerno delo, a nič nisem našel. Pisal sem mojemu bratrancu Lojzu, ki sva skupaj prišla v Ameriko, kako se mi godi, on pa mi je hitro odpisal, naj pridem k njemu v Columbus, Ohio, da se bo mogoče tam našlo kako delo zame. Gospodar, pri katerem je stanoval Lojz, je bil znan daleč naokrog in res sem z njegovo pomočjo našel delo. Potem sem delal v neki klavnici in hodil v večerno šolo, da bi se naučil angleščine. Po kakem letu in pol pa mi je Rant, pri katerem sem delal prej, pisal, da je stavka končana, in da naj pridem nazaj k njemu. Zaradi zagotovljenega dela in večerne šole v Columbusu nisem hotel nazaj. Končno pa je sam Rant prišel pome in me je prepričal, da sem se vrnil k njemu. Tam sem srečal tudi mojo ženo in se oženil.

Ko je kazalo, da bova povečala družino, sem začel razmišljati, da bi si našel kako bolj trdno delo. Pisal sem na različne kraje in spraševal prijatelje, kako kaže pri njih. Frank

Ažman iz Detroita, Mich. mi je odpisal, da je tam možno dobiti delo na več krajih, in da naj pač pridem in poskusim. Pisal sem Lojzu, da se odpravljam v Detroit, on pa mi je odpisal, naj se mimogrede oglasim še v Columbusu, da bo šel tudi on z menoj. Ko sva prispela v Detroit, sva se takoj odločila, da ostaneva tam in res sva hitro dobila delo. Dobila sva tudi stanovanje in Lojz je ostal pri nas. Lojz pa je bil sam in kmalu za tem se je odločil, da se vrnil v stari kraj. Jaz sem bil oženjen in mi za vrnitev še ni kazalo. Delal sem in ostal v Ameriki in tudi hišo sem si kupil. Delal sem v tovarni avtomobilov in kar dobro zaslužil. V Detroitu je začela delati tudi moja žena. Delala sva in varčevala. Pozneje sva to hišo prodala in kupila nekaj zemlje zunaj mesta. Ko sem bil star 65 let, sem bil upokojen. Več kot 50 let sem delal tudi kranjske klobase in jih prodajal našim rojakom. Zlasti pa sem imel dovolj časa za to potem, ko sem bil upokojen. Vedno sem vse z lahkoto prodal. Žena je delala v tovarni 16 let.

Imela sva dva otroka — sina in hčer. Fant je šel v višje šole, poleg tega pa je tudi delal, hčerka pa se je zaposlila v tovarni. Sin se je izučil in je šel v družbo z drugimi kolegi in se oženil. Kmalu so se preselili v Kalifornijo, ki je več kot 2000 milj od tod. Tam so delali hiše, kupovali zemljo in jo prodajali. Imeli so dobro kupčijo.

Hči je nekaj let delala v tovarni in dobila dobrega moža slovenskih staršev. Ko sem mu povedal, da bom delal novo hišo zunaj mesta, se mi je on ponudil, da bo nadzoroval dela. Meni je bilo to v veliko pomoč in leta 1954 smo se vselili v novo hišo. Zetu je vse lepo uspelo.

Obadva, sin in hčerka, imata svoji družini. Sin ima tri fante in eno dekle, hči pa ima tri fante. Starejša fanta delata pri Chrysler Co. in imata dobre službe, najmlajši pa še hodi v šolo in nekaj dela.

Star sem 88 let, žena pa 80. Ves čas mi je dobra žena in gospodinja. Zaenkrat sva še pri dobrem zdravju, a vseeno čutiva, da se nama leta iztekajo. Toliko sem vam na kratko napisal o mojem pogledu v preteklo življenje.

Rudolf Potočnik, Dequindre Troy. Mich. ZDA

Karl Mestnik z ženo

Trboveljčani v Franciji

Pošiljam vam ženino in mojo fotografijo, kakršna sva bila videti ob zlati poroki. Žena pa mi je žal v aprilu lani umrla. Poročila sva se 15. 7. 1923 v Trbovljah. Stanovala sva

pri njenih starših, sedem nas je spalo v eni sobi, zato sva se odpravila v Francijo. Jaz sem odšel iz Trbovelj 8. avgusta 1924, ona pa je prišla za menoj v aprilu leta 1925. Imela sva dva sinova in eno hčerko. Ta nam je leta 1933 umrla v Stiringu. Vedno smo imeli trd kruh.

Karl Mestnik, Stiring Vendel, Francija

Ne morem pozabiti

Redno prebiram Rodno grudo in poslušam našo slovensko radijsko uro, ki jo zelo dobro vodita Mary Skerlong in Jože Belc. To nas drži skupaj, da vemo, kaj se dogaja po

Frances in Louis Vodopivec ob praznovanju 50-letnice poroke

svetu in doma. V Sloveniji sem bila že trikrat na obisku. V Ameriko sem prišla leta 1920, a še vedno ne morem pozabiti tistih stezic, ki sem po njih hodila in kjer sem v mladih letih pasla živino. Bila sem 15. otrok mojega očeta. Moj oče so bili dvakrat oženjeni in so imeli iz prvega zakona 8 otrok, od katerih je ostal samo eden, umrla pa mu je tudi žena. Moj oče so se ponovno poročili z mojo materjo. Njima se je rodilo pet sinov in dve hčeri. Zdaj sem ostala le še jaz, vsi so že pomrli. Mama so mi umrli leta 1915, ko sem bila stara 8 let, oče pa ko mi je bilo 11 let. En brat je bil ubit v prvi vojni in s sestro sva same ostale na gruntu. Trdo je bilo treba delati za vsakdanji kruh. Nobene pomoči ni bilo od nikoder. Dva najina brata sta bila že v Ameriki in takoj po vojni sta nama pisala in hotela vedeti, kako je doma. Nista vedela, da so starši že pomrli in da je bil brat ubit v vojni. Odpisale sva jima, onadva pa sta nama pisala, da bosta kmalu prišla domov. Pričakovali sva ju vsak dan, a njiju ni bilo od nikoder.

Čez nekaj mesecev sva dobile pismo, da ju ne bo in da sta nama poslala paket z vsakovrstnimi rečmi, in da naj se pri-

praviva, da bova prišle k njima v Ameriko. Sestra je bila vesela njunega vabila, jaz pa sem bila bolj navezana na dom in na vse, kar sva imele. Bilo mi je žal, da bova morali prodati živino in vse drugo. Cel mesec je trajalo, da sva vse uredili. Morali sva iti tudi v Beograd, da sva uredili vizo. Potem pa je prišel tisti dan — 21. avgusta 1920 sva zapustili najin ljubljeni dom.

Iz Prosvete, če jo berete, me morda poznate pod imenom »Botra z Vrha«, ki stresa razne novice iz koša. Upam, da bo naša Prosveta živela še nekaj let. Mislim, da ji moramo vsi po svojih močeh pomagati.

Frances Fink Vodopivec, McKeesport, Pa., ZDA

Tiskovni sklad

AVSTRALIJA: Franc, Terezija Fekonja 1,65 Lstg, Ivanka Kremlj 0,89 Lstg, Franc Budja 1,23 Lstg.

AVSTRIJA: Jožica Stane 5.— Sch, Marija Šegula 25.— Sch, Elizabeta Fras 5.— Sch.

BELGIJA: Karlo Čuš 60.— Bfr, Katarina Čargo 500.— Bfr, Kristina Rosulnik 90.— Bfr, Joseph Mazil 190.— Bfr, Alojz Korelec 75.— Bfr.

FRANCIJA: Leopold Maguša 15.— FF, Jože Komljanc 6.— FF, Francois Kosec 5.— FF, Justin Čebul 10.— FF, Ivan Terbizan 5.— FF, Rose Rupnik 5.— FF.

JUGOSLAVIJA: Jožefa Čoh 20.— din, Lojzka Debeljak 100.— din.

KANADA: Gustl A. Fujs 5.— c\$, Rudi Kuret 5.— c\$, Cecilija Radašič 6.— c\$, Milan Bizjak 4.— c\$, Louis Zuly 1.— c\$, Joe Vojska 4.— c\$, Karol Casar 1.— c\$, John Brlec 9.— c\$, Mrs. M. Vlasic 1.— c\$, Peter Habjan 1.— c\$, R. Mary Rosich 3.— c\$, Leon Fister 5.— c\$.

LUXEMBOURG: Ivan Medvešček 8,70 din, Alojzija Šuligoj 50.— din.

NEMČIJA: Justina Kramberger 6.— DM, Jozef Sinkovec 1.— DM, Ana Bučar 6.— DM, Ivan Vindiš 1.— DM, Vinko Korber 21.— DM, Ignac Tomažič 2.— DM, Ivan, Katica Vukovič 7.— DM, Franci Klančičar 2.— DM, Emil Zorzut 1.— DM, Franc Bogataj 1.— DM, Johan Krivic 1.— DM, Štefka Klokow 8.— DM, Milka Benegalija 4.— DM, Drago Šober 5.— DM, Martin Popelar 1.— DM, Dušan Pevčević 115.— din, Michael Jelter 11.— DM, Ivan Kunst 1.— DM, Franc Ivančič 65.— din, Adolf Magdič 4.— DM, Stane Korošec 1.— DM, Albert Swetelschek 4.— DM, Ivan Jerič 1.— DM, Michael Hrovat 1.— DM, Drago Juran 1.— DM, Rezika Žunec 3.— DM, Alois Werlak 4.— DM, Vinzenz Mugerle 4.— DM, Peter Črnčec 8.— DM, Ivan Gorjup 6.— DM, Maria, Ernest Ditmaier 3.— DM, Franc Mlinarič 3.— DM, Franz Schreiner 50.— din, Marija Sampl 4.— DM, Franz Slekovetz 4.— DM.

ŠVEDSKA: Slavko Turk 4.— Skr, Augustina Budja 4.— Skr, Benedikt Koncut 5.— Skr, Slovensko kulturno društvo PLANIKA, Malmö 90.— Skr, Marija Medica 2.— Skr, Frank Thurk 9.— Skr, Ludvik Renner 4.— Skr, Ivan Pučko 5.— Skr.

ŠVICA: Brigita Lovrenčič 11.— Sfr, Dr. P. Zupan 5.— Sfr, Franc Žugič 1.— Sfr, Anica Kozole 8.— Sfr, Martina Pizzo 10.— din.

USA: Paulina Starc 4.— US\$, Rozi, Charlie Demchek 2.— US\$, Mary A. Smith in Jennie, Luis Smith 6.— US\$, Anton Kos 3.— US\$, Albert Krauland 2.— US\$, Mary Skušek 4.— US\$, Darinka Rous 1.— US\$, Vincent H. Lauter 2.— US\$, Frances Smrdel 2.— US\$, Louis, Agnes Volk 4.— US\$, Miss Louisa Ann Mankoch 2.— US\$.

Opomba: v 4. št. so bila pomotoma izpuščena imena Martin Turk 1,85 Lstg, Karel Sedmak 0,85 Lstg, oba Avstralija. Za napako se lepo opravičujemo.

Vsi prispevki so bili vplačani do 18. marca 1976. Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvaljuje.

Skodelica kave

Velikokrat v svojem življenju sem storil krivico človeku, ki sem ga ljubil. Taka krivica je kakor greh zoper svetega duha: ne na tem, ne na onem svetu ni odpuščena. Neizbrisljiva je, nepozabljiva. Včasih počiva dolga leta, kakor da je bila ugasnila v srcu, izgubila se, utopila v nemirnem življenju. Nenadoma, sredi vse ure, ali ponoči, ko se prestrašen vzdramiš iz hudih sanj, pade v dušo težak spomin, zaboli in zapeče s toliko silo, kakor da je bil greh šele v tistem trenutku storjen. Vsak drug spomin je lahko zabrisati s kesanjem in z blago mislijo — tega ni mogoče zabrisati. Črn madež je na srcu in ostane na veekomaj.

Rad bi človek lagal sam sebi v dušo: »Saj ni bilo tako! Le tvoja nemirna misel je iz prosojne sence napravila noč! Malenkost je bila, vsakdanjost, kakor se jih sto in tisoč vrši od jutra do večera!« Tolažba je zlagana; in človek občuti sam in z grenkobo, da je zlagana. Greh je greh, če je storjen enkrat ali tisočkrat, če je vsakdanji ali nepoznan. Srce ni kazenski zakonik, da bi razločevalo med pregreškom in hudodelstvom, med ubojem in umorom. Srce ve, da »zavratnež ubija s pogledom, z mečem junak«; in raje bi dalo odvezo meču nego pogledu. Tudi ni srce katekizem, da bi razločevalo med malimi in naglavnimi grehi, da bi razločevalo med njimi po besedi in zunanjih znamenjih. Srce je pravičen in nezmotljiv sodnik. Sodni in obsodi grešnika po skriti, komaj zavedni kretnji, po hipnem pogledu, ki ga nihče ni opazil, po neizgovorjeni, komaj na čelu zapisani misli; celo po koraku, po trkanju na duri, po srebanju čaja. Le malo grehov je napisanih v katekizmu in še tisti niso poglobitveni. Če bi bilo srce izpovednik — dolga in strašna bi bila izpoved!

Odpustljiv je greh, ki ga je mogoče povedati z besedo, izbrisati ga s pokoro. Težak in pretežak, do zadnje ure krvaveč je greh, ki je ostal samo v srcu kakor spomin brez besede in brez oblike. Le sam sebi ga človek izpoveduje, kadar strmi v noč in mu je odeja na prsih težja od kamna.

»Ne kradel nisem, ne ubijal, ne prešuštvoval; čista je moja duša!«

Lažnivec! Ali nisi lupil jabolka, ko si šel mimo lačnega ter si ga pogledal brez sramu? Hujše je bilo, nego da si kradel, ubijal in prešuštvoval! Pravični sodnik, srce, bo raje odpustilo ubijalcu, ki je gredeč pod vislice pobožal jokajočega otroka, nego tebi čistemu! Zakaj srce ne pozna malenkosti in tudi ne paragrafov...

Pred petnajstimi leti sem prišel domov in sem ostal doma tri tedne. Ves tisti čas sem bil potr in zlovoljen. Stanovanje smo imeli pusto; v nas vseh je bilo, zdi se mi, nekaj težkega, odurnega, kakor vlažna senca.

Prve noči sem spal v izbi; včasih sem se ponoči vzbudil, pa sem videl v temi, da je bila mati vstala iz postelje in da je sedela za mizo. Čisto mirno, kakor da bi spala; dlani je tiščala k čelu, njen beli obraz se je svetil, tudi če je bilo okno zagrnjeno in ni bilo zunaj ne lune ne zvezd. Poslušal sem natanko in sem razločil, da to ni sopenje spečega, temveč mukoma zatajevano ihtenje. Odel sem se preko glave; ali skozi odejo in tudi še v sanjah sem slišal njeno ihtenje.

Preselil sem se pod streho, v seno. V ta svoj dom sem plezal po strmih, polomljenih stopnicah, lestvi podobnih. Postlal sem si v senu, pred vrata na klanec pa sem si postavil mizo. Razgled moj je bil siv, razglodan zid. V zli volji, v potrtosti in črnih skrbeh sem pisal takrat svoje prve zaljubljene zgodbe. Siloma sem vodil svoje misli na bele ceste, na cvetoče travnike in dišeča polja, da bi ne videl sebe in svojega življenja.

Nekoč sem si zaželel črne kave. Ne vem, kako mi je prišlo na misel; zaželel sem si je. Morda le zategadelj, ker sem vedel, da niti kruha ni doma, kaj šele kave. Človek je v sami razmišljenosti hudoben in neusmiljen. Mati me je pogledala z velikim, plahim pogledom in ni odgovorila. Pust in zlovoljen, brez besede in pozdrava sem se vrnil pod streho, da bi pisal, kako sta se ljubila Milan in Breda in kako sta bila obadva plemenita, srečna in vesela.

»Roko v roki, obadva mlada, od jutranjega sonca obžarjena, v rosi umita...« Začul sem tihe korake na stopnicah. Prišla je mati; stopala je počasi in varno, v roki je nesla skodelico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila tako lepa kakor v tistem trenutku. Skozi vrata je sijal poševen pramen opoldanskega sonca, naravnost materi v oči; večje so bile in čistejše, vsa nebeška luč je odsevala iz njih, vsa nebeška blagost in ljubezen. Ustnice so se smejale kakor otroku, ki prinaša vesel dar.

Jaz pa sem se ozrl in sem rekel z zlobnim glasom:

»Pustite me na miru!... Ne maram zdaj!«

Ni še bila vrhu stopnic; videl sem jo samo do pasu. Ko je slišala moje besede, se ni ganila; le roka, ki je držala skodelico, se je tresla. Gledala me je prestrašena, luč v očeh je umirala.

Od sramu mi je stopila kri v lica, stopil sem ji nasproti s hitrim korakom.

»Dajte, mati!«

Prepozno je bilo; luči ni bilo več v nje- ne oči, smehlajaja ne več na njene ustnice.

Popil sem kavo, pa sem se tolažil: »Zvečer ji porečem tisto besedo, tisto ljubeznivo, za katero sem oguljufal njeno ljubezen...«

Nisem je rekel ne zvečer, ne drugi dan in tudi ne ob slovesu...

Tri ali štiri leta kasneje mi je v tujini tuja ženska prinesla kavo v izbo. Takrat me je izpreletelo, zaskelilo me v srcu ta-

ko močno, da bi bil vzkliknil od bolečine. Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti...

Vrzdenc

Moja mati je bila doma z Vrzdéncu. Ta vas je, pravijo, tam nekje v Horjulski dolini; jaz ne vem, če je res, ker je nikoli nisem videl in je tudi na nobenem zemljevidu ni zaznamenovane. Ali da je na svetu in da je celo prav blizu, je čisto gotovo. Morda sem bil že od nje samo še za uro hoda; morda sem jo bil kdaj na dolgih svojih potih ponevedoma že ugledal, pa je nisem spoznal po imenu in mi je bila tuja in nema kakor vsaka druga vas. Zdi se mi prav zares, da sva nekoč stala z materjo na hribu ter gledala nanjo. Zgodaj zjutraj je bilo, mislim. V dolini so bile še bele megle, iznad megla se je vzdigal holmec, na holmcu je bila cerkev z visokim obzidjem in na to cerkev je sijalo žarko sonce. Na materinem obrazu je odseval ta nebeški svit. Iztegnila je roko in je pokazala na cerkev. »Tam je Vrzdénc!« Njen glas je bil globok, mehak in zamišljen, kakor da bi rekel otrok: »Tam so nebesa!« In kakor da bi jetnik strmél skozi omrežje: »Tam je polje!«... Morda pa je vas čisto kje drugje in čisto drugačna in so bile vse to samo sanje.

Nikoli nisem bil na Vrzdéncu in vem, da nikoli ne bom. Tudi ne, če bi bil en sam korak do tja. Spominim se na to vas, kadar sem zelo potr ali zelo bolan. Takrat se mi približa, kakor se časih razboleli in preplašeni duši približa smrt. Prešinila me je nekoč misel, iz temne globočine, iz bolesti je bila segla, da bom ob tisti uri, ko se bo treba napraviti na zadnjo pot, ugledal s slamo krito kočjo, kjer se je rodila moja mati, ugledal tudi še njeno zibko, z rdečimi srci pomalano; in videl drobnega otroka v predolgem zelenem krilcu, njegove prve, nebolgljene korake, slišal njegov tenki smeh, njegove jecljajoče, na pol razumljive besede... in da bodo vse naokoli, kakor cvetice na polju, cvetele bele misli srca, ki še ni bilo ranjeno od spoznanja. Prešinila me je taka misel in ne dvomim nič, da se bo res tako zgodilo. Ker spomin, ki se človeku oglasi iz onih krajev, ne laže nikoli.

Dan pred smrtjo se je mati selila. Bilo je že pod mrak in truden sem bil. Mati je mirno sopla in zdelo se mi je, da spi; zato sem šel po prstih iz izbe ter se napolil k sosedu, da si odpočijem ob kozarcu vina. Ostal sem tam, dokler se ni do dobrega znočilo. Ko sem se vrnil ter prižgal svetilko, me je zgrabila za grlo neznana groza. Materina postelja je bila prazna. Stal sem in trepetal in se nisem mogel ganiti. Nič ne vem kako in nič ne vem kdaj sem se prestopil, hodil s svetilko v roki po izbi, po veži; in vse, kakor da hodi neki drug čisto tuj človek, jaz pa da stojim za mizo ter gledam in čakam, kdaj da bo opravil. Tako sem prišel sko-

zi vežo in po dveh lesenih stopnicah v malo kamrico, kjer je imela stara ženska svoj kot. Na postelji je ležala moja mati. Ko sem jo ugledal, mi je stisnilo, do kaplje izželo srce nekaj tako čudnega, da nikjer ni temu imena; boleost in ljubezen, oboje in še več. Mati je bila mlada, lica so bila zdrava, oči jasne in vesele, na ustnicah smehljaj. Gledala me je z nekako tiho, pritajeno prešernostjo nespametnega otroka, ki trepeče, da sam ne ve zakaj.

»Kako ste prišli v to posteljo, mati?«
»Sama sem prišla. Nikar ne misli, da sem tako hudo bolna! Če bog dá, bova kmalu na Vrzdéncu. Saj se meniva že toliko let! Ko sem vstala, se mi je kar zdelo, da bi se napolila naravnost tja, pa nisem našla obleke.«

Ob teh besedah, ob tem pogledu in smehljaju mi je bilo, da bi šel kam v samoto, v temo in tam potožil nebesom. Ker občutil sem, da je v kamrici še nekdo tretji, ki se sklanja nad naju bled in visok ter naju posluša.

»Tista postelja tam ni prav postлана; peče me, kakor da ste mi nasuli žerjavice pod rjuho. Tukaj je bolje, le malo daleč je. Saj bi že skoraj bila prišla do Vrzdénca, tako sem hodila. Stopim in tudi zid stopi na stran, kakor da bi se otroci lovili . . . Mislim, da bi si naročila voz do Vrzdénca, drugače ne prideva nikoli tja. Kako bodo gledali, ko se pripeljeva! Saj bi Mrovec dal voz, kajne?«

»Čemu bi ga ne dal?«

»Zares, čemu bi ga ne dal? Rano zjutraj se odpeljeva, nedelja bo in sonce. Jaz vem, da bo vse lepo, kakor da bi bilo v svetem pismu. Zgodilo pa se bo kmalu; nocoj še ne, ker je že noč, ali jutri najbrž . . . stopi no k Mrovcu in povprašaj zaradi voza . . . Čemu jokaš?«

Vročje se mi je bilo izlilo iz oči in mi je žgalo na licih. Mati se je ozrla name z globokim, nemirnim, čudno plahim pogledom; obrnila je glavo k zidu, spet je bil bolan, ubog, od trpljenja in bridkosti izsesan njen obraz.

Človek, ki je imel pelin za kosilo in pelin za večerjo, ki je škropil ljubezen, koderkoli je hodil, sam pa ni okusil nobene kaplje, si na tihem, prav na skritem dnu svoje duše ustvari svetle sanje, brez katerih bi moral skopneti od vsega hudega. Najprej se mu zasveti od nekod le prav ponižna lučka, spomin na nekaj milega, želja po nečem lepem, mehke, kar morda nikoli nikjer ni bilo in nikjer ni. Luč pa je zmerom lepša in svetlejša, kolikor več je bridkosti in kolikor bliže je odrešenje. Dokler se svetloba nazadnje veličasno ne izlije v ono, ki je zadnja in večna, ter je tako izpolnjena obljuba, srcu dana, in doseženo plačilo za verno zaupanje.

Spomnim se na Vrzdénc, kadar mi je v dušo mrz, kadar mi zahladi v lica tesnobni strah, ki je spomin na smrt . . . Kaj je res že blizu tisti čas, tista sončna nedelja? Mrovec, pripravi brž voz, da se popeljeva z materjo na Vrzdénc! . . .

Na Otočcu je 14. in 15. februarja posebna komisija ocenjevala dolenjski cviček. Kar devet cvičkov je dobilo »vrhunsko« oceno. Za najboljšega pa je bil s 15.9 točkami priznan vinski pridelek vinogradnika Martina Cvelbarja iz Novega mesta, ki ima vinograd na Trški gori! Komisija je ugotovila, da je mogoče dober cviček pridelati tudi na manj poznanih vinorodnih dolenjskih okoliših ter da je kvaliteta odvisna tudi od strokovnosti pridelovanja in pravilnega in skrbnega kletarjenja. Odlično so bili ocenjeni cvički iz Novega mesta, Šentjerneja, Kostanjevice, Podbočja in Velikega Trna. Dne 18. marca so v hotelu Kandija v Novem mestu ob letošnjem »Tednu cvička« slovesno odprli razstavo in poskušnjo cvičkov. Ob otvoritvi je bil tudi sprevid vinogradnikov skozi Novo mesto, ki so prikazovali vinogradniška opravila. Sprevid je popestrila godba na pihala s Trebnjega.

V Kočevju namerava zagrebški režiser Branko Marjanović snemati znanstveni film iz življenja polhov. Marjanović je znan režiser filmov iz živalskega sveta. Na Kočevskem je pred več leti snemal tudi film o divjem petelinu. Film, ki ga namerava posneti, ne bo govoril o lovu na polhe, temveč predvsem o življenju polhov in njihovih sovražnikih. Snemali ga bodo v presledkih. Režiser pričakuje, da mu bodo pri tem pomagali kočevski polharji.

V Gorici onkraj meje, v hotelu Palace so v dneh od 29. marca do 4. aprila priredili »Teden slovenske kuhinje«. Prireditelja sta gospodarska zbornica iz Nove Gorice in gospodarska zbornica iz sosednje zamejske Gorice. Ta gostinsko turistična prireditvev postaja tradicionalna. Lani je bila podobna prireditvev v hotelu Park v Novi Gorici pod naslovom »Teden italijanske kuhinje«. Jedi so pripravili gostinci iz sosednje goriške pokrajine. Letos pa so pripravili slovenske narodne jedi v hotelu Palace v Gorici kuharji iz naših hotelov: Park v Novi Gorici, Kanin v Bovcu, Argonavti v Novi Gorici, Poldanovec iz Lokev, Planike iz Ajdovščine, Krna iz Tolmina in restavracije Nebesa iz Idrije.

V Sečovljah bo do jeseni zgrajena prva faza novega letališča Portorož. Že obstoječo 700 metrsko letališko stezo bodo razširili in podaljšali še za sto metrov, dogradili bodo letališko stavbo z dovozno stezo in ploščadjo, skladiščem za goriva in vsem drugim, kar sodi zraven. Kmalu zatem bodo predali namenu kontrolni stolp in tako bo prvotno travnato letališče, ki so ga asfaltirali pred petimi leti in je doslej služilo le za športne in turistične prireditve, odprto in nared za javni letalski promet. Generalni načrt letališča predvideva v končni fazi gradnje možnost dodatnega podaljšanja 800 metrske steze, kakor tudi dograditev še ene steze v dolžini 1100 metrov. Po dokončni dograditvi bodo na tem letališču lahko pristajala letala generalne aviacije in letala STOL, katera za vzlet odnosno pristanek, potrebujejo razmeroma kratke steze. Investitor letališča je Igralnica v Portorožu. Po ocenah gospodarstvenikov bo novo letališče velikega pomena za celotno gospodarstvo ob naši obali.

V Postojni bo planinsko društvo letos praznovalo 30-letnico ustanovitve. Ob jubileju bodo septembra organizirali na vrhu Nanosa proslavo, ki bo združena s pohodom pod geslom »Sto družin na Nanos«. Obenem bo društvo razvilo svoj društveni prapor in podelilo priznanja članom, ki se bodo že stotič povzpeli na Nanos.

V Sežani so odprli nov sodobno urejen dom za upokojujence, ki bo lahko sprejel v oskrbo 154 ostarelih. V domu je sodobno urejena restavracija, družabni prostori in prostori za zdravstvene usluge. Pomembno je tudi to, da stoji dom sredi novega stanovanjskega naselja in so blizu tudi trgovine, tako da se stanovalci ne bodo čutili odtrgane od življenja.

Na podstrešju

Na vsakem podstrešju so tramovi, na našem pa so bili tudi zaboji, do vrha napolnjeni s starimi popisanimi zvezki. Vanje je pisal in risal stric Tone, ko se je na Dunaju učil za inženirja. Ob zabojih je stala skrinja, na treh straneh poslikana z velikimi rdečimi in plavimi rožami. Na podstrešju so ležale stare razbite petrolejke, pokvarjeno orodje in kolovrat. Saj naša mama tudi pozimi ni imela rada, da bi predla nanj.

Rada sem stikala po podstrešju, dokler nisem sanjala, da žive na podstrešju čarovnice in predejo na mamin kolovrat.

Zjutraj in še dolgo potem sem verjela, da imajo čarovnice pod našo streho svojo strašno predilnico.

Čarovnice so bile oblečene v temno sive obleke, kapuce so si potegnile čez glave in skrivale so dolgonose, brez-zobe obraze. Na rokah in nogah dolge ukrivljene nohte, zlovoljne in čemerne niso govorile, temveč le sikale in vreščale.

Po tistih strašnih sanjah nisem hotela več na podstrešje. Še podnevi sem urno stekla mimo stopnic in gledala vstran. Na večer, ko se je po vsej hiši potaknil mrak, pa me živa duša ne bi pregovorila, da bi šla tam sama. Majskega jutra, ko je naša hiša dišala po cvetočem bezgu in po mladih travah, mi je rekla mama:

— Danes bova pospravili na podstrešju.

V veliko vrtno škropilnico je natočila vode, vzela svetlo sirkovo metlo in veliko cunjo pa sva šli nad čarovnice.

Poškropila je vegasta tla in skrbno pometala. Gledala sem jo, kako mirno je posegla z metlo v vsak kot, obrisala pajčevine ob tramih, potem ko je na široko odprla obe okrogli okenci v strehi.

— Le poglej po vseh kotih, mi je rekla, in če boš našla kakšno majhno čarovnico, mi jo pokaži. Rada bi jo videla, saj še nikoli nobene nisem.

Vzela sem cunjo in brisala zaboje s knjigami in zvezki, podrgnila po pisanih rožah na skrinji, da so posvetile.

Ker je prešerno majskega sonce prepodilo ves strah iz mojega srca, bi tudi jaz nadvse rada našla majčkeno čarovnico. Ne bi se je bala. Saj je bila mama z menoj in ona je bila trdno prepričana, da tudi na našem podstrešju ni čarovnic.

Kristina Brenkova

Partizanske kape

Ko so slovenski partizani začeli zamenjavati triglavke s titovkami, so nam dekleta s terena poslala nekaj ducatov titovk. Lahko smo izbirali. Jaz sem izbral tako z debelim blagom, da bi me pozimi bolj grelo. Kako ponosno sem si jo dal na glavo! (Ampak tako, da bi bil »fant od fare«, si je nisem znal.) Šele tedaj sem postal pravi partizan.

Samo nekaj dni je trajalo moje zadovoljstvo, potem pa sem zgubil vse veselje z novim pokrivalom. »Kakšna pa je tvoja zvezda?« mi je rekel tovariš. »Kakšna?« sem se začudil. Ko sem si izbral titovko, sem gledal samo na blago, zvezde mi ni bilo mar, videl sem, da ima spredaj nekaj rdečega, to mi je zadostovalo. Zdaj pa sem si zvezdo bolj natančno ogledal. Res, smešna zvezda. Trije rogli posebej, dva posebej, kakor da ima zvezda noge in glavo, in od tistih dveh, ki naj bi bili nogi, je bil eden nekoliko krajši, kakor da zvezda šanta. »Eh, zvezda je zvezda,« sem nejevoljno dejal tovarišu in si posadil titovko nazaj na glavo. Čim pa sem bil sam, sem jo spet vzel z glave in se zazrl v zvezdo. Res, smešna zvezda. Nemogoča. Krajši rogelj se mi je zdel še krajši kakor prej. Čim večkrat sem si zvezdo ogledoval, bolj je šantala, se mi je zdelo. Ves nesrečen sem bil zaradi tiste zvezde. Kaj naj naredim? Naj jo odpa-

ram? Toda titovka brez zvezde ni več titovka, partizan brez zvezde ni pravi partizan.

Skušal sem titovko zamenjati, partizani smo zelo radi menjavali svojo borno lastnino med sabo. Hvalil sem blago, da je toplo, lepe barve, trpežno, da se ne mečka. Blago je bilo vsem všeč, a čim je tovarišem padel pogled na zvezdo, so se nasmehnili in z barantanjem je bilo konec. Nekoč mi je nekdo dejal: »Ta zvezda je čisto tebi podobna.« Prizadelo me je. »Sem škilast, imam eno nogo krajšo, šantam?« sem ga ogorčeno vprašal. »Tisto ne,« mi je z nasmehom odvrnil. »Samo partizan si bolj tak . . .« »Kakšen?« sem se jezen zadržal, ker ni dokončal stavka. A tudi potem ni povedal, kaj je mislil s tistim: »Samo partizan si bolj tak . . .«

Ne, titovke nisem in nisem mogel zamenjati. Ščasoma sem se vdal v uso-do. Tolažil sem se, da se od daleč ne vidi, kakšna je zvezda. Sovražnik torej nikoli ne bo opazil, da imam zvezdo, ki šanta, da sem »bolj tak partizan«. Če pa se bova kdaj le preveč približala drug drugemu, ne bo utegnil gledati zvezde in jaz ne misliti nanjo. Tudi takrat, ko bomo vkorakali v osvobojeno Ljubljano, ljudje ne bodo gledali naših zvezd, temveč nas, partizane, sem si mislil. In tako je tudi bilo.

Karel Gabeljšek

Maj

S hiš se vijejo zastave,
ob poteh ob mlaju mlaj:
»Praznik dela in narave,«
pravi očka, »prvi maj!«

Mesec maj: povsod cvetovi,
bukve v gozdu zelené,
zgodaj zjutraj nad domovi
lastovke nam zacvrčé.

Jože Šmit

Majski dežek

Padaj, majski dežek
na zeleno polje,
da v jeseni zlati
bo rodilo bolje!

Padaj, topli dežek
na pomladno setev,
sonček bo pomagal,
da bo dobra žetev!

Padaj, topli dežek
na cvetoče trate,
kmet se bo veselil
letine bogate!

Ludovika Kalan

Stajica

Zaman se trudiš, sinko moj,
da bi preplezal te ograje.
Daj, da ti pomaga očka tvoj,
da reši te iz staje.

Kmalu prerastel boš pregrade,
v bistvu pa bo vse ostalo, kakor je;
ovire tu in tam pred tabo bodo stale,
le očka bo preslab,
da ti pomagal bi čez nje.

Andrej Kokot

Uganka

5 krat 10 jih hodi po desni,
5 krat 10 jih hodi po levi,
če eno izgubi, nič hudega ni.

(*гомосеница*)

Helena Bizjak-Paš

Ljudski pregovori o domovini

Blagor doma, kdor ga ima.
Boljša je domača gruda kot na tujem
zlata ruda.

Kdor matere zemlje ne časti, sadu ta
njenega vreden ni.

Kdor materin jezik zaničuje, tudi ma-
tere ne spoštuje.

Današnji dan v Nagoldu

Danes smo se zopet zbrali slovenski otroci v nemški učilnici. Samo Sabina in Roman manjkata. Ponovili smo program za naše zlate in najlepše mamice za njihov praznik. Zunaj je sončen spomladanski dan. Zelo toplo je. Sonce se nam smeje skozi okna, ki so na stežaj odprta. Slišimo otroke, ki so srečni in veseli, ker se lahko igrajo. Tudi mi bi se radi sprehajali po parkih, se lovili in skrivali, a vemo, da je potrebno, da se učimo. Jutri pa se bomo tudi mi lahko sprehajali. Zlati sonček liže zadnje krpe snega in nam s tem hoče povedati, da prihaja pomlad, ki jo imamo vsi tako radi.

Blanka Cilenšek,
7. razred slov. šole v Nagoldu

Pustovala sem

V soboto 14. februarja smo se zbrali v Ausstellungshali in praznovali pusta. Bilo je zelo lepo. Tudi ljudi je bilo veliko. Največ jih je prišlo iz Sindelfingena. Ve-

Le pogledite me prijatelji v domovini!
Takšen sem! Navihan, a tudi priden.
Kmalu bom postal pionir in tega praznika se zelo veselim. Jože Urankar,
4. r., Calw

liko odraslih in otrok je bilo maskiranih. Jaz letos nisem imela maske. Muzikanti so lepo in veselo igrali, mi pa seveda plesali. Zelo sem se naskakala in navesečila.

Erika Spreitzer,
Sindelfingen

Sreča pride in odide

Sreča traja samo trenutek. Naenkrat pride in naenkrat odide. To se zgodi v šoli, doma ali na dvorišču. V šoli dobimo dobro oceno, učili smo se. A že v naslednji uri lahko dobimo tudi slabo oceno in sreča je šla mimo. Doma, kadar staršem pomagam pri delu, smo vsi srečni. A včasih, ko na to pozabim, sreče ni več. Sama stojim na dvorišču in nimam nikogar, da bi se z njim igrala. Naenkrat pa pridejo prijatelji in žalost me je minila. Sreča sem. A glej, spet se zaplete. Skregamo se in spet sem sama. Sreča je odšla. Ne morem je zadržati zase. Odšla je naprej k drugim. Nikoli ne bo ostala samo pri meni.

Marjanca iz Reutlingena

Našim mamicam

Mamica je moj največji zaklad. Zelo jo cenim in spoštujem. Rad jo imam, ker je tako ljubezniva in dobra z menoj. Čeprav hodi v službo, je doma vedno vse lepo urejeno. Moja mamica je zlata mamica.

Dejan Bonač,
3. razred slov. šole v Reutlingenu

Moja mamica skrbi za nas in gre vsak dan v službo, samo v soboto in ob nedeljah ne. Dela dve izmeni. Zjutraj začne ob šestih. Kadar dela popoldan, začne ob pol treh. Domov pride šele ob dvanajstih. Zjutraj mora zgodaj vstati, da nam pripravi zajtrk.

Tomi Novak,
Lederstrasse 122 v Reutlingenu

Moja mamica je skrbna, lepa in pridna. Lase ima črnosive, suha je in visoka. Zelo skrbi za nas. Vstane ob pol šestih, pripravi nam zajtrk in uredi vse drugo. Ob pol sedmih nas zbudi in gre potem na avtobusno postajo. Ob sedmih mora biti v tovarni.

Dušan Mihelič,
4. razred slov. šole v Reutlingenu

Naša mamica zelo veliko dela. V tovarni dela na dve izmeni. Zjutraj mora zgodaj vstati, da pripravi zajtrk. Pomaga mi tudi pri domači nalogi, če česa ne razumem. Zato je moja mamica najboljša in najlepša na svetu.

Zoran Novak,
slov. šola v Reutlingenu

Moja mamica veliko ve, ker zelo rada bere. Včasih mi pripoveduje o časih, ko je bila še otrok. Še ati rad posluša te pripovedi iz kmečkega življenja. Škoda, da ima premalo prostega časa. Dela od jutra do večera. Včasih ji pomagam v kuhinji. Rada se z njo pogovorim o vsem, kar me teži. Dostikrat mi pomaga.

Marjanca Cerovšek,
6. razred slov. šole v Reutlingenu

Kdo je pravi?

Čeprav se nam včasih zdi, da ne načrtujemo življenja, da živimo »tja v dan«, nam spomin na minula leta kaže, da smo si bolj ali manj zavestno le zastavljali določene cilje. Od tistega, da se poklicno usposobimo, dobimo ustrezno delovno mesto, do intimnih želja, da si uredimo osebno življenje, da si ustvarimo prijetno skupnosti in morda celo družino.

Zavedajoč se, da za vse zastavljene cilje potrebujemo čas, jih načrtujemo po nekem vrstnem redu. Življenje pa ima tudi svoje »muhe«. Marsikdaj nam ne gre vse po načrtih in željah. Različni nepričakovani dogodki nam onemogočijo realizacijo načrtov, želja, hotenj. Ali pa nas »življenjsko kolesje« tako zagrabi, da ob pravem času in ob pravem trenutku ne uresničimo tistega, kar si želimo. Želja za željo, uresničitev za uresničitvijo . . .

Toda . . . Kako premagati osamljenost? Kako najti nekoga, s katerim bi delil trenutke sreče in potrnosti? Veseliti sam se — to zadovolji redko koga! Manjka nekdo, ki bi nam veselje popestril, nekdo, ki bi zmanjšal žalost, nekdo, kateremu bi lahko zaupali, nekdo, ki bi nas imel rad, nekdo, kateremu bi podarjali nežnost, nekdo . . . Še in še bi lahko naštevali, zakaj v določenem trenutku življenja začutimo potrebo, da bi ob sebi imeli moža, ženo.

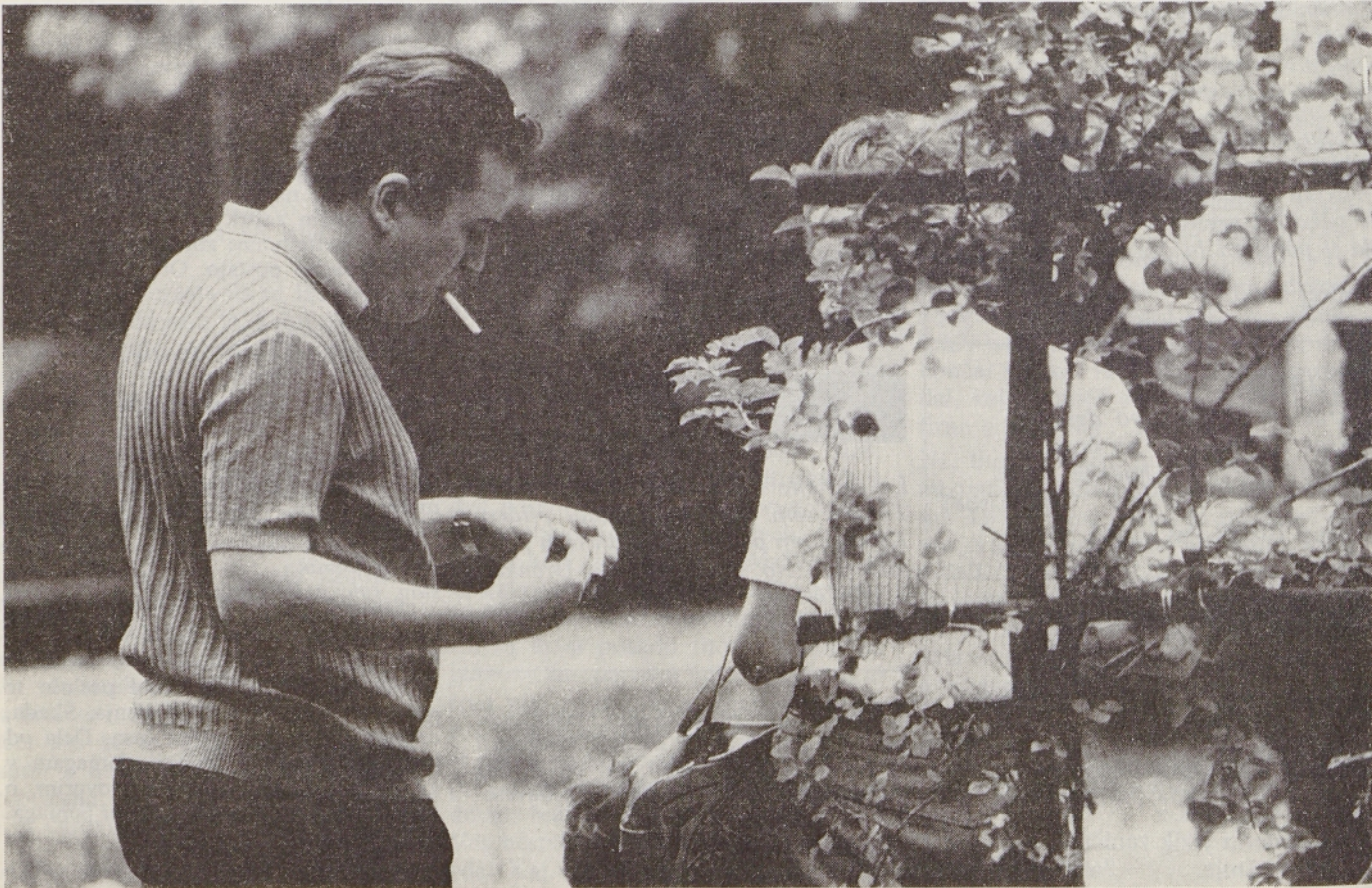
»Že nekaj let sem v tujini,« pravi mlad rojak in nadaljuje: »Počutim se tako osamljenega. Življenje sem si uredil, mislim tiste osnovne razmere; stanovanje imam, tudi takšne dokodke, da bi lahko preživljal družino. Vse bi nekako

že bilo, če mi ne bi manjkalo naše domače dekle. Prijateljeval sem tudi z domačinkami, toda ne morem se znebiti občutka, da bi življenje in ljubezen užival veliko bolje z nekom, ki je rasel v tistem kraju, od koder sem doma. Ta želja je tako močna, da sem bil že večkrat doma, toda nisem se upal približati dekletu. Slednjič sem se le odločil in dal oglas v časopis. Oglasilo se jih je kar precej, toda izbral sem eno, ki se mi je po pismu zdela najbolj vredna moje pozornosti. Dopisujeva si. Med drugim se meniva o poroki in bodočem življenju. Kljub temu sem v skrbeh, ker me nenehno spremlja vprašanje: Ali se dovolj poznavam?«

Dvomiti, spraševati se, tehtati pri tako pomembnih odločitvah, kot je ustvarjanje zakonske skupnosti, je dokaz posameznikove zrelosti. Kajti prepogosto se dogaja, da v zaljubljenosti, slepi od čustev, ali pa pod prevelikim pritiskom osamljenosti, sklepamo skupnost, ne da bi premišljevali o tistih osebnostnih značilnostih partnerja ali partnerke, ki so izredno pomembne za skladnost vzajemnih odnosov moškega in ženske. Zlasti če se zavedamo dejstva, da vsi lahko čutimo osamljenost, pa vendar nismo vsi v enaki meri sposobni za skupno življenje moškega in ženske ali pa za ustvarjanje družine. Sprejeti dejstvo, da je sklepanje zakonske skupnosti v bistvu dogovor med žensko in moškim, je za mnoge na začetku poznanstva nekaj, kar je daleč od ljubezni. Vsakdanje življenje nam priča, da še tako velika ljubezen moškega in ženske usahne, če spregledata nujnosti vsakdanjega življenja.

Med pomembnimi nujnostmi vsakdanjega življenja je vsekakor vzajemno spoznavanje, predvsem spoznavanje osebnosti drug drugega. Za spoznavanje osebnosti drugega pa potrebujemo čas, ki nam ponuja možnosti, da dobro spo-

Pogovor: — Foto: Milenko Pegan

znamo osebnostne značilnosti partnerja. Po večkratnih srečanjih lahko prepoznamo določene oblike partnerjevega reagiranja, ki nam omogočajo napoved določenih sposobnosti, nujnih za harmonično in srečno zakonsko skupnost. Kajti posamezniki, ki so bolj sposobni za zakonsko skupnost, kažejo značilnosti, kot so: ljubeznivost do drugih, da niso prehitro užaljeni in da ne pretiravajo v tem, kaj si drugi mislijo o njih, ne jezijo se, če jim drugi svetujejo, imajo smisel za sodelovanje, ne zavidajo drugim, pričakujejo, da so tudi drugi ljubeznivi do njih, ne upirajo se manj pomembnim vlogam, znajo ekonomično ravnati z denarjem...

Še in še bi lahko naštevali osebnostne značilnosti, ki nam omogočajo napoved harmonije v bodoči zakonski skupnosti in presojanje osebnosti, ki bo s svojimi osebnostnimi značilnostimi prispevala k skupni sreči dveh.

Kajti, čeprav danes razvezo zakonske skupnosti relativno lahko in hitro dobimo, ne gre pozabiti, da je vsaka razveza tveganje, ki se kaže v poznejšem življenju. Naposled gre le za javno priznanje, ki čustveno obremeni slehernega posameznika. Tako kot je pri nas navada reči, »da je boljše preprečiti kot pa zdraviti, velja tudi pri sklepanju zakonske skupnosti. Bolje je prej premisliti in potem uživati v sreči v dvoje, kot pa na hitro skleniti in se pozneje kesati.

»Od začetka je kazalo, da je to velika, velika ljubezen. Toda, življenje je pokazalo svoje. Hotel je, da sem le doma, njemu na voljo. O službi in sodelavcih sploh nisem smela govoriti, ker ni prenesel. Od začetka sem mislila, da je to izraz velike ljubezni do mene. Všeč mi je bilo. Toda, gorje! Ščasoma sem le spoznala, da sem v 'zakonski ječi' in ne v ljubezenski trdnjavi'. Dolgo, dolgo sem premišljevala, dokler nisem le sklenila, da tako ne gre več. Ni zaleglo, da sem se razvezala in ostala v istem mestu. Odselila sem se in pozneje odšla v tujino. Po vsem tistem življenju sem bolj svobodno zadihala. In vendar mi je še danes ostal grenak okus v ustih,« je zapisala rojakinja, ki si še danes zdravi posledice »zakonskih ran« nekje v tujini!

Azra Kristančič, dipl. psihologinja

Kosilo po domače

Špinačna juha
Dolenjski štruklji
Regrat s slanino

ŠPINAČNA JUHA

40 do 50 dkg špinače dobro očistimo in operemo ter kuhamo v malo osoljenem kropu približno pet minut. Kuhano špinačo odcedimo in pretlačimo ali zmeljemo na strojček. Vodo, v kateri se je špinača kuhala, porabimo za zalivanje. V kozici segrejemo žlico maščobe (margarine ali masla), vmešamo v maščobo 3 do 4 dkg moke in naredimo svetlo prežganje. Primešamo špinačo, ki ji dodamo strok strtega česna in zalijemo s kozarcem mleka ter vodo, v kateri se je špinača kuhala, solimo in pustimo, da dobro prevre. Kuhano špinačo popravimo z nastrganim muškatom, in kislo smetano ter popramo. Špinačno juho lahko postrežemo z ocvrtimi krušnimi rezinami, lahko pa vanjo zakuhamo pest ali dve riža.

DOLENJSKI ŠTRUKLJI

Iz pol kg moke, enega ali dveh jajc, žlice olja, soli, malo limoninega soka ali curka kisa in mlačne vode vgnemo vlečno testo, ki mora biti mehko in prožno. Iz testa naredimo več hlebčkov, vsakega dobro pognemo, ter pustimo, da pokriti počivajo pol ure. Za tem vsakega posebej na pomokanem prtiju prav malo razvaljamo ter nato še razvlečemo in namažemo z nadevom ter zvijemo.

Za nadev zmeljemo ali sesekljamo 40 dkg prekajene svinjine, ki smo ji dodali četrt litra dobre smetane, 3 rumenjake in nazadnje sneg treh beljakov ter nekaj sesekljanega zelenega petršilja. Nadev namažemo na testo, ga zatem tesno zvijemo in damo v moker, ožet z drobtinami potresen prtij, ki ga tesno zvijemo, ter štruklje skuhamo v osoljenem kropu. Vro naj 20 minut. Kuhane vzamemo iz prtija, razrežemo in zabelimo z na masti ali maslu precvrtimi drobtinami.

REGRAT S SLANINO

Opran mlad regrat dobro odcedimo. Narežemo 10 dkg slanine na kocke in jo v kozici svetlo precvremo. Prilijemo po okusu razredčen kis ali cviček in prevremo. To še toplo zabelo zlijemo na regrat, ki smo ga prej malo solile. Regratu lahko dodamo strok strtega česna in nekaj kuhanih narezanih krompirjev. Slanino lahko nadomestimo tudi z dobrimi ocvirki.

Pečenjak in praženec

Pečenjak (šmorn) spečemo iz testa, ki ga pripravimo podobno kot za palačinke. V pol litra mleka vtepemo dve jajci, solimo, osladkamo ter vmešamo nekaj žlic mehke in nekaj žlic ostre moke. Testo mora biti gosto tekoče. V pekaču ogrejemo maščobo, nato pa vlijemo vanj testo za prst na debelo. *Pečenjak* je lahko slan. Vtem primeru ga, preden ga damo v pečico, povrh potresemo z ocvirki, ali z na kocke narezano slanino ali z nastrganim sirom. Ko je pečen, ga razrežemo na primerne kose in ponudimo s solato. Sladek pečenjak pa pred peko potresemo z rozinami ali z na kocke narezanim sadjem, ki ga še sladkamo. Ko je pečen, ga razrežemo in ponudimo poleg kompot.

Praženec pripravimo iz enakega testa kakor pečenjak. Če pa želimo, da bi bil bolj rahel, vmešamo rumenjake posebej, iz beljakov pa stepemo sneg ter ga odišavimo z malo nastrgane limonine lupinice. Testo vlijemo v omaščeno ogreto ponev ali pekač in pečemo v pečici. Ko nekoliko zarumeni, praženec z vilicami razdelimo na manjše kose in po potrebi obrnemo. Ko se še popeče, ga z vilicami zdrobimo. Med drobljenjem dodamo košček surovega masla in potresemo s kristalnim sladkorjem. Ta se stopi in obenem karamelizira in praženec bo še bolj sočen.

Carski praženec pripravimo podobno, le da dodamo še eno jajce (rumenjake vmešamo posebej, iz beljakov stepemo sneg), testu pa dodamo še košček stopljenega masla. Ko je testo v pekaču, potresemo povrh pest prebranih, opranih in osušenih rozin. Namesto rozin potresemo lahko povrh tudi na kocke narezana olupljena in sladkana jabolka.

Vpliv okolja na jezik

Strašno rad poslušam rojake, ko prihajajo na obisk v domovino. Iz njihove govorice se odkrivajo njihova narava, okolje in izseljenska stopnja.

Rekli smo, da je človek jezikovno otrok svojega okolja. Kar se Janezek nauči, to Janez zna, je naš pregovor. Komur je dano, da ostane vse življenje v približno istem jezikovnem okolju, ima možnost, da najdosledneje ohrani svojo jezikovno predlogo.

Od jezikovne predloge ali okolja pa je seveda odvisno, kakšen je njegov jezik. Lahko gre za izrazito nevpilvano jezikovno predlogo, lahko pa za jezik, ki je močno pod vplivom drugih jezikov.

Pri rojakih, ki se vračajo na obisk v domovino, odkrivamo lahko vse polno jezikovnih odtenkov.

Zanimivo je, da nekateri kljub dolgim letom odsotnosti iz domovine ob vrnitvi govorijo lepo in gladko slovenščino, pa čeprav z majčkeno drugačno stavčno melodijo. Ta stavčna melodija se jim podzavestno vtihotapi pod vplivom dolgoletnega poslušanja angleščine, španščine ali nemščine, v kakršnem okolju so pač dan na dan izpostavljeni govorici sosedov, radia in televizije.

Užitek pa je poslušati takega rojaka ali rojakinjo še posebej, če je doma z dežele in iz kraja z izrazito narečno obarvanostjo. Njegova besedna in stavčna melodija je včasih čudovito pristna, narečno veliko čistejša, kakor je na splošno danes mogoče najti govorca med nami. Tak rojak je pač odnesel s seboj na tuje svoje tedanje jezikovno stanje in ga ohranil, konzerviral. Zdaj ga nespremenjenega, nepokvarjenega ponavlja in obnavlja, kakor da ga je takrat posnel na magnetofonski trak in ga zdaj vrti v tedanjem stanju, medtem ko so njegovi sorodniki, znanci, prijatelji, ki so ostali tu, deloma spremenili govorico, dasi tega sami ne opažajo in se tega ne zavedajo.

Ko se torej po toliko in toliko letih, recimo, brat in sestra spet zaslišita, drug pri drugem opazita rahel nadih jezikovne spremenjenosti. Sestra, ki je ostala doma, se je pač dolga leta prilagojevala in prilagodila svojemu okolju, ki je vplivalo nanjo ne samo s šolo, radiom in televizijo, knjigo in tiskom sploh, temveč tudi s sosedi, ki hodijo v tovarno, kjer se srečujejo z delavci iz raznih krajev Slovenije, torej z različnimi govoricami, in se tako brusijo njihove izrazito narečne posebnosti.

Brat pa je po odhodu v tujino ostal, recimo, ves čas v jezikovno povsem tujem okolju. Ni se imel s kom pogovarjati po slovensko, kvečjemu na svete čase, ni se mogel z ničemer jezikovno »pohujšati«, ker ni imel ne slovenskih dnevnikov ne radia. Po svoji naravi pa je tak, da zna povsem ločiti oba jezika: svojo materinščino in zdaj potrebno mu angleščino.

Vendar vemo, da nismo vsi ljudje taki, tako samosvoji, tako zvesti svojemu jeziku. Večinoma smo bolj prilagodljivi, nagnjeni k posnemanju. Komaj smo nekaj dni med novim okoljem, že se nam vtihotapi tuj izraz v lasten govor. Kar pomislimo: doma smo z dežele, pa imamo opravka z mestnimi ljudmi in že radi tudi sami spregovorimo kakšno mestno. Ali obratno: smo iz mesta in pridemo na deželo na počitnice in že po nekaj dneh se poskušamo po snovi in besedah prilagoditi svojemu novemu okolju.

Tako in še bolj izrazito se to dogaja ljudem, ki pridejo v povsem novo in drugačno jezikovno okolje. Nekaj časa so kakor gluhi in nemi, počasi pa se jim potem vrne temeljna zmožnost poslušanja in prilagajanja. Čeprav so bili torej zviška vrženi v vodo neznanega jezika, ne utonejo, temveč vzplavajo, se nekaj časa sicer bolj po sili držijo na površju, navsezadnje pa se že povsem prilagodijo novemu jeziku.

Bistveno za njihov novi jezik je zdaj, v kakšnem okolju živijo. Če so popolnoma sami med tujci, jim pač ne preostane nič drugega, kakor da svoj materin jezik ohranijo za posebne prilike, ko le pridejo v stik s katerim od rojakov, da se lahko z njim sporazumejo v materinščini, izpopolnjujejo pa se samo v novem jeziku.

Večinoma pa se dogaja tako, da človek v tujem okolju le ni čisto sam in edini zastopnik svojega jezika. Mogoče sta dva, mož in žena, mogoče imata otroke, mogoče je še kakšen sosed, mogoče se celo več rojakov tu pa tam sreča ali celo stanujejo v isti hiši ali na isti ulici.

Tu se poraja tisoč možnosti. Materinščina in tujščina ali bolje rečeno, prvi in drugi jezik, nista vsak zase, temveč se bolj ali manj prepletata med seboj. Dokler je namreč Slovenec en sam med sto in več Američani, s svojim jezikom ne vpliva in ne more vplivati nanje, v obratni smeri pa se dogaja marsikaj, saj mu Američani polagoma povsem neopazno določijo novo govorico. Če pa je več Slovencev med Američani, v začetku, dokler še ne znajo angleško, med seboj radi govorijo po domače, vendar vmes že poskušajo posamezne predmete, s katerimi dotlej niso imeli opravka, poimenovati kar s tujo besedo. Pri tem mislim ne samo na poimenovanje svojih novih sosedov in znancev, ne samo na poimenovanje njihovih naslovov (ulic in služb), temveč tudi na poimenovanje tamkajšnjih prevoznih možnosti (*bus*, kar in podobno), na časopise (*papir*); in tako nastaja zanimivo prepletanje obeh jezikov, kateremu se pozneje, ko postanemo bolj samozavestni in sproščeni, pa tudi bolj večji novemu jeziku, večinoma zlahkoma odpovemo, da znamo govoriti čisto, med Slovenci po slovensko, med Američani po angleško, le z nekaj tujimi primesmi, pomešanimi in primešanimi v siceršnjo, naj bo že slovensko ali angleško govorico.

Janko Moder

med novimi knjigami

Ribničani, ki živijo na tujem, starejši ali mlajši, bodo brez dvoma veseli nove slovenske knjige, katere snov je vzeta iz njihove ožje domovine. To je nova knjiga mladega slovenskega pisatelja Mihe Mateta LESKOVA MLADOST, ki je pred nekaj tedni izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani. To je zbirka črtic, zapisana iz osebnih doživljanj avtorjev, zgodba iz otroštva, ki pa je ne preveva domotožnost, temveč jo preveva značilna ribniška hudomušnost in humor. Tudi iz resnih motivov je znal avtor izluščiti predvsem tisto, kar naj bi spodbujalo optimizem v mladem človeku. Eno izmed zgodb, objavljenih v tej knjigi (Klobase) ste si lahko prebrali tudi v januarski številki naše revije.

Vsem, ki jih podrobneje zanima razvoj Slovenije v treh desetletjih po vojni, je namenjena knjiga SLOVENIJA 1945—1975, ki jo je izdal zavod za statistiko SR Slovenije. Knjiga je razdeljena na štiri dele. V prvem delu z naslovom Rojstvo republike je prikazano nastajanje slovenske državnosti od ustanovitve Osvobodilne fronte pa do ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini. Zanimivo je zlasti poglavje o novih slovenskih mejah ter o sporazumih, ki so pripeljali do njih, kakor tudi o vojnih žrtvah in pustošenju. Uvodni del zaključuje poglavje o obnovi domovine. Temu sledi pregled družbeno-ekonomskega razvoja SR Slovenije po obdobjih od administrativnega upravljanja do samoupravljanja ter po področjih — družbenopolitična ureditev, bivalstvo in zaposlenost, gospodarski razvoj, promet idr. Knjiga je napisana poljudno in opremljena s skoraj 250 grafičnimi prikazi.

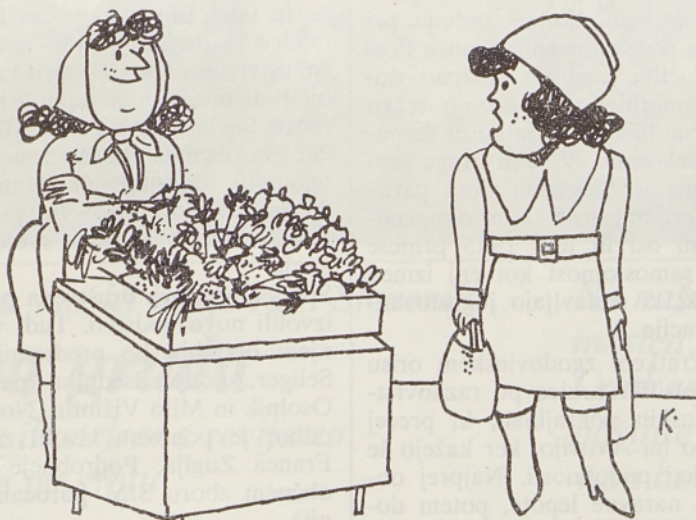
SLOVENSKA NAREČJA — Slovenski jezik sodi med najmlajše slovanske jezike, kljub temu pa sodi med najbogatejše po svoji narečni razčlenjenosti. Strokovnjaki, ki se posebej ukvarjajo s slovenskimi narečji, so jih naštel kar 40. Vsakdo, ki ga ta vprašanja posebej zanimajo, nikakor ni nujno, da je jezikoslovec, se bo s tem nekoliko podrobneje seznanil v knjigi Slovenskega narečja, ki jo je napisal znani slovenski jezikoslovec dr. Tine Logar. Osnova knjige so besedila značilnih slovenskih narečnih pripovedi.

Vse knjige, o katerih poročamo, vam lahko posreduje tudi naše uredništvo.

J. P.

»Kako to, da so uvožene pomaranče cenejše od domačih jabolok?«
 »Kaj ne veste, da je treba domače blago bolj ceniti kot tuje!«

»Kupite kaj, gospa, v rožcah je zdravje!«
 »A, zato je moj dedec tako zdrav, ko je kar naprej v rožcah!«

»Nikoli ne vem, kaj naj počnem z moževo denarnico: je zmeraj prazna.«

Iz Švice v München

SPD Triglav v Švici vabi rojakinje in rojake dne 7. in 8. maja na dvodnevni izlet v München. Potovali bomo na 5. tradicionalno srečanje slovenskih društev iz Evrope.

Vsi, ki imate željo in namen udeležiti se omenjenega srečanja, oglosite se čimprej na društvo — pismeno ali telefonsko. Če bo zanimanje dovolj veliko, bo organizator izleta najel avtobus. Drugače bomo potovali z vlakom po dogovoru. Vse informacije kakor tudi ceno potovanja dobite na sedežu društva.

SPD Triglav, Meilen

Hiša v Štorah

Prodam novejšo enostanovanjsko hišo, deset minut od postaje v Štorah pri Celju. V hiši voda, elektrika, centralna kurjava. Cena ugodna.

Franc JOŠT, 63220 ŠTORE št. 52,
 SLOVENIJA, JUGOSLAVIJA

Ženitna ponudba

Želela bi spoznati simpatičnega Slovenca visoke postave, od 45 do 55 let starega, ki živi v Avstraliji ali bi pa želel živeti v Avstraliji. Posedujem nekaj imovine, sem vesela in dobre narave.

Prosim pišite pod šifro »Ana iz Avstralije« na uredništvo Rodne grude, 61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija.

Dopisovanje in ženitev

Razočaran Slovenec v Avstraliji išče pošteno slovensko dekle za ustanovitev novega skupnega doma. Želim si tudi dopisovati z rojaki na vseh koncih sveta. Odgovoril bom na vsako pismo.

Franc Budja, P. O. Box 283,
 Nhulunbuy N. T. Australia 5797

»Če nisi trmasta se javi, pa bo ohcet«

Rad bi spoznal dekle čiste preteklosti, ki je v tujino prišla z namenom, da si doma ustvari ali zboljša dom. Če si simpatična in verjameš v medsebojno razumevanje, se mi oglosi pod zgornjo šifro na uredništvo Rodne grude. Sem 31/173, vitek, temne polti, vesela narave. Rad imam naravo in šport, drugače pa se prilagam okolju.

Slovenija pod peresom tujih avtorjev in kritikov

V eni prejšnjih številk Rodne grude se naša učiteljica Omahnova iz Luzerna huduje, da rojak A. P. piše toliko negativnega o Švici. Njegovo stališče je zelo subjektivno in ozko, zato ga seveda ni mogoče sprejeti kot splošno veljavno oceno te dežele.

Tudi o Sloveniji so že posamezniki pisali zelo enostranske negativne ocene, ki pa nikakor ne morejo biti odločilne: navadno vplivajo le na majhen krog neveščih bralcev, ki si sami ne morejo ustvariti svojega mnenja. Toda nadvse nas je razveselila zelo lepo ilustrirana knjiga z naslovom »Slovenija«, ki jo je v Linzu (Oberösterreichischer Landesverlag) izdal avstrijski avtor Kristian Sottriffer. Pravilno je, da pravične objektivne ocene napravijo na bralce večji vtis kot pa subjektivne kritike. Poglejmo si, kaj tujec iz sosednje dežele pove o naši domovini in kako so kritiki v Švici sprejeli njegovo knjigo! Zanimivo je, da imamo priložnost oceniti avtorja tujca in kritika tujca, ki je v renomiranem züriškem dnevniku »Neue Zürcher Zeitung« v maju 1974 takole zapisal:

»Malokatera pokrajina nam je posredovala vtis, da je resnično v osrčju Evrope, kot je to v primeru Slovenije, ki leži med Karavankami in Jadranskim morjem. Sottriffer jo označuje kot zrcalo Srednje Evrope in ji posveča svojo knjigo, ki na kratko tekoče pripoveduje o zgodovini, kulturi in pokrajinah te lepe dežele. Knjiga vsebuje tudi okrog 90 enobarvnih in večbarvnih fotografij, ki dobro ilustrirajo pripoved o Sloveniji.

Z 1,7 milijona prebivalcev spada Slovenija kot druga najmanjša republika z 20 odstotki industrijskih objektov in rudnikov kakor tudi 16 odstotki industrijskih delavcev v jugoslovansko federacijo. Vsak turist opazi najprej, da Slovenija stremi, da bi dosegla zahodnoevropski standard civilizacije, vendar še bolj se mu priljubi dežela zaradi prizadevanj, da ohrani stare tradicije, ki so zasidrane v narodni zavesti Slovencev. Tej zavesti so Slovenci dolžni zahvalo, da so se uveljavili kot narod in se končno lahko konstituirali v državo.

V kratkih potezah spominja Sottriffer na pestro zgodovino te dežele od prvih naselbin Ilirov in Keltoev do Rimljanov in do sedanosti. »Prvi ohranjeni in najstarejši jezikovni spomenik Slovencev so molitve brižinskega škofa Abrahama (957—994)« in leto 973 je prineslo prvo zgodovinsko omembo »Mark Krain« (krajnska marka). Z

Rudolfom Habsburškim se je za Slovenijo pričelo obdobje 660 let pod vlado habsburške dinastije. »Do vpada Turkov je Slovenija delila usodo skupne zgodovine z ostalimi vzhodnoalpskimi deželami, s severno Italijo in srednjim območjem Donave. Kulturnozgodovinsko pomeni to dejstvo, da se je Slovenija v umetnosti do gotike razvijala paralelno s svojimi sosedi, potem pa je šele konec baroka spet dohitela svoje sosede.«

Leta 1515 je prišlo do prvega in 1525 do drugega kmečkega upora; leta 1550 postane Primož Trubar s svojo prvo slovensko knjigo, katehizmom, utemeljitelj slovenske literature: reformacija in kmečki upori so bistveno vplivali na izoblikovanje slovenske narodne zavesti. V 17. stoletju postane Laibach, današnja Ljubljana, važen umetniški center južno-vzhodne srednje Evrope. Slovenski narod se prične zavedati svojih narodnostnih posebnosti proti koncu 18. in v začetku 19. stoletja, pri čemer ima posebej pesnik France Prešeren odločilne zasluge. Razpad donavske monarhije je Slovenijo težko zadel, ker je bila teritorialno in demografsko razkosana. V času druge svetovne vojne je Slovenija zibel partizanskega odpora proti tujim okupacijskim silam osi in leto 1945 prinese Sloveniji samostojnost kot eni izmed 6 republik, ki sestavljajo jugoslovansko federacijo.

Po tem kratkem zgodovinskem orisu popelje Sottriffer bralca po raznovrstnih slovenskih pokrajinah, ki precej spominjajo na Avstrijo, ker kažejo še danes nekaj podobnosti. Najprej občudujemo naravne lepote, potem dobimo kratek uvod v »jezik in duh« Slovenije, potem pa nas spominja avtor na turške vpade in zgodovinsko vlogo domačih kmetov, ki so ostali nosilci slovenske pobožnosti in zvestobe cerkvi. Enako kot slavi Sottriffer lepoto baročne umetnosti na Slovenskem, tako tudi poje slavospev slovenskemu vinu in spominja, da je bil v Sloveniji smučarski šport znan že konec 17. stoletja.

Slovenija, ki so jo v času donavske monarhije šteli med najzvestejše dežele pod cesarsko krono, se v hitrem tempu spreminja iz agrarne dežele v industrijsko pokrajino. Čeprav to moti naravno lepoto Slovenije, se značaj Slovencev le malo spreminja. »Slovenci niso nikoli bili uporniki in verjetno tudi v bodoče ne bodo,« piše avtor. »Dokazali pa so, da so znali krčevito in trdovratno braniti svoji

samostojnost proti vsakokratni nadoblasti tudi brez odprtih bojev: sicer bi danes sploh ne obstajali več. Neomajna zvestoba Slovenije do svoje samostojnosti kot mala državica verjetno tudi v Švici najde veliko razumevanja.«

Lahko smo ponosni, da sta dva tujca opisala in ocenila našo Slovenijo tako simpatično in objektivno, da tudi Slovenci v Švici lahko objektivneje ocenijo to deželico mnogih narodnosti, jezikov in veroizpovedi, ki se je podobno kot Slovenija morala krčevito boriti za svojo samostojnost.

L. Šmid-Šemrl, Švica

25 let Matice

V Ljubljani je bil 30. marca občni zbor Slovenske izseljenske matice, ki je pregledal in ocenil njeno delo v preteklem štiriletnem obdobju. Zbora se je udeležilo veliko število članov matice in drugih javnih, kulturnih in znanstvenih delavcev, med katerimi je bil tudi predsednik republiške konference Socialistične zveze Mitja Ribičič. Na občnem zboru so med drugim ugotovili, da praznuje Matica svojo 25-letnico v bistveno drugačnih razmerah kot ob začetku svojega delovanja.

Sprejeli so nova društvena pravila ter izvolili novo vodstvo. Tudi v prihodnjem obdobju bo predsednik Drago Seliger, podpredsednika pa Marjan Osolnik in Milo Vižintin. Novi izvršni odbor je ponovno izvolil za tajnika Franca Žuglja. Podrobneje bomo o občnem zboru SIM poročali prihodnjič.

Uspeh Stenmarka je uspeh Elana

Z zmago v Aspenu, Colorado, si je Šved Ingemar Stenmark zagotovil svetovni pokal v alpskem smučanju za sezono 1975/76. Naš tekmovalec Bojan Križaj je bil na tem tekmovanju na 19. mestu.

Zmaga Stenmarka v letošnjem tekmovanju najboljših alpskih smučarjev na svetu je tudi velik uspeh za našo tovarno športnega orodja Elan iz Begunj. Ingemar Stenmark namreč že vse od začetka svoje tekmovalne kariere tekmuje na Elanovih smučeh, edini med vso smučarsko elito. Stenmarkov uspeh je torej tudi veliko priznanje begunjskemu delovnemu kolektivu.

Ravne na Koroškem — fotografijo objavljamo na željo bralca Adolfa Garbra iz Francije (Foto: Miroslav Zajec)

Revija za vse, ki imajo radi Slovenijo
rodna gruda

mesečna ilustrirana revija za
Slovence po svetu

Tisoči Slovencev, ki živijo raztreseni na
vseh kontinentih, jo radi prebirajo.
Naročite jo tudi vi, priporočite revijo
vašim prijateljem, znancem,
sorodnikom, vsem drugim rojakom.

slovenski koledar

To je vaš koledar! Knjiga, ki jo boste
z veseljem jemali v roke vse leto. Poleg
tega smo vam pripravili tudi lep stenski
koledar s slikami, ki jih boste lahko
ponosno pokazali vsakemu tujcu z
besedami: »To je Slovenija!«

Na naš naslov: Slovenska izseljenska
matica, 61001 Ljubljana, p. p. 169,
Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija
pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj
vam bomo ustregli.

NAROČILNICA

Takoj mi pošljite
mesečno revijo Rodna gruda
Slovenski koledar za leto 1976
ali naročam
Slovenski koledar za leto 1977

Točen naslov:

Podpis:

*Šempeter pri Novi Gorici z novo
bolnišnico, ki je bila nagrajena
kot najboljšo arhitekturno delo v
Jugoslaviji v letu 1975 (Foto:
Janez Klemenčič)*

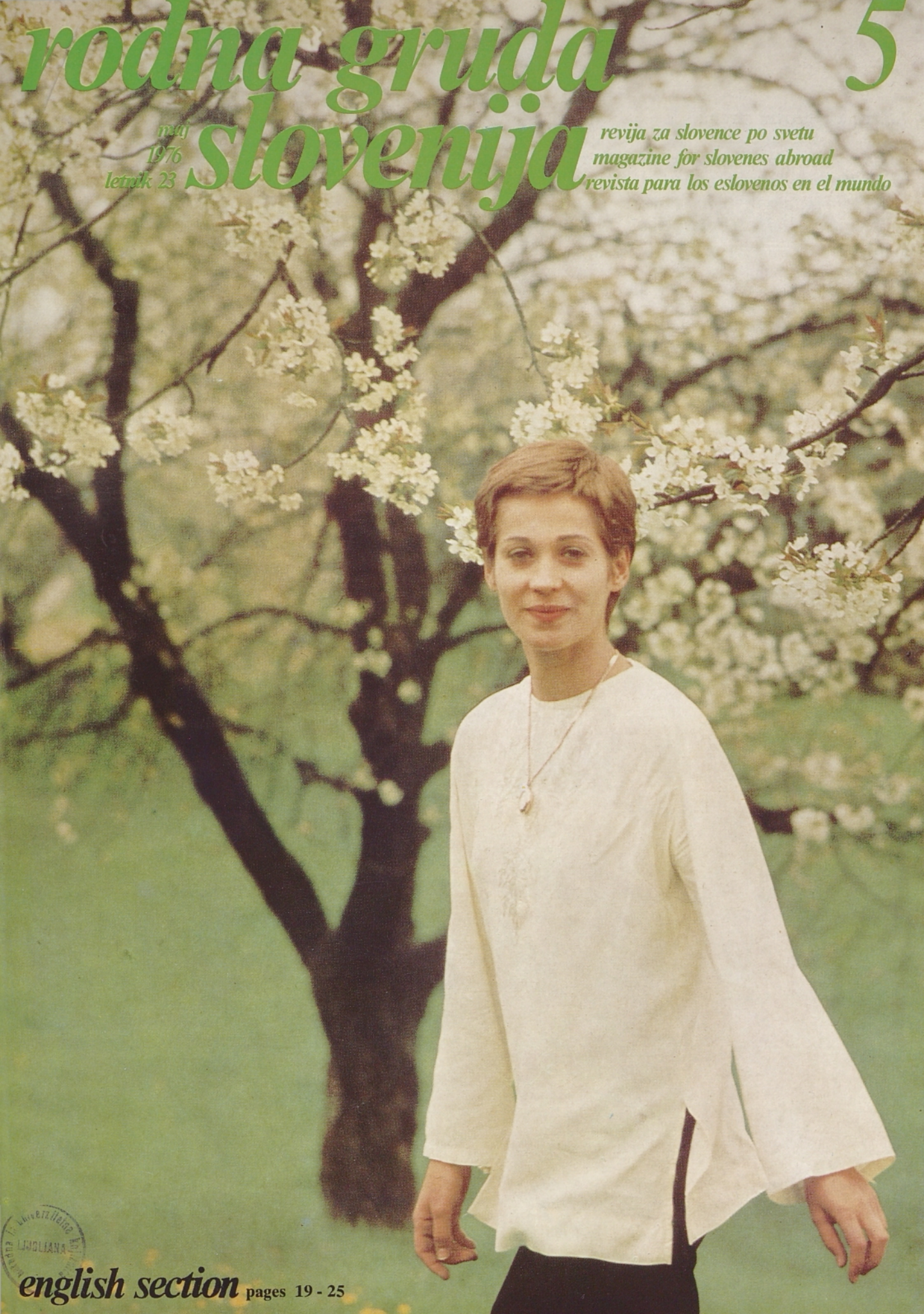

rodna gruda 5

slovenija

maj
1976
letnik 23

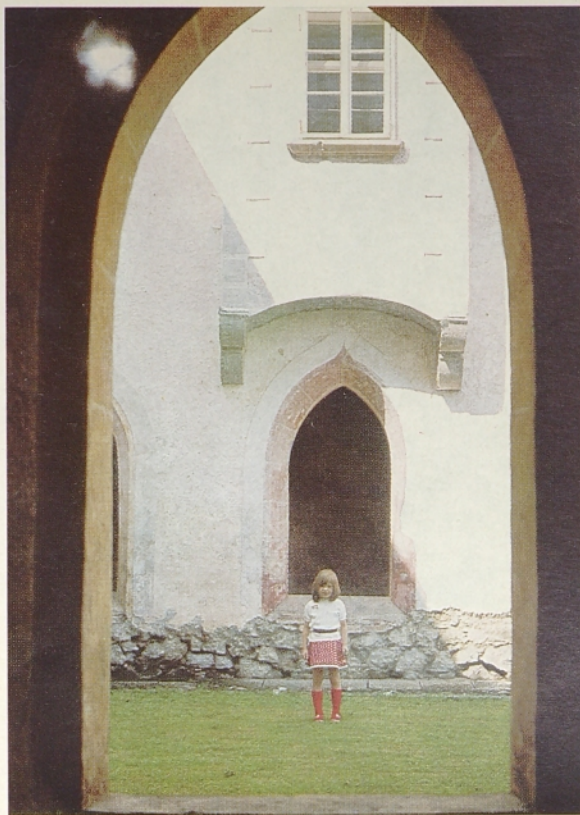
revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

english section pages 19 - 25

Slika na naslovni strani:

Mlada slovenska filmska igralka Olga Kacjan, ki se je mnogi gledalci spominjajo iz filma »Povest o dobrih ljudeh« (Foto: Egon Kaše)

Motiv z gradu Bistra pri Vrhniki, v katerem je danes slovenski tehniški muzej (Foto: Egon Kaše)

Breginj — danes osamljena, a ne še zapuščena vas na zgornjem Goriškem (Foto: Ančka Tomšič)

Letters to the Editor

Dear Editor:

Enclosed is my subscription renewal for your wonderful magazine. I sure look forward for it every month. It always is filled with much interesting and informative material.

I have been a subscriber since 1966 when I was in beautiful Slovenia for the first time with the Glasbena

Slovenian, but with much regret I can not write Slovenian fluently. I have lived in the central part of West Virginia most of my life and here Slovenians are very few. The only time that I would hear Slovenian was from my parents. I do understand the language very well and it is very dear to my heart.

Perhaps some of you will remember when my mother Mrs. Angela Mankoch my

the Vadnal Orchestra three years consecutively and we enjoyed the tours each time so very much. Now we are wondering if we could do something different this year. Momma is now 76 years old and needs something more relaxing, so I wonder if it would be possible to visit a health resort such as Rogaška Slatina or such? If so, could you make such reservations for us? If at all possible we would ve-

can see the Miha Dovžan Ensemble from Ljubljana. It is such a pleasure to receive the Rodna Gruda monthly and be able to see and read all about the progress that you are making in Slovenia and throughout all of Yugoslavia. We are very proud of you and wish you even greater success in the future.

May I extend my personal regards to Drago Seliger whom I had the pleasure of meeting at the Slovenian SNPJ Convention in Cleveland, Ohio last year. Also special regards to Vera Valenci and Mila Šenk whom we met while on Tour of Slovenia with the Vadnals also at the 4th of July Picnic at Škofja Loka and our delightful visit to the offices of the Izeljenska Matica. We sincerely hope we will have the pleasure of seeing all of you again this summer.

With kindest regards and every good wish to all of you from Momma, cousin Niko and me, we remain Respectfully yours,
Miss Louisa Ann Mankoch,
Clarksburg, W. Va. USA

Charles A. Tercek (left) and Ann J. Hocevar

Angela Mankoch and her daughter Louisa Ann Mankoch from Clarksburg, West Virginia, USA

Matica Chorus of Cleveland to participate in ten concerts. I also visited there in 1973 and again this year — with my new bride. Slovenia not only is beautiful but is also filled with people who are very happy to do all they can to make your visit a happy and enjoyable one.

Sure, we are planning to go there again. Picture enclosed was taken at Murska Sobotna—Radenci Spa. Wife formerly was Ann. J. Hocevar.

Charles A. Tercek,
Euclid, Ohio, U. S. A.

Greetings to all who make RODNA GRUDA Possible: I tried to write a little in

cousin Niko Lencek and I visited your offices at the Matica in Ljubljana 1973. My mother made her first return visit to Slovenia after 51 years in the U. S. 1971. She was so happy to be able to visit with her 3 sisters at vas Vir pri Domžalah and other relatives and also to tour beautiful Slovenia, that we made the trip three years in a row. Oh, how we did enjoy touring Slovenia and Dubrovnik. Those beautiful rolling hills, those majestic mountains, lovely valleys, rivers and lakes. My only regret was that my dear father couldn't have survived so that he too could have made a trip with us. How happy he would have been on such a visit to Slovenia his native land.

If nothing happens Momma, my cousin Niko and I hope that we can make a trip to Slovenia again this year. Perhaps in late June or July. We traveled with

ry much appreciate hearing from you. We would like to make such reservations at least for a few days.

We appreciate your efforts in helping the PROSVETA and in making arrangements for the tour of the Miha Dovžan folk-ensemble to the United States and Canada. We are really looking forward to seeing them. Again we live too far from the Slovenian activities in the United States, but we will travel 200 miles or more if necessary in order to see this group from Slovenia. It was such a pleasure to see the Lojze Slak Ansambel last year and now we are looking forward to the opportunity when we

NEWS IN BRIEF

Aviation at the State Treaty

The agreement between the three parties represented in the Austrian Parliament about the carrying out of a special census in Austria in order to determine the number of people belonging to the Slovene and the Croat minority, has, according to the President of the Association of Slovene Organizations in Carinthia dr. Zwitter, again confirmed that there is »on the part of those responsible in Austria a complete lack of understanding for and complete unwillingness to find a satisfactory solution to the unsettled questions concerning Article 7 of the state treaty. By this

act all the positive proposals of the two main organizations of Carinthian Slovenes have been turned down.« Dr. Zwitter considers that this marks the beginning of a national struggle in Carinthia.

Architectural Award for Hospital in Šempeter

The hospital at Šempeter near Nova Gorica has been declared the best architectural creation in Yugoslavia in 1975. According to the jury this hospital represents a great achievement for the cultural and social development of this part of Slovenia. The new building is distinguished by its functionality. It offers suitable conditions for the treatment of patients and for the work of the medical staff. It also fits in well with its surroundings. The plans for the hospital were drawn up by architects Štefan Kacin, Jurij Princes, Bogdan Spindler and Marjan Uršič, from Domžale.

Five new Sugar-Producing Factories

Sugar is a significant item among all the goods which are imported annually into Yugoslavia. It is obvious, however, that Yugoslavia is trying to improve this situation as fast as possible, for in Vojvodina alone the start of construction of five new sugar-producing factories is planned for this year; and several existing ones are to be enlarged. We have already written about Slovenia's first sugar-producing factory, which is to be built in Ormož. In this area farmers have already started to grow sugar beet.

Steelworks Opened in Libya

The Ljubljana business association, »Smelt«, an organization for the engineering of investment construction, has, together with 50 Yugoslav working organizations, built a new steelworks in Libya. After the operation trials the Libyan investor was very pleased with it and is already considering the possibility of "Smelt" building a rolling-mill next to the steelworks.

Birthrate Increase Slovenia

In 1975 the number of newborn babies in Slovenia reached 30,331, which is the highest figure for the last 20 years. Experts in statistics have considered the figure 30,000 to be a »magic limit« for Slovenes as it has not been exceeded since 1956. Over the last few years the death-rate for babies in Slovenia has decreased considerably, now being among the lowest in the world. Such an increase in the birth-rate in Slovenia is undoubtedly also the result of the lengthening of the maternity leave and a rise in the general standard of living.

Record Export of Films

Last year Yugoslavia sold two million dollars' worth of feature and documentary films abroad, which is more than ever before. Half of this amount was brought in by the film "Sutjeska", which foreign countries accepted mainly as an account of our revolutionary struggle.

Laško Health-Spa Centre Enlarged

Some time ago invited visitors were shown around the

newly-built premises at the Laško Health-Spa. Next to the old building a new annex has been built; on the first two floors there are rooms for therapy and an out-patient clinic, whereas on the next three floors there are rooms for patients with a total of 120 beds. In the annex there is also a new indoors swimming-pool. The new extension will be open to Yugoslav and foreign patients as well as to people in good health who would like to take a swim in the health-giving waters of the swimming-pool. The modernization of Laško Health-Spa is to continue in the future, and a new hotel is also to be built.

The Prešeren Awards 1976

At the celebration which was held on the occasion of the Slovene Cultural Holiday, and where the speaker was the President of the Republic's Council of the Association of Trade Unions of Slovenia, Janez Barborič, this year's Prešeren Awards and the Awards of the Prešeren Fund were distributed. The 1976 winners of the Prešeren Awards are the following: August Černigoj for his life's work in the field of fine arts, Karel Grabeljšek for selected literary works, Miško Kranjec for his life's work in the field of literature, Milan Mihelič for creative achievements in the field of architecture, and Rado Simoniti for his life's work in the field of music. The Prešeren Fund Awards were presented to: Jože Babič for his directing of the play "Two Banks", Vojko Duletič for his directing of the film "Between Fear and Duty", Jože Javoršek for the play "The Land of Firemen", Svetlana Makarovič for the collection of poems "The Wormwood Woman", Niko Matul for his scenography in the films "Fear",

"A Tale of Good People" and "Between Fear and Duty", Janez Mejač for the title role in the ballet "The Rake's Progress", The Youth Singing Choir from Maribor for artistic achievements, actress Milena Muhič for artistic achievements over the past two years, Marko Mušič for his design of the Memorial Home in Kolašin, Borut Pečar for his caricatures, Frane Puntar for radio plays for the young, Judita and Peter Skalar for their work in the field of graphic art over the last two years, Tinca Stegovec for her exhibition of graphic works in 1975, Ciril Škerjanec for exceptional concert achievements, and Milena Zupančič for achievements in acting.

Slovenia: Billiards of Dinars for New Investments

What is the capacity of the Slovene economy? Or, to be more exact, what is the annual economic potential of our republic?

To write down a complete answer to this question would require a lot of paper; we would have to put down everything that has been done in Slovenia during one year in industry, agriculture, the construction industry, trade, tourism... Here, we shall choose the shortest answer possible, i. e. the figure for Slovenia's annual gross national product. Last year, 1975, it came to a bit over 83,7 milliard dinars (1 milliard = 1,000,000,000).

We have put down the figure about the economic potential of our republic only in order that we may be able to imagine the figures concerning investments better. Here we refer both to investments in the economy and to investments which support noneconomic activities.

With the start of 1976 the middle-term 5-year period which had started on January 1st, 1971 was brought to an end and, at the same time, a new middle-term period, which is to last till the end of 1980, began. This a good opportunity to both evaluate the success of investments made during the last five years and to think about the investments which are planned for the coming five years.

62,5 Milliard Dinars for Basic Means

The total value of the investments in basic means made over the last five years comes to 62,5 milliard dinars. Roughly two-thirds

of the total amount, i. e. a bit over 42 milliard dinars, was allocated to the economy (industry's share being 21,6 milliard dinars). Somewhat less than one third of all investments into basic means, i. e. a bit over 20 milliard dinars was given to the support of non-economic activities. This amount of money was spent on the building of hospitals, schools, kindergartens, and, in first place, flats; for the building of the latter almost 10 milliard dinars were spent over the last five years.

A particularly large amount of money was put aside for investments in 1974 and 1975, when investments re-

Črniče in Vipavska dolina
(Photo: Janez Klemenčič)

presented one of the most important driving-forces in the economic development of Slovenia. Even if inflation, due to which money lost quite a lot of its value from year to year, is taken into account, it can be stated that the actual value of investments was constantly on the increase.

What were the milliards of dinars, invested in the economy, spent on? A bit less than a third of the total

amount allotted to the economy over the last five years, to be more exact 29.8 % out of the total of 42,2 milliard dinars, were intended for investments in the so-called infra-structure of the Economy. A bit over a fifth of the amount (21.2 %) was spent on the expansion of the production of raw-materials, food and reproduction material. The rest, i. e. about 21 milliard dinars, was used to increase the capacity of and to modernize all the other branches of Economy.

The Plans for the Period 1976—1980

This year we intend to put aside for investments into the basic means of the Slovene economy 7 % more money than last year (the figure for 1975 was 14.4 milliard dinars). The percentage of this year's increase in the value of investments has been calculated with respect to constant prices, so that it refers to the real value of investments, whereas the nominal amounts will, in comparison with those of 1975, be considerably more increased.

Over the whole five-year middle-term period almost 73 milliard dinars will be set aside for investments into the basic means of both economic and non-economic activities. (This figure has again been calculated with regard to constant prices, i. e. not taking into account inflation). What a lot of money this is, especially with respect to Slovene standards, can be seen easier if we consider the figure mentioned at the beginning of this article; last year Slovenia's gross national product amounted to 83.7 milliard dinars.

Over the next five years out of the total amount of 73 milliard dinars, 18.5 milliard dinars will be set aside for investments into the infra-structure of the Economy,

21.7 milliard dinars for investments into non-economic activities.

The investment policy as planned for the next five years deserves to be looked at in somewhat greater detail, and not only in terms of global figures.

Let us first mention that this year most of the money intended for investments will be used for the finishing of those investment projects which were begun before the start of the present middle-term period. Besides these, some new projects will be started. Some of them will be finished sooner, others only over the next few years.

Power-stations, Roads, Railways, Factories . . .

The largest project in the field of energy production ever to be undertaken in Slovenia is progressing. This is the Krško Nuclear Power-station, the first of its kind in Yugoslavia. It is being constructed jointly by Slovenia and Croatia. The new power-station will have an output of 732 Megawatts and should provide 4 milliard KWh of electric energy per year. The firm of "Westing house" from the United States of America is taking part in the construction of this power-station. Let us briefly mention the other investments in power-stations, etc. A new thermo-electric power-station, Šoštanj IV, is being built at Šoštanj, a hydroelectric power-station, Drava II, is being constructed below the Pohorje. The construction of a gas-fired power-station in Trbovlje is also progressing. In addition to this we must mention the setting-up of a uranium mine at Zirovski vrh, the construction of a primary network of gas-mains, the construction of the network of 360 Kilovolt power-lines, and Slovenia's share in the investment in a thermo-electric power-sta-

tion which is being built at Tuzla in the S. R. of Bosnia and Herzegovina. The latter is one way by which Slovenia is ensuring for itself enough electric energy, as at present, our republic often has shortages of it.

Apart from the field of energy production a great deal of attention will be paid, over the next five years, to roads. We shall continue the construction of the "Slovenika" motorway leading from Šentilj to Nova Gorica and Koper and Trieste. A section of this modern four-lane motorway between Vrhnika and Razdrto has already been built, as well as a two-lane section in Štajersko which will be extended from Hoče to Celje during next year. The construction of the Dolgi most, Ljubljana—Vrhnika section will be started this spring. This four-lane section will be 12 kilometres long; its "capacity" will be 66,400 vehicles daily. The construction works are to be finished in three years. We have, of course, not mentioned all the projects for which investments in road-improvements will be used over the next five years. Apart from "Slovenika", a great number of kilometres of other roads will be built or modernized. In addition to this there is a possibility for the obtaining of foreign loans for the construction of a motorway from Jesenice to Dobova, a part of the motorway which would connect Central and Western Europe with the East and would run through the whole of Yugoslavia. At the same time the plans for the building of a tunnel through the Karavanke mountain range, near Jesenice, are in their final stages of preparation.

With regard to investments in other transport systems let us add a few words about our railways. First of all the Koper—Šentilj and

Unec (Photo: Janez Klemenčič)

Jesenice—Dobova railway lines are to be modernized. These are the two main railway lines which form Slovenia's main railway-line "cross". Construction-works on these two lines are drawing to a close; the only section which still remains to be electrified is the Maribor—Šentilj section. In addition to this the railways will be modernized by the acquisition of a large number of new coaches, locomotives, etc.

The Development of Industry

The greatest part of the money available for investment in the basic means of the Economy will be used to increase energy-production capacities, while a part of what is left will be used to strengthen industry.

A number of new factories are to be built. As well as that, several of the already-existing ones are to be modernized and their capacities

increased. A large part of the investment funds available will be used, over the present middle-term period, for the cold rolling-mill in Jesenice, for the modernization of the automobile factory in Maribor, for the production of cellulose at Krško, and paper at Medvode and Količevo, for the factory of pharmaceutical and cosmetic products in Ljubljana, for the factory of car and lorry tyres in Kranj, for a modern cement factory at Anhovo, for the factory of chipboard at Nova Gorica and Cerknica, etc. In addition to this, construction works are to be finished on the large tourist settlement "Bernardin" near Portorož, on the new radio and T. V. centre in Ljubljana, on a number of schools, student halls of residence, hospitals and kindergartens, and on many new housing estates. Some of the industrial plants are already being built, some are even soon going to be finished whereas others are still only at the planning stage. There will certainly be a lot of investment building in Slovenia

this year, as well as in the years up till 1980. In this way Slovenia will become economically more highly-developed. At the same time, we shall try to get rid of several incongruencies in the stages of development reached in the individual branches of economy and to catch up with what was left behind during the previous years, especially in the fields of energy-production, transport, and the production of food and raw-materials for industry.

Jože Olaj

Old Handicrafts are Disappearing in Bela Krajina

A cluster of houses on stoney Karst highland — that's the village of Adlešiči. A place where red grapes ripen on Velika and Mala Plešivica and where at man's command only potatoes and maize can be grown in the clayey, stoney soil. However, the older people of Bela Krajina have not forgotten that not long ago life used to be better there. In those days they were able to grow hemp and flax, too. Their memories often travel back to those August evenings, long ago, when a girl's voice used to float over the empty fields singing: "All the birds are singing so beautifully that the sound is echoed in the mountains..." The hearts of the local boys used to beat faster when they heard this ancient call to come to the threshing-barn. Their young feet used to rush in the direction of the sound of even blows of wood against flax and hemp, to the threshing-places inside the barns where the girls, the threshing-sticks, the grape-juice, the brandy and the »potica« (nutroll) were waiting for them. The manufacturing of clothing, without machines and factory chimneys, then went on until midnight.

When the spinning was completed the skeins were whitened with ashes and hot water and if, on top of that, they could be put out to freeze as well, they became as white as snow. Then came the turn of skillful women's hands. They wound the skeins onto wooden reels, set up their weaving-loom, wound the warp around them, fixed it, and then the shuttles began their work. In this way linen which once all the villagers used to wear was made.

"That really was Bela Krajina", Marica Cvitkovič says, remembering her youth and the dying-out handicrafts of Adlešiči. She is the only woman in the village who still weaves linen in her own home.

"There is no house with a bench around the stove any more, the kind of bench with holes into which the women and girls used to stick their distaffs when spinning. The old things which hadn't been thrown out already before were destroyed during the bombing in 1945. Only three houses were left undamaged. Weaving-loom, spindles, distaffs, and brakes seemed to have simply disappeared.

Marica Cvitkovič still has all these tools. "I've kept them for a memory. Let me show you them!" She came back not only with a distaff and a spindle but also dressed in the traditional linen clothes; everything she wears is white, just as this part of Slovenia used to be in the old days.

"Two years ago I had my weaving-loom put up in the house and I did quite a lot of weaving. My family complained so much about the smoke, that in July I gave it up and put away the whole lot. I had very good spinning-yarn; the sort that doesn't break. I was able to weave five to six metres of linen a day."

A few women in Adlešiči still do embroidery work. At least ten of them. They spent all their free time bending over the linen, which most of them preferred to buy rather than to weave for themselves, and embroidering it with "tkaničenje", a special red and blue pattern without any knots, which is characteristic of Bela Krajina.

"Real 'tkaničenje' must be done with only one thread" Marija Cvitkovič is pleased to explain. "If the linen is three metres long, a three-metre long thread should be pulled through it". This is how she describes the work which was paid, a short time ago, at the rate of 50 paras an hour, and which the young shop-assistants in the souvenir-shops in Ljubljana are apt to confuse with Bosnian embroidery.

"One certainly needs a lot of patience for this work", admits Marica. Yet she wouldn't change places with those women who, in 1974, preferred to take up a job at the nearby branch of the "Rog" ready-made clothes factory. There are about 40 of them. In the former school-room, they make about 2000 items of underwear a day.

It looks as though Marica's daughter will follow her mother's example. In the winter she helped her mother with the weaving of a special square type of pattern which one person alone can't manage. They will use the linen for tablecloths, as that is about all that's still made of linen in Adlešiči. In the old days everything was made of linen: the national costumes, which the people of Bela Krajina used to wear on special occasions rather than every day, covers, towels, curtains etc. "A hard-working woman of Bela Krajina cannot either live or get married without this." That is what Marica's mother was still

able to maintain, but Marica would do no longer.

Apart from the various customs such as a "jurjevanje", "kresovanje", "pustovanje", and traditional weddings (intended primarily for tourists) and the music and singing under her window on her name-day, the only thing that still reminds Marica of her youth are "pisanice" — eggs, hand-painted with wax.

"I think I'm the only one who still makes pisanice", says Marica Jakljič from Adlešiči and she is not far from the truth; apart from her, only the three Veselič sisters, Stanka and Marija from Vrhovci, and Ana from Purga, know how to paint "pisanice".

Marica Jakljič has for a long time had trouble with shaking hands and tired eyes, as well as with a poor supply of wax.

"Beekeepers don't like to give me it at all. It has to be pure, otherwise it's no good as it makes blobs", she says. She cuts up the wax herself into pieces the size of a wheat-grain.

"A piece of wax like that is then put into a "pisač", a holder. My husband makes them for me", she says, smiling at her life-long companion, together with whom she hardly manages to do all the farmwork, including the breeding of pigs. The elder man is proud of his wife's artistic abilities.

"She received a great acknowledgement for her eggs", he likes to say and indicates a framed diploma which was awarded to Marica Jakljič for the most beautiful "pisanice" in 1950 by the Committee for local industry of the Government of the People's Republic of Slovenia.

Marica Jakljič works on her "pisanice" every day. Each year the big basket on the stove fills up with painted eggs slower. "Dom" paid me

5 dinars for each egg a short time ago", says Marica, feeling the "pisanice" with her worn-out hand. The "pisanice" remind her, as well as of strange selling prices, of her early youth. "On Sundays the village girls used to paint eggs together. When we had finished painting them and had put them to be boiled, the boys would come to steal them. One of the boys would play nicely on the harmonica and thus divert our attention; meanwhile the others would escape with the eggs. Just for fun, as an old custom . . ."

Her newest "pisač" is all burnt again. She holds it over the burning petroleum all the time so as to soften the wax. She's been using this sort of "pisač" since she was 14. She first dips the eggs into some red dye, prepared from powder "out of the little packages". When the eggs are blood-red with a few white decorations where the dye can't stick because of the previously-applied wax, she again makes some drawings with wax on the red surface and then dips the eggs into a black dye. When the black dye is stuck to the egg shell, "pisanice" are ready; they are black, with white and red decorations which Marica Jakljič learned from her mother, and she from hers. "The oldest decoration used on 'pisanice' are the little fringes. They are the simplest and the best-liked by those who know my 'pisanice'. Once I dyed the eggs green, but my customers immediately protested that they weren't 'real pisanice'. The real ones are those which are only white, red and black. As far as the decorations go, I am free to invent them myself."

Marica's husband will soon have to make her a new "pisač"; one which will draw as thin lines as possible. Still, 75-year-old Ma-

rica is not in too good a mood; her "pisanice" somehow cannot find their way to people any more.

"Sometimes people come for 'pisanice' from as far away as Belgrade, Toronto and California. They try to convince me they were born in Bela Krajina but we couldn't even agree on the price", Marica says, recalling those who were fated to become emigrants way back in 1900. As early as that, there wasn't a family in Adlešiči which didn't have a relative somewhere in America. The land in Bela Krajina provided too little. Today Marica Jakljič often looks out onto the new asphalt road which has been extended from Črnomelj all the way to Adlešiči.

"Perhaps now more people will come for my pisanice", she says, her hopes rising. "They should hurry up, for when I pass away, pisanice will pass away with me"

Nevenka Škrlič

The Life of Dr. France Prešeren's Daughter

Slovenes, being a small nation, value their own literature much more than big nations. According to a long tradition the death of the greatest man in our culture, the poet dr. France Prešeren, is remembered every February. This year 127 years have passed since he died and in December last year we marked the 175th anniversary of his birth. Prešeren's poetry is known to every Slovene as he gets familiar with it very early, already in elementary school. Slovenes know quite a few general things about the poet's life as well; individual details from his life, however, are not so well-known. Everybody knows that Prešeren fell unhappily in love with Julija Primic, a girl from a Ljubljana middle-class family,

and that from this unrequited love his most beautiful verses were born. A lot of people still remember the secret hope of Prešeren's mother that France would celebrate his first mass one day and her bitter disappointment when he wrote from Vienna that he would never don the priest's robe. We also recall the poet's sister Lenka, who was only 11 at the time when Prešeren began his studies in Vienna, and who brought back memories of her brother sixty years later. We actually know least of all about his affair with the woman he never married but who bore him three children. One of them, his daughter Ernestina, adored him all her life and wrote about him. Ernestina's life is a true reflection of her time, the time after Prešeren's death when the greatness of his genius had not yet been fully appreciated and therefore his child was offered only a miserable existence.

Prešeren did not start his affair with only 15-year-old Ana Jelovšek out of some profound ideal love but rather because of his disappointment in Julija Primic; when she rejected him he was deeply hurt. Ana Jelovšek was a nurse in the family of dr. Crobath where Prešeren was employed as a solicitor. Later on she became a seamstress. She was pretty, temperamental and grown-up for her age. According to literary history one reason for her getting into an affair with Prešeren was that she hoped to make her way into the middle-class by marrying him. The working-class to which her family belonged was at that time despised, humiliated and had no rights.

The poet never married her, in spite of the indignation of his contemporaries. Quarrels between them were also fired off by various rela-

tives; the causes of the quarrels were certainly to be found in differences in education and in conceptions of life and the world around them. Three children were born to the poet France Prešeren and the seamstress Ana Jelovšek. The first daughter arrived when Ana Jelovšek was only sixteen years old, the second, Ernestina, was born in her nineteenth year, and three years later their son France was born. Režika and Franc died in infancy, only Ernestina remained alive, later to scendences of Prešeren". Much valuable information of interest to the lovers of Prešeren's works and which would otherwise have been lost was provided in this book.

Prešeren's relationship with Ana Jelovšek wasn't a happy one. Ana gave her children out to be nursed only a few days after they had been born, which was something that very much displeased Prešeren. In spite of the quarrels, jealousy and discord between them, however, he kept on coming to her.

Ernestina was born in 1842. Ernestina, too, was sent away in the first few days to be nursed — at Ig. Ernestina was only eleven years old when she was taken to see her dying father. Just before his death Prešeren officially admitted fatherhood of his two children. He was very worried about what might happen to them.

To Ana Jelovšek, the mother of his children, he said: "If it does happen that I die before it has been arranged for these two children to be properly looked after, I do hope they won't be abandoned. Only after my death will my nation see what I have done for her. My children won't be orphans!"

The son soon died, and Ernestina didn't get on any

Noticias interesante

Ljubljana. En el mes de marzo tuvo lugar la apertura del Hotel KOMPAS en Ljubljana. Este hotel es del tipo B categ. con 105 camas. Es del tipo funcional y tiene sus instalaciones y oficinas en el mismo edificio que funciona la «Casa Garage» de Eslovenia. Esta institución es una de las más modernas de Yugoslavia. Tiene un gran garage con 4 pisos en el subsuelo. Además alberga oficinas municipales, comerciales, etc. Tiene en su planta baja negocios de varias firmas importantes eslovenas y yugoslavas. Es este uno de los once hoteles que tiene KOMPAS diseminados por toda Yugoslavia. Entre todos suman un total de 1.400 camas.

Maribor. El 18 de marzo cumplió años el eterno marino Mirko Pleiweiss. En torno a su gran familia y junto a sus familiares y amigos celebró sus 80 años de vida! Su grado de capitán lo conserva todavía hoy día. Claro que como capitán de marina en retiro. Vive en la calle Rosini 20, Maribor. En el año 1941 hundió junto con sus marinos la nave que tenía bajo su mando para que no cayera en manos del ejército italiano ocupador. Además de esta acción guerrillera, destruyó varios puntos estratégicos de la marina de guerra y centros de defensa en Selce — Crikvenica — Justamente esta acción está grabada en una placa recordatoria en la ciudad de Selce, hoy día uno de los centros turísticos marinos más visitados en el Adriático.

El octogenario nos cuenta: ... »soy esloveno, nacido en Ljubljana. Mi juventud la pasé en Višnja Gora en Dolenjska. Allí conocí el verdadero amor por la naturaleza y me uní al romanticismo de Jurčič. En Ljubljana fui compañero de es-

cuela de hombres célebres como son Josip Vidmar, Karlo Dobida y Fran Albreht. Después del liceo me incluí en la marina de guerra. En aquel entonces todavía reinaba el imperio austro-húngaro. Hasta el año 1941 serví en la marina como capitán. Al ver adónde se dirigía todo lo acontecido hasta entonces abandoné el puesto un poco antes de la caída del imperio. Todavía hoy día me dedico a revivir todo lo referente a la marina y leo todo lo que me viene en la mano sobre la vida de los marinos y naves de todo el mundo ... además practico la horticultura y me dedico mucho a la literatura universal. Ahora estory leyendo nuevamente »Deseti brat« — El décimo hermano — del autor Jurčič. Durante la guerra perdí uno de los tesoros más preciados que tenía: mi biblioteca!

Camino todos los días varios kilómetros, leo, continuamente me mantengo en movimiento y trato de estar el mayor tiempo posible al aire libre y en la naturaleza. Dos veces a la semana visito el Club de economistas de Maribor en el cual soy socio del centro humorista »los doce apóstoles« ... Cuando le preguntamos sobre los acontecimientos del año 1941 nos dice: »... en el mes de abril del 41 se vivía momentos muy difíciles. En Selce hice hundir la nave de guerra que tenía a mi mando. Este fue uno de los pasos más difíciles de mi vida. Lo hice con gran dolor. Más doloroso fue el tener que hundir el resto de la flota que estaba anclada en ese puerto. Y todo para que no cayeran en manos del enemigo ... no quedaba otro camino. Y creo que cumplí con mi deber. El presidente de la república me condecoró con la Orden al Valor y Heroísmo y la Orden del Mérito Nacional.«

Uno de sus ex-suboficiales agrega: Mirko Pleiweiss cumplió con su deber. Al llegar cambió la disciplina en nuestra base marina. Se acentuaron los detalles de orden y trabajo. La disciplina llegó a su grado máximo. Además se hizo querer por todos ... »Otro de los testigos aún vivos es el actual director de turismo Bruno Gerdovič. El también nos cuenta de la acción del hundimiento de las naves. Dice: ... no había ostra salida, o hundir las naves o dejarles al enemigo que ya estaba ocupando la base marina de Selce ... Todo comenzó cuando tuve que ir como emisario a la ciudad. Me envió el capitán Pleiweiss en el mes de abril del 1941 a la ciudad de Crikvenica para levantar el dinero del correo y entregar a su vez nuestra correspondencia oficial. Cuando llegué a la plaza de la ciudad vi debajo del balcón del municipio un grupo de ciudadanos que escuchaba una arenga. Desde los balcones del blanco edificio un civilista hablaba y gesticulaba a toda voz-luego supe que el orador era el traidor Peter Kvaternik, hermano del sangrinario jefe ústasa Evgen Kvaternik — ... entre otras cosas prometía la liberación de la república y la independencia de la república croata. Además alababa a Hitler y a Mussolini ... Cuando llegué a la nave y le conté a Pleiweiss lo que había visto y oído, en el mismo instante hizo traer dos camiones los llenó de marinos armados y se dirigió a la ciudad para romper el frente ústasa. Llegamos al anochecer con dos grupos de 15 y 20 marinos. En silencio ocupamos la plaza y el edificio del correo, en éste último estaban haciendo planes los ústasas. Cuando los sorprendimos, no pudieron reaccionar y se rindieron al instante. Cuando salíamos del correo de

pronto sonó algo y una explosión nos rodeó con sorpresa. Alguien había arrojado una bomba de mano. Cayeron muertos Kvaternik y el Dr. Hajdin que había servido de intermediario a Mirko Pleiweiss. A continuación destruimos toda la base y undimos las naves de guerra. Con urgencia nos dirigimos hacia el monte Velebit, allí descansamos. Los ústasas lo perseguían y querían capturarlo vivo o muerto! Además dieron la orden de captura y una gran cantidad de dinero por su captura. Le propusimos que se cambiara el nombre y apellido. Así pasó a la ilegalida como METOD PIRC, lo cual aceptó satisfecho. Las iniciales que tenía grabadas en su capote marino M. P. volvían a tener vida. Con nosotros se replegaron marinos, mecánicos, ferroviarios, aduaneros, policías, soldados, etc Además se nos unieron varios civilistas. Antes de que el sol bajase en el ocaso ya marchábamos con nuestra bandera hacia la ciudad de Gračač. Allí nos esperaban los ústasas. Defendían el puente con una ametralladora. Los pusimos en carrera. Les destruimos la estación ferroviaria y les cortamos las vías de comunicación telefónica y otras.«

Deseamos a nuestro jubilante muchos años de vida y salud!

Ravne. En esta ciudad tiene lugar este mes la celebración del día de los inválidos. Como a su vez se celebra el Día Universal del inválido — 21 de marzo — se harán encuentros de todo tipo entre los inválidos de Eslovenia y Koroška. En Ravne, Slovenj Gradec y Dravograd festejan este día con reuniones deportivo-culturales.

Ravne na Koroškem — fotografijo objavljamo na željo bralca Adolfa Garbra iz Francije (Foto: Miroslav Zajec)

Revija za vse, ki imajo radi Slovenijo

rodna gruda

mesečna ilustrirana revija za Slovence po svetu

Tisoči Slovencev, ki živijo raztreseni na vseh kontinentih, jo radi prebirajo.

Naročite jo tudi vi, priporočite revijo vašim prijateljem, znancem, sorodnikom, vsem drugim rojakom.

slovenski koledar

To je vaš koledar! Knjiga, ki jo boste z veseljem jemali v roke vse leto. Poleg tega smo vam pripravili tudi lep stenski koledar s slikami, ki jih boste lahko ponosno pokazali vsakemu tujcu z besedami: »To je Slovenija!«

Na naš naslov: Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, p. p. 169, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj vam bomo ustregli.

NAROČILNICA

Takoj mi pošljite

mesečno revijo *Rodna gruda*

Slovenski koledar za leto 1976

ali naročam

Slovenski koledar za leto 1977

Točen naslov:

Podpis:

*Šempeter pri Novi Gorici z novo
bolnišnico, ki je bila nagrajena
kot najboljšo arhitekturno delo v
Jugoslaviji v letu 1975 (Foto:
Janez Klemenčič)*

